

Български

БРОЙ 5-6 | 2014 ЦЕНА - 60 Kč

**Дни на българската
култура в Прага**

**Георги Георгиев
за бърненския
ансамбъл „Пирин“**

**Проф. Ян Рихлик –
доктор хонорис кауза на
Софийския университет**

**160 години от рождението
на Стефан Стамболов**

**Чудовищната саморазправа,
наречена Народен съд**

**Милен Русков – носител на Наградата
на Европейския съюз за литература**

Дните на българската култура в Прага

Снимки: Мария Захариева и Ваня Дрянова

Даниела Горчева

Лина Гладийска-Георгиева

Фотоизложба на Ваня Дрянова

Людмил Тодоров и Златна Костова

Коледен концерт в Рудолфинум

Скъпи читатели,

Старата 2014 година вече си отиде. И сега, на прага на Новата 2015 г., се връщам с мислите си назад, към отминалите дванайсет месеца, опитвам се да надникна в изтеклите мигове и да усетя най-хубавия от тях. Този, който ме е докоснал и е оставил следа, която времето няма да отмие.

Хубавите мигове през изминалата 2014 г. бяха много. Може би най-щастливият момент за мен и за екипа на „Българи“ беше на 22 октомври, когато списанието спечели наградата на НДФ „13 века България“ за принос към популяризиране на българската култура за българоезична медия зад граница. Наградата получих в един от най-българските градове зад граница – Цариброд – на юбилейната Десета световна среща на българските медии. Много приятни бяха формалните и неформални срещи със стари и нови приятели-журналисти от различни краища на света по време на най-големия ни медиен форум, досегът до таланта на Христо Мутафчиев по време на откриването на Срещата и посещението на

изложбата „Художниците на Народния театър 1904–1954“ в Софийската градска художествена галерия във връзка със 110-годишнина от създаването на Народния театър.

За българската общност в Прага голям успех беше одобряването на проекта на Съботно-неделно училище „Възраждане“ от Министерството на образованието и науката. Така българските деца, които посещават чешки училища, имат възможност да изучават български език при по-добри условия, да се срещат и общуват със свои сънародници по време на учебните занятия и да празнуват заедно всички големи български празници.

За съжаление, 2014 г. беше трагична за България – природни бедствия, взривове, катастрофи и много невинни жертви. Хиляди хора останаха без подслон в резултат от наводненията във Варна, Добрич, Мизия, във Великотърновска и Габровска област. В навечерието на Новата 2015 г. искам още веднъж да благодаря на всички, които проявиха съпричастие и се включиха в нашата благотворителна кауза в помощ на

пострадалите от наводненията във варненския квартал „Аспарухово“. Мигове – добри или лоши – отлитат и после остават само спомените. Може би и затова не върви много да ги подреждаме, квалифицираме и оценяваме. Но през изтеклата 2014 г. имаше и неприятни моменти, дължащи се на недоброжелателни и злонамерени хора, които вече забравям с усмивка. Много хубави срещи се сбъднаха в края на годината по време на Дните на българската култура, когато наши гости бяха Даниела Горчева от Холандия, Лина Гладийска от Виена, Людмил Тодоров, Златна Костова и Анна Петрова от България и талантиливи хора от българската общност в Прага. Повечето от тях отразяваме на страниците на списанието. Нека Новата година е щастлива за всички вас! До нови срещи през Новата 2015 г.! И не забравяйте да се абонирате за списание „Българи“!

Мария Захариева

Съботно-неделно училище „Възраждане“

Голямо българско семейство в центъра на Прага

Прием на деца и ученици за новата 2015/2016 учебна година:

- детска градина и предучилищна група,
- начален етап,
- вокално-танцова група „Орфей“.

Учебната програма е съобразена с годишния учебен план на адаптираните учебни програми на МОН по български език и литература за деца на български граждани в чужбина

Контакти: bagari@atlas.cz, 777 196 322

Адрес: Дом на националните общности „Воцелова“ 3, Прага 2

Спирка на метро и трамвай: I. P. Pavlova

Съдържание:

Българската общност 4–13

Среща с журналистката Даниела Горчева | „Няма страшно“ | FACES & PLACES | Среща с Людмил Тодоров и Златна Костова | Традиционен Коледен концерт | Коледна работилница | Коледа в Съботно-неделно училище „Възраждане“ | В българския фолклорен ансамбъл „Пирин“ танцуват програмисти и заместник-декан

Българо-чешки връзки 14–18

Проф. Ян Рихлик стана доктор хонорис кауза на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ | Поезия на Елена Алекова в превод на Златна Куфнерова

Годишнини 19–29

Божествената Райна Кабаиванска | 70 години от чудовищната саморазправа, наречена Народен съд | 160 години от рождението на Стефан Стамболов

Култура 30–47

Интервю на Златна Костова с писателя Милен Русков | Краен квартал | Александрина Милчева на 80 години | Пловдив се готви за Европейска столица на културата през 2019 г. | Атанас Далчев и неговият поетичен свят на вещите | Звездите от „Ало! Ало!“ донесоха в София ударна доза смях | Хуан Гарсия Ерерос: България също е номинирана! | Лимоненото момиче

Интересно 48–53

Непознатото Карлово | Вароша – архитектурният музей на Благоевград | По ждрелото на река Ерма

Българче 54–55

Как котаракът Мирко спаси своя стопанин

Накратко 56–57

На корицата: Милен Русков. Снимка: личен архив на писателя.

Среща с журналистката Даниела Горчева

Даниела Горчева

На 21 ноември в Дома на националните общности се състоя среща с журналистката Даниела Горчева от Холандия. Даниела Горчева е издател и главен редактор на „Диалог“ – списание за политика, култура и история, което вече 10 години излиза на български в Холандия. Горчева е завършила българска филология и история в Софийския университет, сътрудничи и на много издания в България, Холандия и други страни. Тя е сценарист на документалния филм „Гъоч – да прекрачиш границата“ на режисьорите Ирина Недева и Андрей Гетов. През 2012 година Даниела Горчева е победител за България с престижната награда на Европейската комисия за журналистика „Заедно срещу дискриминацията“.

По повод 25-годишнината от началото на прехода в България, Даниела Горчева говори по темата „Комунизмът срещу несломимия човешки

дух“. Тя запозна присъстващите с ужасните условия в комунистическите лагери, като се спря на моменти от живота на майор Страхинов, Добри Станчовски, д-р Балев и д-р Грозев, които са вдъхвали кураж на останалите лагеристи, повдигали духа им, не са изгубили чувството си за хумор, отказали са да приемат ролята на жертви, не са позволили да ги пречупят и завербуват.

За несломимия човешки дух

Даниела Горчева разказа за легендарния хирург д-р Никола Грозев, спасил много затворници и лагеристи, благодарение на сложните хирургически операции, които е правел с подръчни средства. Говори и за безстрашния майор Иван Страхинов, който с невероятно чувство за хумор подигравал мъчителите си и окуражавал лагеристите. Друг доктор, прочул се в лагерите, е д-р Иван Балев – завършил във Виена и спе-

циализирал в София и в Сорбоната. Той също е спасил живота на много хора и е извършвал операции с подръчни средства. За него са останали и рисунки с туш, които Петър Байчев правел в лагерите и с които присъстващите на срещата се запознаха. Запасният офицер Добри Станчовски е бил човек с енциклопедични знания. Участвал е във Втората световна война като летец. Лежал в лагерите Куциян и Богданов дол. Държавна сигурност прави опити да принуди Станчовски да подпише декларация за сътрудничество, но не успява да го пречупи въпреки изтезанията, на които го подлага.

Ненаказаните престъпници

Горчева обърна специално внимание на факта, че в България, за разлика от Полша и Чехия, например, след 1990 г. не бяха приети закони, според които давността за престъпленията, извършени по време на комунистическия режим, не се признава за изтекла до 1989 г., защото през това време извършителите не биха могли да бъдат наказани по известни причини. Така ненаказаните престъпници бяха оставени да трансформират политическата си власт в икономическа и след това обратно в политическа.

Мария Захариева

Д-р Иван Балев, рис. Петър Байчев

„Няма страшно“

На 28 ноември театрален клуб „Троничек“ в Прага отвори вратите си за почитателите на българския театър. Мероприятието беше част от програмата на Дните на българската култура, организирани от сдружение „Възраждане“. И тъй като в чешката столица представянето на български театрални спектакли на български език е по-скоро изключение, отколкото правило, зрителите с нетърпение очакваха да видят моноспектакъла на Анна Петрова „Няма страшно“ в изпълнение на Лина Гладийска-Георгиева.

Лина Гладийска-Георгиева в „Няма страшно“

Предисторията

Моноспектакълът „Няма страшно“ е написан от Анна Петрова – актриса в Младежкия театър „Николай Бинев“ – специално за Лина Гладийска-Георгиева. Гладийска е българска актриса, която живее във Виена от 1991 г. Голямата любов към театъра събира двете дами в австрийската столица и там те за първи път поставят „Няма страшно“ през 2013 г. в камерната зала на дом „Витгенщайн“, в който се помещава Българският културен институт. Спектакълът е продукция на Българската културно-просветна организация „Кирил и Методий“ и е реализиран с подкрепата на Българския културен институт и на Австрийско-българското дружество.

Моноспектакълът „Няма страшно“

Пет жени са обсебени по различни начини и в различна степен от един мъж, който вече не е между живите. Повечето от тях все още не знаят това. Монолозите на петте героини-съседката, съпругата, любовницата,

майка и санитарката – разкриват неспособността им да се издигнат над материалното, неудовлетвореността им от действителността, но и недостига и липсата на любов в живота им. Колко са дребни желанията на повечето от тях и колко безсмислени са изискванията, обвиненията и критичността им към един мъж, става ясно, когато на сцената излиза последната героиня – санитарката от моргата, която държи в ръцете

си слиповете на умрелия и непознат за нея мъж и започва едновременно да му се възхищава и да го оплаква. Комедийният моноспектакъл „Няма страшно“ е за комичните и за трагичните разминавания във водовъртежа на живота, разминавания, с които се сблъскваме почти всеки ден. Лина Гладийска-Георгиева се превъплъщава убедително в ролите на съседката-клюкарка, на недоволната съпруга, на неблагоприятната любовница-рускиня, на отчаяната майка и на подпийналата санитарка от ромски произход. Тя успява да изгради със завидна професионална точност контрастните образи на петте жени, които имат различна националност, възраст и разбиране за живота. Режисурата на Анна Петрова е ненатраплива и прецизна в детайла. Реквизитите са оскъдни, но много точно подбрани. Образите – компактно изградени и убедителни. Немаловажна е и ролята на видеоепизодите, които са свързващи звена между отделните образи. Съвременното звучене на спектакъла допринесе за успеха му на пражка

сцена и предизвика бурните аплодисменти на публиката в препълнената зала.

Мария Захариева

Лина Гладийска-Георгиева

е завършила ВИТИЗ „Кръстьо Сарафов“ в класа на проф. Надежда Сейкова. Играе във Врачанския драматичен театър и в Пазарджишкия театър „Константин Величков“. От 1991 г. живее във Виена. Културен референт е на Българската просветна организация „Кирил и Методий“. Участва в създаването на студентски театър, като поставя пиесите „Лице“ от Бойчо Дамянов и „Женско царство“ от Ст. Л. Костов. През сезон 2009/2010 и 2010/2011 изпълнява ролята на Деспина в спектакъла „Черни очи за случайни срещи“ по Любомир Пеевски в БКИ във Виена.

Анна Петрова

работи като актриса в Младежкия театър „Николай Бинев“ в София. Има повече от 50 роли в театъра и редица други в игрални и телевизионни филми. Носителка е на Наградата на Съюза на българските артисти. Отличена е като „Най-добър европейски артист“ от фестивала в Сараево (1998 г.), получава награда за пиесата си „Кажми здравей на татко“ (в Марсилия, 2003 г.). Има приз за главна женска роля в Казахстан. Лауреат е от Фестивала на съвременната българска пиеса, а спектакълът ѝ „Всеки цвили подир жената на ближния си“ е номиниран за най-добър текст в Литва. Нейни пиеси са поставяни в България, Литва и Македония. Член е на Съюза на българските писатели.

FACES & PLACES

Сара Сандева-млада и успешна актриса,родена в Македония

На 3 декември в галерията на Дома на националните общности бе открита фотографската изложба на Ваня Дрянкова **FACES & PLACES**. Тя се проведе в рамките на 12-то издание

на Дните на българската култура, организирани от сдружение „Възраждане“. В студената декемврийска вечер посетителите и гостите имаха възможността да се прехвърлят,

макар и за малко, в няколко различни туристически дестинации, които за младата фотографка са родина (България), втора родина (Гърция) и харесвана държава (Швейцария). Зрителите имаха възможност да видят Карлово – родния град на фотографката, морето, плажовете и слънцето на Гърция, както и моменти, запечатващи уличния живот и швейцарското ежедневие.

Друг акцент в изложбата бяха променящите се през фотографския поглед на Ваня Дрянкова лица на няколко жени с различна националност. Дрянкова обича да снима хора, да ги преобразява, да ги кара да се чувстват по различен начин, да им прави портрети, на които ги виждаме в нова светлина.

Творческите търсения на Ваня Дрянкова в областта на фотографията ни изненадват винаги приятно. Те са свежи, необичайни и нестандартни, изпълнени с усет към детайла, но и с една жизнена и неподправена спонтанност.

В галерията на Дома на националните общности цареше интимна приятелска атмосфера, водеха се интересни разговори, имаше и малки кулинарни изненади, които бяха една приятна притурка към подредената с много вкус и артистизъм изложба.

Мария Захариева

Гърция-зелено-синьо

С. Стоева и Ваня Дрянкова до артистичния портрет на Снежана Стоева

Среща с Людмил Тодоров и Златна Костова

Представяне на филма „Емигранти“

На 9 декември в конферентната зала на Дома на националните общности в рамките на Дните на българската култура, реализирани от сдружение „Възраждане“, се проведе среща с писателя, режисьора и сценариста Людмил Тодоров и с преводачката и журналистката Златна Костова. Зрителите имаха възможност да видят и филма „Емигранти“ на режисьорите Людмил Тодоров и Ивайло Христов.

Людмил Тодоров и Златна Костова

Филмът „Емигранти“ е спечелил редица отличия: награда на публиката за най-популярен български игрален филм и Специалната награда на ФИПРЕССИ за изпълнителите на трите главни мъжки роли – Деян Донков, Иван Радоев и Валери Йорданов от Международния София филм фест /2003/; наградите за: най-добър актьор на Деян Донков и най-добър български филм от Съюза на българските филмови дейци (СБФД) през периода 1999 – 2002; както и Голямата награда „Златна роза“ – от Фестивала на българския филм, Варна /2002/. Ролите изпълняват: Деян Донков, Валери Йорданов, Иван Радоев, Параскева Джукелова, Нона Йотова, Антоанета Добрева, Искра Радева, Атанас Атанасов и др. Оператор на филма е Стефан Иванов, музиката е написана от Дони.

Темата за духовната емиграция, за безпътницата на младото поколение е болезнено актуална и днес. Историята на тримата приятели Мъро, Шпера и Юри не е никак весела, макар и да е разказана с чувство за хумор. Другата основна тема, която филмът засяга – за произвола, беззаконието и за властващата мафия – е не по-малко актуална за България 12 години след създаването на филма.

По време на срещата със зрителите, режисьорът и сценаристът Людмил Тодоров говори за нетърпимостта спрямо несправедливостта, която го е подтикнала да напише сценария. Режисьорката Светлана Лазарова изтъкна качествата на филма, добрите режисьорски находки и впечатляващите актьорски постижения.

Людмил Тодоров представи първата

поетична книга на Златна Костова „Врабче в черупка“. Авторката ни пренесе в света на поетичната лирика със своите краткостиишия. В края на срещата присъстващите имаха възможност да си купят „Врабче в черупка“ на Златна Костова и новия роман на Людмил Тодоров „Разглобено лято“.

Мария Захариева

Златна Костова

е преводачка от и на английски, радиоводеща, журналистка, поетеса. Завършила е Английската гимназия в Русе и Софийския университет „Св. Климент Охридски“ със специалност „Английска филология“. Тя е преводачката на култовия телевизионен сериал „Ало, ало“, на „Приятели“, „Женени с деца“, „Напълно непознати“ и много други. Превежда поезия, проза и драматургия. Работи в БТА, завежда „Международна дейност и протокол“.

Людмил Тодоров

(Горна Оряховица, 1955) е завършил английската езикова гимназия в Русе през 1974 и кинорежисура във ВИТИЗ „Кръстю Сарафов“ през 1982 г. Сценарист и режисьор на игралните филми „Бягащи кучета“ (1987), „Любовното лято на един лъохман“ (1990), „Приятели на Емилия“ (1996), „Емигранти“ (2001), „Шивачки“ (2006), „Миграцията на паламуда“ (2011). Автор на книгите „Да изгубиш Мечо Пух“ (1988), „Хроника на една любов“ (1993), „Хроника на едно пропадане“ и „Разкази“ (2012), „Шлеп в пустинята“, роман (2013), „Разглобено лято“ (2014), роман.

Традиционен Коледен концерт в Суковата зала

На 15 декември в Суковата зала на Рудорфинума се проведе традиционният коледен концерт, организиран от сдружение „Възраждане“. Една от най-известните камерни зали в Чехия беше препълнена с представители на българската, руската и словашката общност, на широката чешка общественост, както и на дипломати от Българското, Мексиканското и Кубинското посолство в очакване на една празнична вечер, изпълнена с прекрасни музикални изпълнения.

Тази година в концерта взеха участие Анна Иванова-Тодорова-сопран, Дана Пенкава – сопран,

Игор Ян – тенор, Филип Зайков – цигулка, Константин Ян и Светлана Янова – пиано.

Програмата включваше творби на Моцарт, Шуберт, Менделсон, Доницети, Верди, Пучини, Леонкавало, Каталани, Прокофиев, Крайслер и др. Слушателите имаха възможност да се насладят на любими арии и дуети от оперите „Травиата“, „Трубадур“, „Сицилиански вечерни“, „Аида“, „Дон Жуан“, „Палячи“, „Тоска“ и др. в изпълнение на оперните певци Анна Иванова-Тодорова, Дана Пенкава и Игор Ян. Любителите на инструменталната музика имаха възможност да чуят трета част от концерта на Мендел-

сон и Речитатив и скерцо от Фриц Крайслер в изпълнение на младия виртуозен цигулар Филип Зайков и първа част на клавирната соната на Сергей Прокофиев в изпълнение на Константин Ян.

В залата цареше приповдигнато настроение и празнична атмосфера, прекрасните изпълнения на участниците в концерта бяха бурно аплодирани, а концертът завърши с любимата „Наздравица“ от операта „Травиата“, изпълнена от Анна Иванова-Тодорова, Дана Пенкава и Игор Ян.

Мария Захариева

Светлана Янова, Анна Иванова-Тодорова, Игор Ян и Дана Пенкава

Филип Зайков

Снимки: Мария Захариева

Коледа в Съботно-неделно училище „Възраждане“

На 20-ти декември залата на Дома на националните общности в Прага бе изпълнена с празнично коледно настроение. Учениците от Българското съботно-неделно училище „Възраждане“ се събраха около богато украсената елха. В трепетно очакване на Дядо Коледа децата от предучилищната група се подготвиха да излязат на импровизираната сцена и да се

превърнат в джуджетата на Дядо Коледа. Всяко дете носеше червено-бяла шапка със звънче. В първите им театрални стъпки им помагаше тяхната учителка Красимира Карова. Диян, Роза, Надя, Петьо, Лаура, Валя и Лия казваха един след друг своите реплики и предизвикаха аплаузите на присъстващите в залата. Учениците от първи и втори клас,

заедно със своята учителка Галина Петрова, бяха подготвили за коледното тържество драматизация по мотиви на приказката „Дядо и ряпа“. Пред очите на зрителите оживяха героите на известната народна приказка, която беше „преоблечена“ в зимни декори – героите се опитваха да издърпат от земята не ряпата, а елхата. И когато елхата бе извадена

Снимки: Мария Захариева

и украсена, всички заедно започнаха да викат Дядо Коледа, който пристигна със Снежанка. Както всяка година, той дари на децата подаръци, осигурени от сдружение „Възраждане“ и български книжки, предоставени от Държавната агенция за българите в чужбина.

Учениците и децата от предучилищната група поздравиха Дядо Коледа и Снежанка с музикална програма, в която се включиха и някои от родителите. Прозвучаха песните: „Седнало е Джоре“, „Ой, Коледо“, „Дядо Коледа“, „Нова година“, „Снежен човек“, „Зимна песничка“.

И ето че коледното настроение от сцената се пренесе и сред публиката в залата, която също запя. Накрая всички се събраха около богатата коледна трапеза, изпълнена с много лакомства.

Мария Захариева

Коледна работилница

Снимки: Мария Захариева

На 13 декември в галерията на Дома на националните общности цареше предколедна суматоха. Учениците от Съботно-неделно училище „Възраждане“ и децата от Гръцката общност в Прага се събраха заедно в коледната работилница, която възникна по идея на председателката на Гръцката общност в Прага Тасула Зисаки. Родителите от училището ук-

расиха богато коледната елха, чиито многоцветни лампички допринасяха за празничното настроение. Децата имаха възможност, с помощта на своите учителки, да направят красиви коледни картички, да ги украсят със сребристи снежинки и да напишат оригинални разноцветни писма до Дядо Коледа. Говореше се на български, гръцки и чешки. Пре-

водът малко усложняваше изпълнението на задачите, но коледната работилница в галерията си беше едно истинско творческо приключение, изпълнено с приятни емоции и весело настроение, което завърши със сладки изненади, осигурени от Гръцката общност в Прага

Мария Захариева

Снимки: Мария Захариева

VI Фестивал на българите по света „Аз съм българче“

От 21 до 23 ноември Българският културен дом и Българското училище в Будапеща събраха пъстроцветна група от българи от цяла Европа, дошли да отпразнуват с галаконцерт и изложба Фестивала на българите по света „Аз съм българче“. Организаторите – Асоциация „Тангра“ от Испания и домакините – Българското училище за роден език посрещнаха гостите, очертали широкия ареал на българското присъствие в Европа – от Ирландия до Кипър и от Мадрид до Босилеград.

Внушителен бе и списъкът на официалните гости – Красимир Вълчев, главен секретар на МОН, Наталия Михалевска и Лазар Додев, също от просветното министерство, председателят на ДАБЧ Димитър Владимиров, директорът на Департамента за информация и усъвършенстване на учители проф. Росица Пенкова, директорът на издателство „Аз Буки“ Надя Кантарева със своя екип. Медийното присъствие също беше значително: Българското национал-

но радио излъчи директно предаване от Будапеща в деня на галаконцерта, а Радио Татковина ще излъчи пълен запис на концерта в няколко поредни предавания. Сред медийните партньори на фестивала е и издателство „Аз Буки“, което следи внимателно развитието на българските училища зад граница и подготвя специална поредица за тяхното представяне в своите издания. На 21 ноември в сградата на Българското училище бе открита изложбата на участниците във фестивала. Фоайето на първия етаж се изпълни със слънцата и усмивките от детските рисунки. Българският посланик в Будапеща Бисерка Бенишева приветства присъстващите, а децата по-

лучиха наградите, донесени от ДАБЧ. След тържеството гостите имаха възможност да разгледат обновената сграда, в която се помещават редица институции на българите в Унгария, както и новооткритата галерия на наши художници тук. Следващият ден започна с кръгла маса на тема „Организация на учебния процес в българските училища в чужбина“. Трите часа, определени за дискусии по темата, се оказаха крайно недостатъчни, но все пак се очертах основните насоки, вълнуващи представителите на различните институции. Те са свързани с регламентирането на БУЧ, с квалификацията на учителите, с въвеждането на дистанционното обучение

и др.

Най-вълнуващата част от срещата бе галаконцертът на 22 ноември в Българския културен дом. С песента „Аз съм българче“ бе открит Шестият Фестивал на българите по света. Участници от Будапеща, Босилеград, Мадрид,

Палма де Майорка, Франкфурт на Майн, Стокхолм излязоха на сцената, за да покажат своето майсторство – в българското слово, в изпълнителското изкуство. Трудът и усилията на деца, родители и учители намери заслужено признание в аплодисментите, които получиха участниците. Бяха раздадени и награди, предоставени от ДАБЧ, МОН, издателство „Азбуки“ и Българското републиканско самоуправление в Унгария.

*Светла Кьосева,
Будапеща*

Похвално слово за списание „Българи“

Не претендирам да познавам добре журналистическата етика, по принцип тя не би трябвало да се отличава от общоприетите норми за благоприличие в човешките отношения, но все ми се струва, че тя би допуснала и оправдала това, което правя в момента. Редя хвалебствени слова за списанието, на чиито страници ми се иска те да бъдат отпечатани.

Да, звучи странно, не знам дали това е прието в света на печата, знам как се нарича то у хората – самохвалство, нали? Познавам много такива, за мнозина и аз минавам за такъв, ала ще ви разочаровам, не, не съм. „Той не се хвали, той споделя радостта си“ – беше казала далеч в младостта една приятелка, за да парира ироничните усмивки и упреците към мен от общите ни приятели. Да, така е, така съм устроен, обичам да споделям радостта си. Знам, чуждата радост обикновено поражда завист, но знам също, че тя носи и много радост на тези, които умеят да я изпитват.

А ето ви и поводът за споделяне, отбелязан на 23.10. 2014 г. от БТА и други български медии. Цитирам:

„На финала на Десетата световна среща на българските медии, състояла се в дните 19 – 23 в София – Босилеград и Цариброд, бе връчена специално учредената награда на НДФ „13 века България“ през 2013 г. на българска медия в чужбина – за принос в разпространението на българската култура и изкуство по света.

Естествено, че на г-жа Мария Захаријева, главен редактор на списанието! Защото заслугата е основно нейна. Тя е мисълта, сърцето, обединяващото звено, тъкачът на нашата тънка, но стопляща емигрантската ни душа

нишка с България, тя е човекът, който придаде днешния облик на списанието, тя е човекът, който привлече широк кръг от сътрудници както от Чехия, така и от България. Като комплимент за списанието сред тях са имената на изтъкнати днес писатели и журналисти. На нея дължим цялостното естетическо и художествено ниво на списанието, неговите актуални концепции и разнообразна насоченост, но най-вече й се радвам, че не допусна скудоумие, словесна чалга и кич по неговите страници.

Още преди да ме привлече в кръга на съмишлениците си, още в самото начало на нашето запознанство ѝ бях казал, продължавам да го твърдя и до днес, че се възхищавам на вродения ѝ журналистически талант, на словесния ѝ дар, на усета ѝ към отделната дума, към фразата, към красотата и чистотата на българския език – единственото българско, което никога не може да ни отнеме, където и да сме пръснати по широкия свят. Как да не се радваш на такава радетелка на българщината хиляди километри от родината?!

Да, Мария, всички на които носиш радост с творческия си заряд, ще се съгласят с мен. А ти не се бой, отпечатай тези думи дори и с възможно най-малките букви, ако решиш, но

го направи. Знам, че ще ти е много трудно заради присъщата ти скромност. Знам, защото и на мен от ранно детство са ми набивали в главата, че скромността краси човека. И какво от това, че се опитвах да бъда скромнен – край мен пак гъмжеше от завистници. Да не говорим за това, че нескромните и досега решават съдбите на милиони като нас. За щастие в зряла възраст попаднах на друга, нововременска сентенция, която внесе спокойствие в душата ми и която ще ти припомня с удоволствие:

„Скромността е за тези, които нямат други качества“. А за твоите качества доказателства колкото щеш – черно на бяло, че и с фотографии.

А и че нашето списание има много, ама много качества, ние си го знаем от години. За тези, които се съмняват, нека добре разгледат поредния му брой, който държат в ръцете си, и нека съвестно, най-вече добронамерено го прочетат, от корица до корица!

Честито признание, мило списание, гордеем се с теб! Дай Боже още дълги години да ни носиш радост и утеха! А туй ще рече, че всички ние, които те списваме, трябва да сме живи и здрави! Не се кахъри, ще се постареем!

Васил Самоковлиев

В българския фолклорен ансамбъл „Пирин“

танцуват програмисти и заместник-декан

Георги Георгиев, основател на ансамбъла за български народни танци „Пирин“, е завършил специалност телекомуникации в Бърно. Като идва на мястото на нашата среща, изглежда съвсем нормално. Но промяната настъпва, когато от касетофона започва да звучи българска музика. От инженер той извэднъж се превръща в танцьор, който с енергията си ви привлича да играете хоро, без значение дали можете да го танцувате или не. От него разбирам, че българското хоро е танц за всеки, стига да се престрашиш и да затанцуваш.

На вашите изпълнения обаче нямате „жив“ музикален съпровод ...

Да, така е. Не можем да намерим живеещи тук български музиканти. Когато имаме възможност, винаги предпочитаме музика на живо. Най-често я използваме на различни шествия, като свирим на акордеон и тъпан.

В началото членовете на ансамбъла са били главно българи и деца от смесени бракове. Каква е ситуацията днес?

Съставът на нашия ансамбъл се променя и винаги с удоволствие констатирам, че фолклорът няма никакви граници. Първоначално наистина бяхме само българи и чехи от смесени бракове. Постепенно при нас дойдоха и още чехи. През 2005 година на-пример в ансамбъла българите бяха малцинство. Но никога не сме смятали това за проблем, нашият колектив е отворен за всеки, който иска да танцува. През 2006 година фирма IBM откри голям клон в Бърно и тук пристигнаха много българи, IT специалисти. Някои от тях дойдоха при нас като „българско подкрепление“ и изравнихме силите си (смях). Трябва да подчертая, че сме много добър екип и че всички сме едно цяло – българи, чехи и словаци.

А с какво се занимават членовете на ансамбъла професионално?

Никой досега не ме е питал за това, това е интересен въпрос. Когато започвахме, при нас имаше много студенти. Сега имаме много програ-

Кога и как започнахте да танцувате?

Когато бях в трети клас, у нас, в България, се записах в аматьорски танцов състав и оттогава танцувам. На двайсет години дойдох да уча в Бърно и останах тук. Ходехме на различни танцови забави, защото танцуването ми липсваше. През 1998 година към мен се обърнаха гърците, живеещи в Бърно, и ми казаха, че търсят момчета за танцовия им ансамбъл. Техните фолклорни танци много приличат на нашите хора, така че аз се справях без проблеми.

Кога се роди идеята да основате собствен танцов ансамбъл? На вашия сайт пише, че продължавате дейността на по-стар ансамбъл,

който е съществувал в Бърно през петдесетте години на миналия век ...

Три години бях в гръцкия танцов ансамбъл и през 2001 г. основахме нашия състав „Пирин“, който носи името на българската планина Пирин. През петдесетте години наистина в Бърно е съществувал български танцов ансамбъл. Човекът, който е бил негов ръководител, почина неотдавна. Аз се срещнах с него малко преди смъртта му, поговорихме си, той ми подари своя барабан, на който са свирили през 50-те и 60-те години. Приемам това за важен жест – като че ли с тъпана той ни предаде и някакъв жезъл. Покритият с прах тъпан, който половин век е стоял неизползван на някакъв таван, се използва отново.

мисти, моята съпруга е преводачка, с нас танцуват също архитект и журналистка. Но деветдесет процента от състава представляват студентите. Имаме студентка по химия и бъдеща адвокатка. Много години с нас танцува заместник-деканът на факултета по архитектура на Техническия университет в Бърно!

Колко души сте общо?

Общо сме около 30. Активно танцуват двадесетина души, от които около 15 участват и в официалните изпълнения на ансамбъла. Нашата цел не е да привличаме прекалено много членове. Ние не се гордеем с числеността на ансамбъла, а с качеството на танците и представянето на българския фолкор пред широката общественост.

Но можете да се похвалите например с това, че вашите хореографии са подготвени от известни хореографи от България... Как протича подготовката на един нов танц?

Всяка година организираме интензивен танцов лагер. Аз мога да танцувам и да ръководя състава, но не се осмелявам да създавам нещо сам. Затова каним хореограф от България, който ни обучава и ни поставя някакъв танц. Понякога успяваме да научим и няколко танца. Работим заедно с хореографи, с които се познавам добре, и които успяват да ни направят танц точно „по мярка“. С него след това с чиста съвест и гордост можем да участваме на различни фестивали.

За какви танци става въпрос?

Традиционният български танц – хоро – се танцува в кръг на мегдана. То има динамика и типичен ритъм. На сцената ние играем преди всичко сценични

танци, които са по-атрактивни за зрителите. Най-често представяме танци от Тракия, но и от други региони, например от Пиринския край – от областта на планината, на която е кръстен нашият състав. Освен танци, ние представяме и сценично обработени ритуали, напр. нестинарството, което до ден днешен се практикува в Югоизточна България.

Можете ли да опишете какво представлява този ритуал?

Това е езически обред, който има и християнски елементи. Той е свързан с празника на Константин и Елена, по време на обряда се използват техните икони. Избраните танцьори, които извършват ритуала, изпадат в транс и танцуват върху жарава. Целият обред се извършва вечер, на тъмно, съпровождат го гайди и тъпан. Гайдата е музикален инструмент с много пронизително звучене.

Наистина ли сте изпадали в транс?

Не, не (смях). Показаме този ритуал само веднъж, в театър „Редута“. Представихме го на закрито, огънят беше само символичен.

По какво най-много се различават българските и чешките народни танци?

Една от големите разлики е в самия ритъм. Музиката в Чехия е ограничена само на 2/4, 3/4 такт – полка и валс. Може би не се забелязва на пръв поглед, но и в съвременната музика преобладава най-вече такт 2/4. Валсовият ритъм не е типичен за България, там преобладават неравностепенните размери, редуват се осмини и шеснайсетини в най-различни вариации. Богатството на неравностепенните размери е много специфично за целия балкански фолклор и по това той се различава от целия свят. Инструментите също са различни. В Централна Европа най-често използваните инструменти са цимбал и цигулка, а в България гайда, кавал и тъпан.

Но най-голямата разлика е, че балканските танци не се танцуват по двойки. В Централна Европа преобладават танците по двойки и в тях всеки зависи от своя партньор. Защото без него не може да танцува. В балканския танц човек може да се включи по всяко време, да си тръгне по всяко време, не е ангажиран с никого. Освен това има чувството, че е част от колектива. Нямам предвид масова психоза (смях), а чувството за принадлежност към останалите, което ви обзема, когато танцувате хоро.

Въпросите зададе: Ленка Ткачова,
превод Елена Крейчова

Проф. Ян Рихлик стана доктор хонорис кауза на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

Ректорът на СУ проф. дин Иван Илчев връчи високото отличие на проф. Ян Рихлик

В началото на ноември в Аулата на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ се състоя тържествена церемония по удостояването с почетното звание „Доктор хонорис кауза“ на проф. Ян Рихлик – изтъкнат университетски учен и специалист в областта на бохемистиката, балканистиката и българистиката. Предложението за удостояването му с почетното звание на най-старото висше училище в България е на колегията на Историческия факултет на СУ. Церемонията бе открита от декана, проф. Пламен Митев, който представи биографията на големия учен пред аудиторията в Аулата. Проф. Ян Рихлик е роден през 1954 г. в Прага. Средното си образование завършва в елитната пражка английска гимназия. Учи история и етнология в Карловия университет, където

се дипломира като магистър през 1979 г. Няколко години по-късно той вече е в България и подготвя в Института по етнология на БАН своята дисертация, посветена на славянския език и фолклор, която успешно защитава през 1985 г. Професионалната кариера на проф. Ян Рихлик преминава през различни институции – регионални и национални музеи, Масариковия институт в Прага, Архива на Чешката академия на науките, Карловия университет. Чете лекции като гост-професор по чешка и световна история в Университета „Кирил и Методий“ в Търнава, Словакия, и в Техническия университет в Либерец. Участва в многобройни научни проекти, между които заслужава да се отбележат поне два: „Перспективите на Западните Балкани в контекста на

политическото, икономическото и демографското им развитие през последните 20 години“ и „Икономическото, политическото, социалното и културното развитие на Карпатска Украйна“.

Проф. Рихлик членува в многобройни чешки и международни организации на историци. Негови публикации има в най-авторитетните европейски научни издания в областта на хуманитаристиката. Сред по-известните му монографии проф. Пламен Митев спомена „Икономическо, социално, културно и политическо развитие на Карпатска Украйна 1919–1939 г.“ (в превод на български и в съавторство със съпругата му); двата тома „Чехи и словаци през XX в. Сътрудничество и конфликти“ (Братислава, 1997, Прага, 2012); „Разделянето на Чехо-Словакия

1989–1992 г.“ (Прага, 2012); „Финансовите гаранции и пътуването в чужбина по време на „нормализацията“ (2012). Знакови за научните му дирения като българист са и книгите му: „Етнос и фолклор“ (София, 1997) и „История на България“ (Прага, 2000), „История на Чехия“ (2010), в съавторство с Владимир Пенчев. Проф. Рихлик участва в съавторство в много трудове, посветени на историята на Словакия, Словения, Хърватия, Македония, Сърбия и др. Проф. Ян Рихлик е член на Консултативния съвет на Международната асоциация по българистика. Ректорът на СУ проф. дин Илчев връчи високото отличие „Доктор хонорис кауза“ на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ на проф. Ян Рихлик. Пред преподаватели и студенти в Аулата новият Доктор хонорис кауза на СУ изнесе академично слово на тема: „Разпадане на многонационалните държави в Средна и Източна Европа през 90-те години на ХХ век. Причини и последици“.

В лекцията си той проследи някои от събитията в двете големи многонационални империи в Европа през ХІХ в. – Руската и Хабсбургската. Основен акцент в изказването на проф. Рихлик заеха процесите, които протичат в Чехословакия, Кралството на сърби, хървати и словенци и Полша още след разпадането на Австро-Унгария, както и случилото се след 1989 г. в многонационалните държави в Централна и Източна Европа.

Проф. Рихлик разгледа и въпроса дали процесът на разпад на многонационалните държави е неизбежен или има възможност да бъде спрял. „На първо място трябва да кажем, че в историята не съществуват неизбежни процеси. Историята – това е дейността на хората, а хората действат свободно. Разбира се, върху техните действия винаги упражняват влияние различни фактори, които често можем да определим и съответно можем да кажем, че един или друг вариант на бъдещ развой на събитията е по-вероятен. В този смисъл и разпадането на многонационалните държави не е неизбежно, но все пак е много вероятно. Като цяло за многонацио-

налните държави можем да кажем следното: всички подобни държави са и ще бъдат относително нестабилни, ако съществуват като федерации или ако по-малките нации притежават само автономия. Съхраняването им изисква постоянно балансиране, което никога не приключва и налице са все по-нови и нови компромиси. Трайното или по-скоро дългото им съществуване (тъй като в историята няма нищо трайно), е възможно единствено при условие, че населението като цяло смята съществуването на общата държава като *conditio sine qua non*, с други думи – ако смята не само своята национална част на федерацията, а цялата федерация за собствената си държава, за която носи отговорност. Или с други думи – ако се създаде съвсем нова политическа нация, макар и съста-

вена от няколко народа, т.е. нещо подобно на онова, с което срещаме в Швейцария. То обаче се нуждае от мощна обединяваща идея, а не само от празни декларации за сътрудничеството“.

Проф. Рихлик отбеляза, че в Европа има идея за европейско обединение, но все още не е измислено нищо, което би могло да послужи като идея за обединяване на валонците и фламандците в Белгия. Той изказа своето предположение, че най-вероятно няма да бъдем в състояние да спрем процеса на по-нататъшно разпадане на многонационалните държави, но подчерта, че този процес не пречи на процеса на европейска интеграция и на разширяването на Евросъюза.

Източник: **Софийски университет „Св. Климент Охридски“**

Аулата на Софийския университет по време на церемонията

Проф. Ян Рихлик

„Вестител“

на Елена Алекова в превод на Злата Куфнерова

Елена Алекова
ВЕСТИТЕЛ

На Ваня Монева
и нейните „Космически гласове“*

1. Тема

Превърна душата ми в убежище на светлина,
на думи пулсиращи и ангелски песнопения.
Душата ми отвори звездните си очи и зазвъня,
и затрептя душата ми с неведоми за мен антени.

Съцветията, капчиците роса на есента.
Искрящата кръв от шеметни жертвоприношения.
Сказанията за първите и за последните неща.
Животът, внезапно разкрил нов смисъл и ново звучене.

И... Тебе поем, Господи, Тебе благословим...
изникна от Нищото в мен и в Нищото се завърна.
И се усмихна – съвсем като истински – херувим,
прошепна ми нещо насън и насън ме прегърна.

Не помня какво ми говори почти до сутринта,
дали го сънувах, дали го докосвах, измислях...
Но заедно с него към небесата синкави отлетя
горчивият мрак... И душата ми засия, пречистена.
17.09.2013 г.

2. Вариация по темата

Шемет. И светлина. Песнопения. Думи пулсиращи.
Душата ми. Полет нанякъде – накъде ли?... И още...
Магически заклинания в полуздрача. Свещени нощи.
Искрящата кръв, капчиците роса по баирите.

Ненаситна за кръв е пръстта векове. Загаднеля е.
И пак се отваря както в далечните правремена и епохи.
И пак се отдава душата и търси ли, търси проход –
мост между края и своето някогашно начало.

Благослови, душе моя, Господа... И херувимът –
от ритъма на сърцето ли, от повика на ръцете ли – изниква.
Дали е от плът, от енергия или дух... Не знае никой...
Уж със крило ме докосва, ала за мен е неуловимо.

И само сладост по кожата ми се разлива. И греят мостове
между земния бряг и някакви блякави брегове във висините.
И се събуждам. И всичко е ясно. И вече за нищо не питам.
И отзвънява в лъчите на утрото: Благослови, душе моя, Господа...
22.09.2013 г.

3. Антитема или... ропот из дълбочините

Кой изтръгва звуците? И словесата кой изтръгва?
Има ли владетел ритъмът, роден в сърцето на безкрая?
Уж животът (струва ти се) тръгва иззад оня ъгъл,
иззад теб и сенките на здрача, ала е неизчерпаем.

Elena Aleksová
ZVĚSTOVATEL

Vanje Monevové a jejím
„Kosmickým hlasům“*

1. Тéma

Duši mi proměnilo v útočiště světla,
na pulzující slova, na andělské pěnění.
Duše pak zazněla, hvězdnými očima vzhledla,
chvěla se v čidlech jsoucích tam v netušení.

Kapky podzimní rosy v květenstvích.
Jiskřící krev nezměrných obětí a sil.
Báje o věcech prvních, posledních.
Život mi náhle nový smysl odhalil.

A... Tobě přejem, Hospodine, ve svém díkůvzdání...
z Ničeho ve mně vzklíčilo a změnilo se v Nic.
Usmálo se, jako když cherubín se sklání,
ve snu mi cosi šeptalo a pohladilo líc.

Už nevím, co mi říkalo až do svítání, žel,
zda to byl pouhý sen, zda jsem se dotkla těla...
S ním k modravému nebi odletěl
mrak temnoty. Má očištěná duše v září zela.

2. Variace na stejné téma

Závrať. Světlo. A pulzující slova. Zpěv.
Má duše. Kamsi letí – ale kam? A smích...
Magické zaklínání v soumraku. Posvátných nocí vznět.
Jiskřivá krev, kapičky rosy po kopcích.

Po věky půda dychtí po krvi. Je žízňivá.
A jako za pradávna znovu otvírá se zem.
Duše se opět vzdává, hledá-li, hledá pojiiva –
most mezi koncem a svým dávným počátkem.

Dobrořeč, duše má, Hospodinu... Onen cherubín
vyrůstá z rytmu srdce, z rukou volání.
Je tělesný, je z energie, z ducha...? Je to stín?
Jako by se mě křídlem dotýkal, a přesto abstraktní.

Po kůži se mi blaho rozlévá. A září mosty k nám
mezi zemí a břehem vedoucím na výšinu.
Budím se. Vše je jasné. Na nic se neptám.
A v jasu jitra doznívá: Dobrořeč, duše má, Hospodinu...

3. Antitéma neboli... reptání z hlubin

Kdo vynucuje zvuky? Kdo vynucuje slova kolkolem?
Vládne nám rytmus snad, zrozený v srdci nekonečna?
Jako by život (zdá se ti) vycházel někde za rohem,
za tebou také stíny soumraku, situace však věčná.

Звуците се надпреварват и летят във въздуха, не свършват.
Думите не свършват. Ритъмът. А след ритъма – и тишината.
Ако и на тебе (струва ти се) да ти е подхвърлен къшей,
волята намира пътища, пукнатинки към необята.

И... Во царствии Твоем... към този смътен необят се носи.
Кой конците дърпа? Кой живота сбъркан направлява?
Може би наистина сме на земята само плахи гости
и наистина сме поданици на отвъдна някаква държава.

Трепка стягащото гърлото: Блажени нищици... Блажени!
Ала докъде е дадено на болката със нас да си играе?
Зная, плачещите ще се утешатб, ще се усмихнат непременно.
Господи, но нека днес да е това! Сега! Не... Някога... След края...
25.09.2013 г.

4. Връщане към темата

Царят. Весталките. Брачното ложе. Сърцето. Утробата.
Слънчевите лъчи – мдстове към другите измерения.
Люлката, люлееща ни между раждането и гроба.
Улеите, отнасящи болката и кръвта червена.

Мрак. Искряща предутрин. Този свят от съня се въззема.
Този свят е измама, илюзия, звън, светлина... И отлита...
И сред болката – херувимът – неземан и някак земен –
като насън – Достойно естъ яко воистину блажити...

Блага вест... Неочаквана вест... Светлина... Песнопения...
Стихва ропотът. Чезнат болките. И камъните. И ямите.
И на крачка от яслите само – прощението смирено:
– Яжте Моето тяло нетленно и пийте кръвта Ми...

Ненаситна за кръв е пръстта, ала Жертвата е безкръвна.
Векове. И епохи. Като сън. Като звън. Като светкавица.
Ръфат душата невинна на страстите рикащите лъвовете,
а незримо – отнейде – херувимът с меч и с химни ги укротява.
26.09.2013 г.

5. Завършек

Накъдето и да се обърна с очи – стена.
Адът в мен. Край мен адът. След мен. И по-нататък...
На страстите рикащите лъвовете... Светлина.
Молитву пролию ко Господу... – в светлината.

Изливам молитва – от ада да ме спаси.
Дали ме чува, не знам. Но душата ми е озарена.
Сутрин разпуска над мене слънчевите Си коси.

Вечер отваря бездната Си необозрима под мене.
Разпъната между мрака и светлината, вървя.
Между оброчищата на правремената и Храма.
Но... моите или нечии чужди сънища са това?

Но... моята драма или чужда нечия драма?
Възведи ме от царството на илюзиите и скръбта,
на тлението, на болката, на времето немилостиво –
нали пред небето искрящата кръв на Христа
за хората, за човека, за всекиго от нас се пролива...
26.09.2013 г.

Zvuky se předhánějí, létají vzduchem, stále.
A slova nekončí. Je rytmus. Po rytmu však tišina.
Pokud i tobě (zdá se ti) pohodí někdo drobek okázale,
vůle si najde cesty, štěrbinky k nedozírnú vyzkoumá.

V království Tvém... to k nejasnému nedozírnú míří.
Kdo tahá za nitky? Kdo řídí celý život, zmatení?
Možná jsme na Zemi opravdu plaší hosté, netopyři,
jakéhos státu tam na onom světě poddaní.

Sevřené hrdlo se jen chvěje. Prý: Blaze chudým... Blaze jim!
Dokdy si s námi vlastně bolest může hrát?
Vím, ti, co pláčou, budou potěšeni, blaze se usmějí.
Bože, kéž se tak stane dnes! Ted', ne až na věčnosti pomáhat....

4. Návrat k tématu

Vestálky. Král. Manželské lože. Srdce v útrokách.
Sluneční svit – mosty do jiných dimenzí, podivný jev.
Kolébka, kolébá nás mezi zrozením a cestou na márách.
Kanály, které odvádějí bolesti i rudou krev.

Temnota. Svítání. Svět probouzí se, prchá stín.
Tento svět je jen klam, iluze světla zbavená...
A mezi bolestí – nadzemský také pozemský – je cherubín,
jak ve snu – Matko Kristova, buď blahoslavená...

Příznivá zpráva... Nečekaná zvěst... Jas... Žádné jámy.
Reptání utichá. Bolesti mizí, kameny. Slyšet je zpěv.
Pár kroků od jeslí – pokorná prosba zaznívá mi:
Vezměte, jezte, toto jest tělo mé... Pijte... to je má krev...

Hlína je krve lačná, v oběti krev už není.
Věky. A epochy. Jako sen. Zvonění. Blesky a stín.
Nevinnou duši trhají řvoucí lvi rozlícení,
mečem i hymnickými zpěvy je krotí – cherubín.

5. Závěr

Kamkoli pohlédnu – všude jen samá stěna.
Peklo je ve mně. Vedle mne. Za mnou. I dál...
Řvoucí lvi vášní... Já světlem prozářena
modlím se k Hospodinu..., který mi světlo dal.

Modlím se k Bohu, před peklém at' mě spasí.
Nevím, zdali mě slyší. Duši mi přesto ozářil.
Ráno nade mnou prostírá sluneční vlasy.
Večer pode mnou nesmírnou propast vyhloubil.

Jdu rozepjatá mezi jasným dnem a tmou.
Jdu mezi božím Chrámem a obětíšti dávna.
Jsou to však moje sny, či číší cizotou?
Je to mé vlastní, anebo cizí drama?

Vyved' mě z říše iluzí i žalu, prosycené zlem,
bolestí, tlení té nelítostné doby zatvrzelé –
Kristova jiskřivá krev, se, Bože, každým dnem
prolévá za každého z nás, za lidstvo celé...

17. – 26. září 2013

* Стиховете се родиха, докато слушах песнопенията „Тебе поем“, „Благослови, душе моя, Господа“, „Во царствии Твоем“, „Достойно есть“ и „Молитву пролию“ от новия албум на Хор „Космически гласове“ с диригент Ваня Монева. По някакъв странен начин в мотивите им се смесиха впечатления от прадревното странджанско светилище Беглик таш и далечни спомени за отец Ерос и моето кръщение в московския храм „Нечаянная радость“. Името на църквата – „Неочаквана радост“ идва от онзи знаменателен момент, когато архангел Гавриил съобщава на девицата Мария, че от Светия Дух Тя ще зачене Спасителя на човечеството Иисус Христос.

Елена Алекова

завършва Литературния институт „А. М. Горки“ Москва (семинар по проза с ръководител Руслан Киреев) през 1992 г. През 1994 г. защитава там дисертация на тема, свързана с руската емигрантска литература през XX век, и придобива научна степен Doctor of Philology (PhD) in Philology. Научен ръководител – проф. Владимир Смирнов.

Работила е като редактор и отговорен редактор във в. „Български писател“, като редактор в изд. „Български писател“ и ИК „Христо Ботев“, като главен редактор на в. „Тракия“ и като главен експерт в Министерството на културата. Сега е главен редактор на в. „Съвременното читалище“.

Издала е 11 стихосбирки, сред които „И не каза никой защо“ (1995), „Ненужни стихове“ (1997), „Преди камбаните да отзвънят“ (2001), „Прозрения“ (2002), „Дете на Бога“ (2004), „Нещо повече“ (2005), „Вграждане“ (2008), „В градините на залеза“ (2009), „Сънища и скрижали“ (2012), роман в стихове „Милена“ в две части (1998 и 1999 г.). Автор е на сборници с литературна критика „По невидимите магистрала“ (2003, 2011 и 2013 г.), на белетристичната книга „Отвъд думите“ (2006), на публицистичния сборник „Моята България“ (2007) и на книгата „Сеячът на безсмъртие. Думи за Николай Хайтов“ (2010).

Носител е на Специалната литературна награда за белетристика и публицистика „Николай Хайтов“ (2007), Национална награда за поезия „Дамян П. Дамянов“ (2009), Национална литературна награда за публицистика и есеистика „Богомил Нонев“ (2013) и др. Превежда от руски и беларуски. В неин превод са публикувани книгите на Георгий Иванов „Разпад на атома“ и на Александър Яковлев „Здрач“ (мемоари), поетически сборници на съвременните руски поети Владимир Масалов, Владимир Исайчев и Дмитрий Мизгулин, стихове на Велимир Хлебников, Георгий Адамович, Борис Поплавский, Булат Окуджава, Нил Гилевич и много други. Член е на Съюза на българските писатели, Съюза на българските журналисти и Съюза на учените в България.

PhDr. Zlata Kufnerová, CSc.,

lingvistka, translatožka, překladatelka a publicistka.

Je autorkou a spoluautorkou pěti knih: Stručná mluvnice bulharštiny (1990); Bulharština pro samouky (s Petrem Panevem, 1987); Překládání a čeština (s kolektivem autorů, 1994, 2003); Čtení o překládání (2009) a Člověk Edvard Beneš (s Karlem Novotným, 2006, 2010). Napsala desítky odborných statí z jazykovědy (bulharistiky) a translatožie, publikovaných doma i v zahraničí.

Přeložila více než 120 knižních titulů z pěti jazyků, především z bulharštiny, němčiny a angličtiny, a nejrůznějších žánrů (próza, poezie, literatura faktu, encyklopedie).

Z bulharské beletrie vyšly v jejím překladu mj. tyto tituly: Andrej Guljaški, Dům s mahagonovým schodištěm (Domat s machagonovo stalbište); Elin Pelin, Pohádka za pohádkou (výbor); Genčo Stoev, Návrat (Zavraštane); Pavel Vežinov, Bariéra (Barierata, Belijat gušter); Marij Jagodov, Stará cesta (Drevnijat pat); Ivan Davidkov (Rifovete na dalečnite zvezdi). Z bulharské poezie přeložila výbor z básnické tvorby Ivana Davidkova (Můj pomíjivý obraz), Mirjany Baševové (Má hloupá hvězda zlá) a poému Blagy Dimitrovové (Dům). Podílela se též na antologii Bulharská poezie 20. století (1983) překladem ukázek z díla Mladena Isaeva, Ivana Pejčeva, Bogomila Rajnova, Vladimira Goleva, Davida Ovadiji, Georgiho Džagarova, Ivana Davidkova a Vanji Petkovové.

Божествената Райна Кабаиванска

80 години от рождението

на световноизвестната българска оперна прима

Райна Кабаиванска

Райна Кабаиванска е родена в Бургас на 15 декември 1934 г. От малка свири на пиано и пее в Детски хор „Бодра смяна“. Завършва оперно пеене и пиано в Консерваторията в София, след което получава стипендия и заминава на специализация в Италия през 1958 г. Следващата година Кабаиванска печели оперния конкурс във Верчели заедно с Лучано Павароти и дебютира в ролята на Жоржета в „Мантията“ на Пучини. Дебютът ѝ през 1961 г. в Миланската скала поставя началото на блестящата ѝ кариера. Тя пее в най-големите оперни театри: Ла Скала, Театро Верди в Триест, Ла Фениче във Венеция, Арена ди Верона, Ковънт Гардън, Парижката опера, Театро Реал, Метрополитън опера, Театро Колон, Щатсопер в Хамбург, Дойче Опер в Берлин, Софийската опера, Болшой театър, операта в Токио и др. Нейни партньори са: Франко Корели, Марио дел Монако, Джон Викерс, Пласидо Доминго, Хосе Карерас, Лучано Павароти, Хосе Кура, Марио Меланини, Джузепе Сабатини.

Кабаиванска изпълнява над 60 оперни роли. Незабравими са превъплъщенията ѝ като Адриана Лековръор, Манон Леско, Тоска и Мадам Бъттерфлай. Магнетичното сценично присъствие, съвършената вокална техника и невероятната красота и финес, които излъчва на сцената, я правят любимка на публиката.

Кабаиванска е Кавалер на Ордена на Италия, 5 пъти е избрана за най-популярна личност на Италия и 2 пъти – за музикант на годината. През 2013 г. в Театро Комунале в Болоня Райна Кабаиванска получава и международната награда за опера – Оскар за кариера.

През 2002 г. оперната прима учредява в Нов български университет фонд „Райна Кабаиванска“ за национални и международни стипендии на млади оперни певци. Голяма част от приходите от концертите Райна Кабаиванска дарява за стипендии на млади оперни певци.

„Райна Кабаиванска представя звездите на операта“ в НДК

На 18 декември 2014 г. в Зала 1 на Националния дворец на културата се проведе юбилейният благотворителен галаконцерт по случай 80-годишнината от рождението на световноизвестната оперна певица Райна Кабаиванска. Концертът е организиран от Нов български университет във връзка с юбилея на именитата ни сънародничка.

На него присъстваха Президентът на Република България Росен Плевнелиев, под чийто патронаж се проведе събитието, председателят на Народното събрание г-жа Цеца Цачева, кметът

на София г-жа Йорданка Фандъкова, председателят на Столичния общински съвет г-н Елен Герджиков, Президентът на Нов български университет проф. Богдан Богданов, Ректорът на НБУ доц. Пламен Бочков, директорът на Софийската опера акад. Пламен Карталов, представители на дипломатическия корпус, почитатели на оперното изкуство и др. Райна Кабаиванска получи званието Почетен гражданин на гр. София от кмета Йорданка Фандъкова и председателя на Столичния общински съвет Елен Герджиков.

Българската публика имаше удоволствието да чуе най-добрите ученици на Райна Кабаиванска, които пеят по сцените на световните оперни театри – Вероника Симеони и Андреа Каре (Италия), София Соловий (Украйна), Виктория Йео (Корея), Ана Петричевич (Сърбия), както и по-младите изпълнители Мария Радоева, Костадин Мечков и Антон Марков (България), Анаис Мехиас (Пуерто Рико), Елиза Барберо и Матео Дезоле (Италия). В галаконцерта взеха участие хорът и оркестърът на Софийската опера с диригент маестро Найдено Тодоров. Събраните средства от галаконцерта са предназначени за млади оперни певци от майсторските класове на певицата.

80-годишнината на Райна Кабаиванска бе отпразнувана тържествено и в няколко италиански града.

Мария Захариева

Райна Кабаиванска и Пласидо Доминго

70 години от чудовищната саморазправа, наречена Народен съд

„И наистина кои лица разстреляхме? Но само това ли?“

Георги Петров, главен обвинител в процесите на Народния съд (1944–1945), декември 1944 г.

Едно общество, в което липсва справедливост, неизбежно деградира. Престъпленията на комунистическия режим в България, започнали преди 68 години с нечуван терор, с масови убийства без съд и присъда или в резултат на присъдите на един сталински показен процес, цинично наречен народен съд, все още нито са осмислени, нито са осъдени морално.

Нещо повече – няма памет за тях и се губи връзката между станалото в миналото и случващото се днес. А тя е пряка, както е пряка връзката между морал и просперитет. В България комунистическият режим бе наложен с чудовищно насилие и в условията на чужда окупация. За да бъде смачкана в зародиш съпротивата на българите, по указания от Москва на съветския гражданин

Георги Димитров, безпощадно бе избит политическият, стопанският, военният и духовният елит на българската нация.

И след години на терор, репресии и страх, на мястото на унищожения интелектуален елит на България, режимът си създаде пошла негова имитация – покварена от привилегии псевдоинтелигенция, която унижително и раболепно обслужваше властта.

Днешното българско общество все по-отчаяно разбира нуждата от истински лидери – от хора с морал, с демократична и правна култура. Но за да ги различи, обществото ще трябва да бъде имунизирано срещу лъжи и манипулации, а това значи – самото да е просветено.

Чудовищно е незнанието на българския народ за собствената му трагична съдба след като в днешна България цял един град носи името на най-големия национален предател и престъпник Георги Димитров, а нашата страна –единствена в цяла Източна Европа (!), все още е осеяна с гигантски паметници на армията окупаторка, извършила тежки престъпления в България – като убийства, отвлечения, изнасилвания и грабежи. Върху насилие и лъжи обаче нищо не се гради, освен престъпност и мизерия.

Масовото убийство на 1-и февруари 1945

никой да не смее да го погребва, нито пък оплаква; без плач, без гроб – така да го захвърлят...

Софокъл, „Антигона“, пролог

Протокол от екзекуцията няма. Гроб също няма.

Осъдените на смърт са лишени и от утехата да прегърнат за последно родителите си, децата и съпругите си, а те – дори от човешкото право да оплачат и погребат своите мъртви.

През целия си живот близките на избитите ще бъдат преследвани не само от комунистическата власт, но и от непоносимата мисъл какви ли зловещи сцени са се разиграли в последните минути на техните синове, съпрузи, бащи... на българските държавни мъже, избити по указания от Москва на 1-и срещу 2-и февруари 1945 година.

В книгата си „Видях сгромолясането им“ чуждестранният кореспондент Волфганг Бретхолц пише, че освен едно официално комюнике на 2 февруари, с което комунистическите властници съобщават, че „смъртните присъди са изпълнени“, на журналистите са „отказани сведения дори за това дали осъдените са били разстреляни, обесени или обезглавени“ (Бретхолц 1994; тук и надолу цитатите са по тази книга). „Въпреки всичко – пише преследваният от нацистите, а по-късно и от комунистите журналист – твърде скоро се разпространи истината за екзекуцията, която се оказа ужасно и невъобразимо жестоко клане.“ Че е било ужасно и жестоко, едва ли може да се съмняваме.

Екзекуция, на която липсва прокурор, свещеник, лекар и която не се извършва от взвод с войници, а от сбирщина от партизани, милиционери, фанатици и от докарващи се на новата власт примитиви, хора без морал, чест и задръжки, неизбежно се превръща в кланица.

Впрочем не друг, а Петър Семерджиев, един от участниците в подобна „екзекуция“ на осъдени на смърт от сливения „народен съд“, потвърждава в спомените си години по-късно: „А разстрелът тогава беше един разгул“ (Семерджиев 2010).

Много бързо след зловещата нощ на 1-и срещу 2-и февруари из София се разнася истината за избиването на държавниците на България.

Ужасен от хаоса и некадърната стрелба, при която хората падат ранени, но не и убити, професор Станишев моли убийците да му разрешат да установи смъртта им, за да

не ги хвърлят полуживи в гроба. Тъмнината пада над избитите държавници и мракът над цяла България се съгъства.

До днес...

И България никога няма да се оправи, докато не настъпи искрено покаяние за извършеното зло.

„Така наречените „народни съдилища“ – категоричен е Бретхолц – служат единствено за това да придадат на режима и на терора впечатление за някаква законност.“

Съветските войски и тяхната роля в терора

Обезпокоен от пристигащите и от провинцията вести за кървава саморазправа, Бретхолц, заедно с други чуждестранни журналисти, предприема пътуване из България и се убеждава с очите си, че „произволът и тиранията, които българските комунисти упражняваха заедно със съветските окупационни войски, е обхванал цялата страна“.

„В това развитие – свидетелства немският журналист – съветско-руските войски, които се честват от новите властници като „освободители на българския народ от фашистко иго“ играят крайно активна роля. Във всеки град и във всяко село се настанява руски гарнизон, който конфискува къщи и хранителни стоки, притеснява населението и – което е най-лошото – открито подкрепя режима на терор на комунистическата „народна милиция“.

Където населението се опълчва срещу произволни арести и отвлечения, където селяните се вдигат срещу тиранията, където се образуват центрове на съпротива, съветските войски вземат радикални мерки.

И онова, което местните комунистически властници не смееха директно да предприемат на своя глава, правеха го скришом чрез руската окупационна власт, която се изплъзваше от всяка отговорност.“

Българите – на фронта да се бият, съветските окупатори – в България да избиват

Десетилетия наред българската историография мълчи, че окупационната армия на Сталин – тази същата, на която в цялата страна са

вдигнати гигантски паметници „от признателния български народ“, всъщност остава в България, за да подпомага терора на малочислените в тогавашна България комунисти и избиването на съпротивляващите се българи, а вместо съветските войски на бойната линия са изпратени 450 хиляди български войници и офицери да гинат в т.нар. „Отечествена война“.

Тези български войници, на които – въпреки огромния натиск на Хитлер, държавният глава цар Борис спести участие на фронта, за да не умират по бойните полета на една мръсна завоевателна война.

А през 1946 г. съветският агент генерал Маринов (този същият, на чието предателство „дължим“ осъществяването на сатанинския план на Сталин за окупация на България) ще се бие в гърдите пред българския дипломат Евгений Сялянов в Париж, че под негово лично командване са ранени и убити 30 хиляди българи във войната срещу Германия (Недева 2007).

И за капак главният обвинител на т.нар. „Народен съд“ Георги Петров ще се хвали в доклада си до ЦК на БРП(к), че не са осъдили на смърт само тези български офицери, които... „са се укрили на фронта“! (Доклад 2005).

Което, разбира се, няма да пропуснат да сторят веднага след връщането им оттам.

Това беше чудовищна присъда...

„Това беше една чудовищна присъда, която нямаше нищо общо с правото и справедливостта – казва Бретхолц, който освен журналист, е и доктор по право. – От всичките 162 подсъдимите на смърт бяха осъдени не по-малко от 96. Тридесет други подсъдимите бяха осъдени на доживотен принудителен труд, осемнадесет – на петнадесет години, останалите на лишаване на свобода от една до осем години.“

След като описва терора, който преминава „като ураган над цялата страна“, вземайки десетки хиляди жертви, и участието на съветско-руските войски в него, Бретхолц пише: „В тази обстановка през януари 1945 в София се разигра чудовищният процес срещу повече от сто „воен-

Никола Захариев – министър на търговията, промишлеността и труда. Завършва висшата кооперативна школа в Прага. Създава Закона за пътищата и Закона за електрификацията на България. Екзекутиран на 1 февруари 1945 г. след издадена смъртна присъда от Народния съд, отменена изцяло с Решение №172 на Върховния съд от 26 август 1996 година.

нопрестъпници“. Неговите последни заседания чак до обявяването на присъдите проследих изцяло. Още в деня на пристигането ми си издействах от Министерството на пропагандата входна карта. Получих я с цял порой от пропагандно многоглаголстване, че този процес доказвал колко честно България скъсвала със своето „фашистко минало“...

Самият съд се бе превърнал в театрална сцена – с прожектори, високоговорители и публика, на която никой не пречеше да дава израз на своето „отвращение“ и „възмущение“ по време на съдебното заседание.

Върху многото, подредени една зад друга пейки седяха подсъдимите, общо сто шестдесет и двама. Те представляваха най-знаменитата подсъдима скамейка, която някога е съществувала в цялата история на правосъдието.“

Димитър Пешев: „Най-страшният ден, който съм преживявал...“

„На този ден... – пише Димитър Пешев, който определя 1 февруари 1945 като най-страшния ден, който е преживял – залата беше празна от публика, имаше само милиционери и цивилни агенти... Злокобна тишина и мъчително чакане...“ (Пешев 2004).

„Бяха минали часове, откак бяхме доведени тук – не мога да кажа колко, но не бяха малко.“ (Пешев 2004). „Най-после съдиите заеха местата си и след мъртва тишина и напрежение до скъсване председателят почна да чете присъдата, издадена, както се каза, „в името на народа“... Ударът беше страшен, зашеметяващ... Дългият низ на осъдените на смърт...“ (Пешев 2004).

Това е част от разказа на един от малкото оцелели от кървавата баня български народни представители, сам разминал се на косъм с екзекуцията и осъден на 15 години затвор.

Планираните убийства... в проценти

На смърт са осъдени регентите, съветниците и служителите в канцеларията на цар Борис, министрите от няколко правителства и 67 народни представители.

Незабавно, без право на обжалване. Няма време, Москва бърза, защото конференцията в Ялта започва след три дни, а Сталин току-що е претърпял фиаско в опита си да овладее и Гърция.

Не може да се допусне провал и в България, където хората са настръхнали срещу комунистическия терор и беззаконие.

Ето защо присъдите са предварително определени по указания от Москва. Уточнени са... в проценти.

В края на януари Вълко Червенков чинно рапортува на Георги Димитров с телеграма, писана на руски език:

„Присъдата ще бъде изпълнена в четвъртък 1 февруари. В по-рано взетото решение внесохме корекция в смисъл увеличаване на смъртните присъди. ...От кабинета на Багрянов към броя на осъдените на смърт добавихме Колчев. От състава на депутатите предлагаме да се осъдят на смърт до седемдесет процента!“ (Жертвите 2007).

Едва ли има нужда от по-ярко доказателство за целта на т.нар. народен съд и за моралната деградация на хора, които не се свенят да определят смъртните присъди в... проценти!

„Голямото избиване на хора бе започнало – пише Бретхолц по повод масовата екзекуция на българските държавни мъже и продължава: То нямаше да приключи преди във всеки град и във всяко село да бъде унищожена и последната свободомислеща личност, която би застрашила със своя авторитет и демократични позиции установяването на комунистическата диктатура.“

По „настояване“ на Запада ли? Нищо по-малко вярно!

„Сред българския народ – свидетелства чуждестранният журналист – извършеното в негово име клане предизвика огромен ужас.“

„В западния свят, който по това време беше зает с други проблеми, фактът остана почти без внимание – уточнява Бретхолц, сякаш предвидил по-сетнешните комунистически лъжи. И допълва: – Когато британският вътрешен министър Антъни Идън в края на февруари бе попитан дали българското правителство е консултирало представителите на Великобритания в София, той отговори: „Не бих могъл да знам защо би трябвало да правят това. Процесът е работа, която интересува само България!“

За жалост, и днес в България се намират автори, които имат наглостта да твърдят, че престъпният сталински процес, цинично наречен „народен съд“, бил проведен... по настояване на западните съюзници. Нищо по-малко вярно!

Британската и американската мисия са изхвърлени от България

Бретхолц разказва как в края на септември 1944 г. в София пристига британска военна мисия, начело на която е британски офицер, когото журналистът познава още от Анкара и Истанбул и който е получил заповед от британското върховно командване да се отправи с щаб от сътрудници към окупираната от съветските войски България. Не без известна ирония офицерът му казва, че дължи пристигането си в България отчасти на тревожните вести, които западните журналисти изпращат от София.

„Вечерта – пише Бретхолц – видях отново британския офицер в хотел „България“. Той изглеждаше така, сякаш бе загубил едно сражение. С нескривано възмущение ми разказа: „Съветско-руското командване се е осмелило да поиска от офицерите на една съюзническа армия в срок от 24 часа да напусне територията на България, в противен случай щели да ни „откарат“ до турската граница.

На другия ден преди обед, точно 24 часа след пристигането си, британската военна колона отпътува за Турция.

На сбогуване – продължава Бретхолц – британският офицер ми каза този път без всякаква ирония: „По-бързо и по-добре руснаците не биха могли да ме убедят, че всичко, което вие сте съобщили от София, е вярно – и по всяка вероятност още много повече!“

Разказът на Бретхолц се потвърждава и от американския журналист Чарлс Ланиус в статията му „Аз видях как руснаците завладяха България през 1944 година“ (Ланиус 2012), публикувана на 22 октомври 1945 г. в „Reader’s Digest“.

„Народният съд“ – пряко продължение на масовите убийства

Следите от чудовищното престъпление не могат да бъдат скрити. Защото от телеграмите на руски език, които Трайчо Костов (с псевдоним Спиридонов) от София и Георги Димитров от Москва си разменят, става ясно, че „народният съд“ не е нищо друго освен пряко продъл-

Проф. Александър Станишев завършва медицина в Мюнхен. Ректор на Софийския университет, председател на Българското хирургическо дружество. Основава II хирургия към Медицинския факултет и до смъртта си през 1945 г. е неин директор. Има над 100 научни труда; член е на 20 научни академии и дружества и почетен доктор на 3 университета. Екзекутиран е на 1 февруари 1945 г.

жение на масовите убийства от септември-октомври 1944 година.

До Димитров

...В първите дни на революцията стихийно бяха разчистени сметките с най-злостните врагове, попаднали в наши ръце. Сега се вземат мерки с това да се занимават съответните наказателни органи. Министърът на правосъдието работи по създаването на народни трибунали и следствени комисии...

ЦК на БКП, 13 септември 1944 г.

*

До Димитров

Готов е законопроектът за народния съд. Приета е най-кратката процедура, но докато започнат да действат, ще мине известно време. Това може да бъде използвано за негласно ликвидиране на най-злостните врагове, което се прави от наши вътрешни тройки. Контрареволуцията трябва да бъде обезглавена бързо и решително.

ЦК на БКП, 25 септември 1944 г.

*

До Димитров

Във връзка с известно недоволство, изразено от нашите мекотели съюзници по повод на революционното ликвидиране на фашистката агентура, решихме:

Чистката да продължи още една седмица, след което ще започнат да работят народните съдилища и чистката ще тръгне по законен път. Работата ще се провежда внимателно. Ще бъдат организирано разкри-

ти най-злостните и опасни врагове и палачи, ще бъдат организирани до правителството делегации от вдовици и сираци на убити антифашисти с настояване за възмездие.

Да се ускори организирането на Дирекцията на милицията и да се уреди правилното функциониране на отделите ѝ. В наши ръце са отделите за Държавна сигурност и разузнаването. Помощник-началник на униформената полиция също е наш човек. Държавен обвинител в народния съд ще бъде Георги Петров, юрист от Стара Загора.

ЦК на БКП, 1 октомври 1944 г. (оригиналът на телеграмите на руски език може да се видят на сайта Декомунизация – вж. Дерижирането б.г.)

„Стихийно бяха разчистени сметките“; „негласно ликвидиране“ „от наши вътрешни тройки“; „чистката да продължи“; „ще бъдат организирани до правителството делегации... с настояване за възмездие“... Каква „правна“ лексика..., какъв „морал“...

Изцяло поръчан и режисиран от Москва

Разменените през есента на 1944 г. телеграми между Георги Димитров и Трайчо Костов доказват по безспорен начин, че „народният съд“ не само е поръчан, но и отначало докрай режисиран от Москва – от политическата му цел до конкретната съдебна процедура и дори до пропагандното му обезпечаване. Нещо повече – този престъпен три-

Проф. Димитър Шишманов – министър на външните работи. Завършил право в Женевския университет. Български политик, писател и дипломат. Екзекутиран е на 1 февруари 1945 г.

бунал задава и идеологическите клишета, и езиковите шаблони, с които десетилетия наред в България ще се говори за „монархо-фашизма“.

Абсурдните обвинения

Още на 27 октомври 1944 Трайчо Костов съобщава на Георги Димитров подготвените пунктове на обвинението, които са три и са абсурдни от правна гледна точка.

Поначало да се съдят за вземане на политически решения, с които не са нарушили законите на страната си, нито международните конвенции (при това вкупом, с общо колективно обвинение!) министри и народни представители, получили легитимно властта чрез законни избори, е правен абсурд.

В една от точките си Трайчо Костов сочи като „престъпление“ присъединяването към Тристранния пакт, удобно „забравяйки“, че през ноември 1940 година, когато Сталин и Хитлер все още са съюзници, единствените, които настояват България да влезе в Тристранния пакт и които по времето на т.нар. Соболева акция разпръскват стотици хиляди позиви из цяла София с лозунга „Искаме съюз със СССР!“

Искаме съюз с героична и социално справедлива Германия!“ са... българските комунисти.

Политически акт, а не военно престъпление

Но да се върнем на обвинението, че присъединяването на България към Тристранния пакт и обявяването на война на Англия и Америка било... „престъпление“, извършено от „военно-престъпници“.

Да се присъединиш към един или друг съюз е политически акт, а не военно престъпление.

Още повече че България не води бойни действия и не воюва с нито една държава, дори със САЩ и Великобритания, на които обявява война.

Военно престъпление не е да обявиш война, а да предприемеш военни действия, БЕЗ да си обявил война, както постъпва Япония с нападението си през декември 1941 над Пърл Харбър и за което след края на войната седем японски държавници бяха осъдени на смърт. Военно престъпление е и изпращането на въоръжени подводничари и парашутисти от страна на СССР в България при наличие на дипломатически отношения, защото по този начин СССР, без да е обявил война на България, де факто воюва с нея. Докато България, точно наопаки – тя обявява война, без въобще да предприеме нападателни военни действия.

И не случайно САЩ и Великобритания, на които България обяви война, не проведоха никакъв трибунал над България.

Докато СССР, на когото България не обяви война, окупира България и задкулисно организира един престъпен трибунал, за да избие политическия ѝ, стопанския, административен, военен и интелектуален елит.

И още обвинения, изсмукани от пръстите

В следващата точка абсурдни обвинения Трайчо Костов споменава „действията, нарушаващи неутралитета по отношение на СССР – присъединяването към Тристранния пакт и организирането на антисъветска изложба“.

Присъединяването на България към Тристранния пакт на 1 март 1941, когато СССР е в двустранен таен съюз с Хитлерова Германия, няма как да наруши неутралитета спрямо СССР, напротив – в предложението за „взаимопомощ“, отправено към България чрез съветския емисар Соболев през ноември 1940 г., СССР уверява България не само, че не възразява към присъединяването ѝ към Тристранния пакт, но и че сам се кани да се присъедини.

Именно затова Георги Димитров предупреждава Трайчо Костов по време на показния сталински процес срещу „военнопрестъпниците“ да не цитира текста на съветското предложение за „взаимопомощ“.

Което, разбира се, не убягва от вниманието на съвременниците. Че „антисъветската изложба“ била според Трайчо Костов нарушение на „неутралитета по отношение на СССР“ е дори смешно да се коментира.

Това комично обвинение само демонстрира пълната БЕЗПОМОЩНОСТ на съветските марионетки у нас да намерят нещичко, в което да обвинят българските политици, които за разлика от тях са действали и мислили единствено в интерес на България и на народа си.

Същата безпомощност личи и в последното невярно и абсурдно обвинение: „невземането на мерки за предотвратяване на моралните и материални загуби във връзка с обявяването на война на Англия и Америка“, когато всъщност българските власти действат незабавно, осигурявайки възможно най-бързо подслон и помощ на пострадалите от бомбардировките над София.

Политиканство и идеологически клишета

Но дори тези, изсмукани от пръстите, три точки не удовлетворяват Георги Димитров и на 17 декември

той допълнително идеологизира обвиненията и ги превръща в откровено политиканство:

„В обвинителните речи... трябва да бъде показано хищническото лице на немско-фашисткия империализъм и на него да бъде противопоставена освободителната мисия на Съветския Съюз, на Червената Армия и нейните съюзници.“ Обвинението трябва да опише картина на всенародно движение срещу антинародния режим, да подчертае, че руснаците за втори път освобождават България, да характеризира капиталистическата класа като опора на фашизма в България и така да се създаде база за преследването ѝ, царската династия да се представи като прогерманска и предателска.“

Ето това е идеологическият код, с който ще се говори оттук-нататък в комунистическа България. В следващите десетилетия тези смехотворни до глупост политикански обвинения, изречени със злостната лексика на Георги Димитров, ще имат силата на... осъдителна присъда. И ще съсипват стотици хиляди човешки съдби. И ще промиват мозъците на цели поколения българи.

„Целуни децата ми“, „поздрави жена ми“...

„Мъчително и ужасно беше да ги гледа човек – продължава в спомените си Димитър Пешев, – когато мислено се прощава с тях при тези трагични моменти след изживените месеци на изпитания и страдания... Стана едно мълчаливо прощаване... Спас Ганев, който беше близо до мен, излизайки, тихичко ми каза: „целуни децата ми“. Ние бяхме приятели с него, познавах и семейството му и съжалявам, че не можах да изпълня това негово последно желание.

Минавайки край седналите на скамейките, ние виждахме измъчени лица, изтръпнали, без всякаква надежда. Срещнаха се нашите погледи с Иван Петров, депутат от Тетевенско, той успя със замиращ глас да ми каже: „поздрави жена ми“.

Това беше последното, което чух...“ „Безсилен съм да изразя чувствата на човек, който преживява този ужас...“

„Аз се отказвам – допълва Димитър Пешев – да описвам картината след прочитането на присъдата и отделянето на осъдените на смърт – затова е необходимо перото на голям, гениален писател.

Безсилен съм да изразя чувствата на човек, който преживява този ужас – да гледа как се отделят от останалите шестдесет души... Не знам дали такава картина някога изобщо е съществувала...“

Надминаха и нацистите

Френският историк Марк Феро не крие потреса си, описвайки Берлинския „народен съд“, когато са екзекутирани заговорниците, опитали се да убият Хитлер с поредния атентат: „Репресията е ужасяваща... – пише Феро и продължава: – Отказана е, каквато и да било религиозна подкрепа на осъдените. Първите осем с дървени обувки на краката разсъблечени до кръста, биват обесени. Агонията се проточва и след всяка екзекуция палачът пие ракия, за да събира сили.

Не е известно дали Хитлер е гледал филмите за екзекуциите.

Скоро след това Химлер обяснява, че тези процедури нямат нищо общо с примера на болшевиките, те следват стари германски традиции.“ Дали Хитлер копира Сталин, не е важно, макар че е ясно.

Но че нацисти и комунисти са един дол дренки и че престъпленията на Сталин са задминали стократно тези

на Хитлер, по това спор не може да има.

Децата – и те „народни врагове“

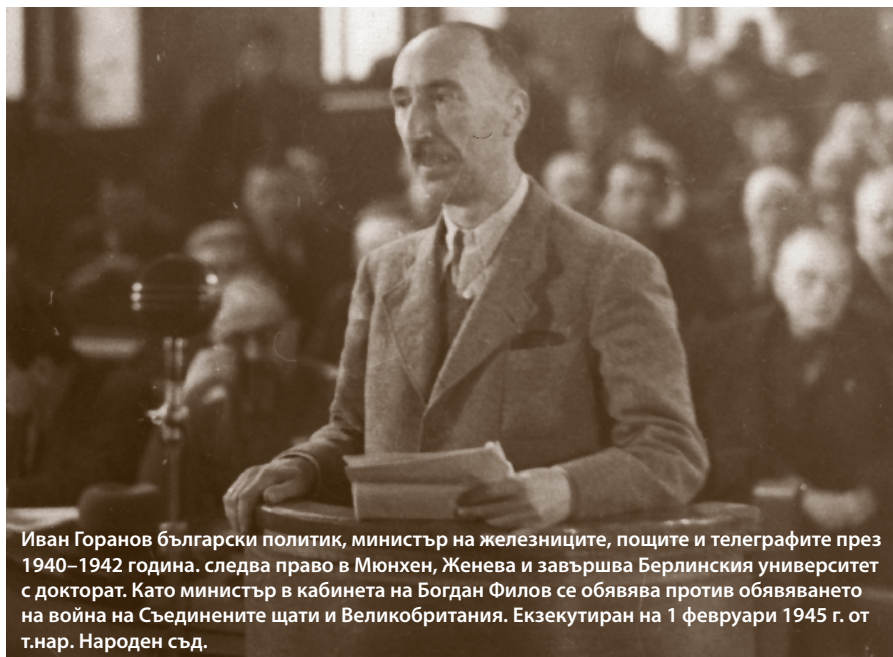
В България на осъдените на смърт е отказано не само неотменимото право присъдата да се обжалва, не само правото да бъдат помилвани, не само религиозна подкрепа, но и утехата да се простят с близките си.

Всъщност още в края на декември, веднага след като започва т.нар. народен съд, семействата на вече обречените подсъдимци са депортирани в Делиормана, в отдалечени села сред заснежените полета и настанени в изоставени къщи, бараки, често без врати и прозорци, при ужасяващи условия.

Дори петгодишната Илиана Батембергска получава заповед на свое име за интерниране в Добруджа... Какъв страшен „враг на народа“ е била малката дъщеричка на Иван Батембергски!

Иван Батембергски, с чиито лични усилия е спасен от депортация легендарния Илеш Шпиц от футболния отбор Македония (Скопие), е безжалостно убит, без да има право да зърне за последен път дори малката си дъщеричка.

Съпругата му Радка, „интернирана“ посред зима някъде в Делиормана, ще научи седмици по-късно от случайно попаднало ѝ парче вестник. Злощастната майка на Иван Батембергски ще броди из софийските

Иван Горанов български политик, министър на железниците, пощите и телеграфите през 1940–1942 година. следва право в Мюнхен, Женева и завършва Берлинския университет с докторат. Като министър в кабинета на Богдан Филев се обявява против обявяването на война на Съединените щати и Великобритания. Екзекутиран на 1 февруари 1945 г. от т.нар. Народен съд.

Проф. Борис Йоцов завършва славянска филология и право в Софийския университет. Специализира славянска филология в Прага, Варшава и Виена. Д-р на Карловия университет (1925). Професор в Софийския университет. Дописен член на БАН и на Славянския институт в Прага. Екзекутиран на 1 февруари 1945 г. от т.нар. Народен съд.

гробница, пронизвана от ледения вятър, за да търси лобното място на непрежалимия си син. Двете с майката на Радка ще се крият зад надгробните паметници и с потрес ще наблюдават десетките гарвани, които кръжат и кацат на мястото на поставена милиционерска охрана (между Арменската черква и днешния паметник на избитите български държавни мъже). Къде са костите им, и до днес не се знае.

Истината срещу лъжата

70 години оттогава комунистическите убийци и техните наследници не спряха да убиват отново и отново жертвите с клеветите си. Не стига това, че т.нар. Народен съд осъди на смърт двадесет от доблестните народни представители от „профашисткото“ правителствено мнозинство, подкрепили с подписите си писмото на Димитър Пешев срещу депортацията на евреите, не стига, че осъди други шест от тях на доживотен затвор, а осем – вкл. и самия Димитър Пешев, на 15 години затвор за... преследване на евреите, ами неотдавна трябваше да слушаме предприемчив американски невежа да гастролира по медии и конференции в София да аплодира... един показан сталинистки процес като... „първият в света процес за Холокоста“.

В страната, в която Холокостът не се състоя!

И когато този същият престъпен трибунал осъди на смърт или на затвор тъкмо спасителите на евреите в България!

Но истината не може да бъде скрита. Тя звучи зловещо с думите на самите убийци. Нека да ги чуем.

„Вярно е, че смъртните присъди изглеждат сравнително малко и незадоволително...“

„Вярно е – извинява се на другарите си от ЦК главният „народен обвинител“ Георги Петров в доклада си до партията (правописът на доклада е запазен – б.м., Д.Г.), – че смъртните присъди изглеждат сравнително малко и незадоволително, но нека да надникнем в съдържанието на тези **2.857 смъртни присъди** и да избегнем повърхностното обсъждане на тези данни...“ (Доклад 2005). И веднага след това извинение за „незадоволителното“ количество на смъртните присъди (зер, няма и три хиляди), Петров продължава с въпроса за „качеството“: „ЕТО ЗАЩО, ний, веднага, следва да си поставим въпроса за качествата на лицата, които осъдихме и разстреляхме чрез присъдите на Народния Съд.

И наистина кои лица разстреляхме? Но само това ли?

Ами това са: тримата регенти, между които един княз от Сакс-Кобурготската династия, която е донесла толкова злини на Родината и народа ни;

поставихме на подсъдимата скамейка духът на „О Боже почиващия Цар Борис III“, за да го развенчаем като „народен цар“ и за да го изтъкнем като главен виновник за страданията на нашия народ;

разстреляхме всички министри на три фашистки кабинета – два на Богдан Филев и този на Добри Божилов, и половината министри на кабинета на Иван Багрянов – всичко 33-ма министри, между които трима Министър председатели;

разстреляхме почти цялата претъпна дворцова камарила;

67 души народни представители от фашисткото XXV-то Общо Народно Събрание.“

„Но само това ли?“ – възкликва в доклада си реторично „народният“ обвинител и продължава:

„Не, ний разстреляхме тоже целият висш военен съвет, целия генерален щаб – около 47 души генерали, полковници и др.

...разстреляхме целият апарат на кървавата фашистка полиция: всички директори на полицията, всички Областни и Околийски полицейски началници, комендантите и Околийски управители, всички групови полицейски началници и цялата политическа полиция в страната, с малки изключения; разстреляхме всички малки и големи офицери, които не можаха да се укрият на фронта и всички озлобени врагове по места, бандити и предатели и пр. и пр.

Имаме едно почти пълно кастриране на върховете на кървавия фашистки апарат в нашата страна. Всичко това преценено обективно, ни извежда към твърдото заключение, че Народния Съд изпълни достойно възложената му задача, в общи линии – както вече изтъкнах по-горе.“

Повод за комунистическа гордост

И след тази пламенна пледоария за „достойно“ изпълнената задача в „кастрирането“ на българската нация, Георги Петров хвърля в битката най-силния си коз.

Защото се оказва, че българският „народен съд“ няма аналог в цяла Европа!

А нима не е това повод за гордост у нашите комунисти?

„Става вече ясно, че и в международен мащаб, нашият Народен съд ще остане ненадминат...“ – пише, без да крие вълнението си докладчикът.

„И, наистина, вече месеци – казва той не без презрение към туткащите се румънци, – близо година откак в Румъния бе смъкната фашистката власт, а Народният съд там остава само на книга – резултати никакви!“

„В Унгария – продължава с примерите Петров, – така изстрадала и разорена от агресията на кървавия фашизъм, Народният съд там издава такива меки присъди, че може смело да се нарече един чисто противонароден, пораженски съд.

Във Франция бяха осъдени съвсем малко политически престъпници и знаем как вяло бе проведена акцията на Народния съд, че може да се квалифицира като една гавра над революционния француски народ.

В ГЕРМАНИЯ – главната централа на кървавия фашизъм и хитлеризъм, се вече приготвява от съюзниците не един истински международен съд, а по-скоро един възмутителен фарс. (Даде се възможност на главните бандити на фашизма да се прикютят в Испания на кръволака Франко.)

В Италия – всеопрощението на съюзниците отдавна са покрили чудовищните престъпления на фашистките престъпници.

Пък нека не се боим да се спрем и на братска Югославия – не спира българският стахановец и уточнява: – Вече от дълги месеци заседава там Народният съд, а резултатите са почти незабележителни.

И там акцията на Народния съд наред върви извънредно вяло и в никакъв случай не обещава резултатите от нашия Народен съд.“

В Югославия другарите се „изложили“ – „предвиждат смъртно наказание само за опожаряване на населени пунктове, избиване на мирно население и партизани, заловени в плен“...

„Този резултат може да се предвиди от самото начало – твърди Петров и добавя: – Не говоря за

първоначалната чистка, която бе направена там в самото начало и която коства живота на около 100 души, главни виновници, агенти на фашизма. Дума става за чистката, която се провежда чрез Народния съд.

Югославянския закон за Народния съд е много по-консервативен от нашия закон – с него аз имах възможност да се запозная при един разговор с югославянския Главен народен обвинител, който подиря среща с мен, за да го запозная с нашия опит, да му услужа с някои обвинителни материали от нашите централни процеси.

От разговора с него разбрах, че се предвижда смъртно наказание само за опожаряване на населени пунктове, избиване на мирно население и партизани, заловени в плен (значи, не и за тези, паднали в сражение).“

„Значи, не е и за тези, паднали в сражение“ – не крие възмущението си раздаващият „право“ по... комунистически и продължава:

„А за всички останали престъпления се предвиждат наказания от тъмничен и строг тъмничен затвор от 1–5–6–10–15 години, обаче преобладават по-малките наказания.“

Докато нашият „закон“... Оо... сега ще видите какво значи „чистка“

„Докато нашият закон за народен съд – бие се в гърдите Петров, – чл. 2 предвижда наказания от 1–15 години или доживотен строг тъмничен затвор или смърт и глоба до 5.000.000 лева, без да се уточняват санкциите за отделните случаи на престъпност, изброени в чл. 2, п.п. 1–10 вкл.

Югославянският закон предвижда още никоя смъртна присъда да не се изпълнява без подписа на Тито, тоест без нейното утвърждаване, докато нашият закон в чл. 10 предвижда изрично че присъдите на Народния съд не подлежат на обжалване и утвърждение и се изпълняват незабавно.

Ясно е от постановленията на самия югославянски закон, а това се потвърждава и от практиката на Народния съд там, че резултатите от тази голяма народна акция в никакъв случай няма да достиг-

нат резултатите на Нашия Народен съд.“

Ще блести като скъпоценна корона

„Прочие – завършва Петров, – примерът, който даде Нашият Народен съд остава и ще остане ненадминат в международен мащаб, ще остане да блести като една скъпоценна корона в историята на нашия героичен народ.

Безспорно, този резултат се дължи най-вече на нашата славна Партия, която пое тази акция почти изцяло в свои ръце и даде една здрава организация на това голямо народно дело.“ Наистина „слава“ на такава партия, която се бие в гърдите с най-ужасяващи престъпления срещу собствения си народ, извършени по заповед на чужда държава.

Убитите на „съд“ пред... убийците... И до днес!

Но и това не е всичко. Т.нар. Народен съд съди и осъжда дори вече починали хора или убити хора – нещо, което е без прецедент в световното право.

Целта на тази гавра – да изправиш убития пред „съда“ на убийците му, е ясна – за да могат престъпниците да сложат ръка на имуществото на своите жертви. А конфискацията на имотите не е била само грабеж, но е служела и на по-далечната цел – децата на избитите интелектуалци, държавници и индустриалци да бъдат декласирани, набутани на социалното дъно.

Да им бъдат отнети ресурсите, за да не станат естествения интелектуален елит, който да оглави съпротивата срещу насилията.

За да бъдат след това подменени с пошла псевдоинтелигенция от парвенюта и службогонци. Която и до днес не се свени да величае комунистическите величия или да подменя историческата истина на „научни“ конференции.

А ние се питаме каква е връзката между случилото се, случващото се и това, което ще се случва тепърва. Докато убийците се величат, а жертвите са обругани, нищо добро не чака България.

Даниела Горчева

160 години от рождението на Стефан Стамболов (1854–1895)

„Ако Стефан Стамболов беше загинал в българските съзаклятия през 1875 или 1876 г. или дори през кратката Сръбско-българска война на 1885 г., неговият портрет щеше да стои в училищните коридори, ако не наравно, то редом с тези на Любен Каравелов и Георги Бенковски. Но така не става и той навлиза в малката колекция революционери в световната история, които още приживе са напълно отхвърляни като държавници“, отбелязва проф. А. Пантев. Действително, именно в следосвобожденска България Ст. Стамболов се превръща в една от най-противоречивите политически фигури. Палитрата на чувствата варира между пълно преклонение и неистова омраза.

Роден преди 160 години в гр. Велико Търново в многолюдното семейство на Евгения и Никола Стамболови, Стефан Стамболов за пръв път се появява на историческата сцена през 1867 г. по време на българския национален събор за самостоятелна църква. През 1870 г. младият Стефан започва да учи в Одеската гимназия, сблъсквайки се за пръв път с руската действителност. Само четири години по-късно е изключен заради участие в кръжок на руски нихилисти. Завърнал се в родината си, Стамболов е избран на мястото на В. Левски за апостол на България и през 1874–1875 г. обикаля българските земи, за да възстанови революцион-

ните комитети. От това време датира сътрудничеството му с Христо Ботев както на революционното, така и на литературното поприще. През 1875 г. излиза тяхната обща стихосбирка „Песни и стихотворения от Ботйова и Стамболова“.

През есента на 1875 г. Ст. Стамболов ръководи заседанията на Гюргевския комитет, на който се взема решение за подготовка на въстание през пролетта на следващата година. Определен е за главен апостол на Търновския революционен окръг. След потушаване на Априлското въстание той става член на Българското централно благотворително общество и е редактор в основания от Ботев вестник „Нова България“, а по време на Руско-турската война (1877–1878) е секретар на военния пратеник на Славянския комитет. След Освобождението Ст. Стамболов практикува известно време адвокатска професия в родния си град. Същевременно той става един от основателите на комитетите „Единство“, чрез които българите изразяват своето несъгласие срещу решенията на Берлинския конгрес. Като член на Либералната партия Ст. Стамболов е избран за народен представител и подпредседател на Второто обикновено народно събрание, обявява се срещу „режима на пълномощията“ и е сред привържениците на възстановяване на Търновската конституция. При разцепване на Либералната партия през 1883–1884 г. той застава на страната на крилото на П. Каравелов.

При провъзгласяване на Съединението на Източна Румелия с Княжество България Ст. Стамболов поставя ултиматум на колебаещия се все още княз Александър Батенберг: приемане на Съединението или абдикация, а в последвалата Сръбско-българска война участва като доброволец. Воден от опасения за бъдещето на държавата, Ст. Стамболов застава начело на контрапреврата през лятото на 1886 г., който анулира принудителното детрониране на княз Александър Батенберг. Далновидността му се проявява и след окончателната абдикация на княз Ал. Батенберг – той настоява в регентството и в новото правителство да бъдат включени представители на всички партии, за да се подчертае пред външния свят и Великите сили, че превратът от 9 август е дело на хора, защитаващи чужди интереси. Самият Стамболов, заедно с Петко Каравелов и Сава Муткуров, са назначени за регенти на България на 27 август 1886 г. В края на 1886 г. българска делегация заминава за Виена, за да търси княз на България. Съществуват различни версии как точно се стига до избора на германския принц Фердинанд. Преобладава мнението, че именно Ст. Стамболов най-силно настоява за неговото избиране, тъй като се опасява, че продължителното безкняжие може да доведе до гражданска война в страната. Може би затова новоизбраният български княз поверява формирането на нов кабинет именно на Стамболов. В сферата на външната политика Ст.

Стамболов се стреми да поддържа приятелски отношения с Османската империя с цел да издейства назначаването на български владци в Македония, построяване на български църкви и отваряне на български училища. Чрез насърчаване на просветата и църковното дело в Македония, Ст. Стамболов цели да поддържа българското национално самосъзнание сред населението, така че у него да узрее идеята за политическа борба и въстание, което ще бъде подкрепено от българското правителство.

Същевременно българският премиер парира опитите на Русия да се меси във вътрешните работи на страната, с което си „спечелва“ нейната враждебност. Неслучайно през 90-те години на XIX век Русия поставя като главно условие за признаването на Фердинанд отстраняването на Стамболов.

Управлението на Ст. Стамболов минава и под знака на забележителна модернизация на страната чрез прокарването на редица протекционистки закони, целящи насърчаването на местната индустрия. Столицата постепенно започва да придобива облика на модерен европейски град. В същото време Стамболов често си служи с насилие и репресии в опитите си да прокара свое решение в сферата на вътрешната политика. В резултат на това се правят опити за неговото физическо отстраняване – през януари 1890 г. е разкрит опит за преврат, организиран от майор Коста Паница, целящ убийството на Стамболов и Фердинанд, подобряването на отношенията с Русия, последван от шумен съдебен процес, завършил с издаване на смъртна присъда. На следващата година е извършен неуспешен опит за убийството на Стамболов, при който загива финансовият министър Христо Белчев.

Макар че Ст. Стамболов е човекът, довел Фердинанд на българския трон, той се отнася с известно недоверие към него. За да може да прокара с успех своята политика, всесилният български премиер обгражда Фердинанд със свои хора и често пъти го плаши с оставката си. Същевременно Стамболов изпитва нескрито уважение към майката на

княз Фердинанд княгиня Клементина, която на свой ред съветва сина си да работи със Стамболов. Фердинанд съзнава, че българският премиер му е необходим, докато получи признание от Великите сили. През 90-те години, почувствал се достатъчно силен, българският княз постепенно започва да се освобождава от опеката на властния Стамболов, като привлича на своя страна представители на висшето офицерство.

На 17 май 1894 г., княз Фердинанд предизвиква поредната оставка на могъщия български премиер, която за негова голяма изненада този път е приета. В края на май с. г., на излизане от двореца, където княз Фердинанд му връчва рескрипт за заслуги към държавата, Ст. Стамболов е нападнат от разярена тълпа. През следващите няколко месеца бившият вече български министър-председател не смее да излиза от дома си, полицейският надзор над него се засилва, срещу него започва следствие по обвинение за извършени злоупотреби и му е забранено да напуска страната. В отговор от страниците на периодичния печат Ст. Стамболов подлага на унищожителна критика правителството и княза. Красноречиво е изказването му в един столичен клуб: „Князът е една нула и всичко, което досега е направил, са върволици от нули – за нещастие аз бях цифрата 1 пред тях.“

За никого не е тайна, че и правителството, и дворецът подготвят физическото премахване на Ст. Стамболов. Негови близки и приятели, сред които и бившият му съгражданин, съученик и политически противник Михаил Сарафов, го предупреждават за готвеното срещу него убийство. Германският кайзер и даже самият турски султан му предлагат закрилата си и политическо убежище. Показателен е и комен-

тарът на руския в-к „Новости“ през май 1895, т.е. броени седмици преди убийството на Стамболов: „Може да се направи предположението, че ако на Стамболов не се удаде да избяга (от България), то скоро ще се получи известие за неговото убийство или въобще за преждевременната му смърт.“ Същевременно, изданието не пропуска да отбележи, че честите отсъствия на княз Фердинанд от страната са породени от желанието му да не присъства на подобен сценарий. Действително, българският княз заминава за Виена и курорта Карлсбад (дн. Карлови Вари) в края на май 1895 г. и се завръща чак на 31 юли с. г., тоест три седмици след покушението срещу Стамболов. Както е известно, на 3 юли 1895 г. бившият български премиер е брутално посечен насред София и три дни по-късно умира. Убийството на Ст. Стамболов е шумно и широко коментирано от световната преса, редица журналисти не пропуска да подчертаят заслугите му за икономическия напредък на България и отстояването на нейните национални интереси. Красноречив е коментарът на вестника на руските либерали „Вестник Европы“: „Той беше явен враг на Русия, но за своята страна той направи повече от всичките представители на българския патриотизъм, взети заедно.“ Или, ако трябва отново да си послужим с думите на съвременни български историци, убийството на държавника Стефан Стамболов се оказва самоубийствено за България.

Д-р Красимира Мархалева

Милен Русков:

Гледам на наградите като на вид поощрение и признание за литературните качества на книгата ми

Интервю на Златна Костова с писателя Милен Русков, носител на Наградата на Европейския съюз за литература за романа „Възвишение“

Честита награда – Голямата награда за литература на Европейския съюз, присъдена Ви за романа Ви „Възвишение! Как гледате на наградите? Смятате ли, че те се присъждат от професионалисти на онези, които наистина ги заслужават?

Гледам на наградите като на вид поощрение и признание за литературните качества на книгата ми, признание за труда, който съм положил за написването ѝ, признание за литературния ми талант, което, може би, е най-важното. Често наградите са форма на компромис между добрия вкус и конюнктурата. Конкретно в моя случай никога не е ставало така, тъй като аз съм враждебен на конюнктурата и в този смисъл не бих могъл да получавам подкрепа от нея и никога не съм получавал някаква награда, вследствие на някакъв компромис. По принцип, наградите са компромисно действие между това, което има действително високи литературни качества и което обикновено съдържа нещо ради-

кално в себе си и това, което може да бъде най-широко разпознаваемо като висока литература. Наградите най-често правят компромис между тези две решения, така че човек не би трябвало да им има кой знае какво доверие, но не трябва и да ги загърбва, защото понякога са много точни. Зависи от ситуацията.

Написването на „Възвишение“ на езика на Възраждането е като да го напишеш на чужд език. Прави ли съм? Играе ли тук роля опитът ви като преводач?

Не. Има много голямо значение фактът, че става дума за различна версия на родния език и тъкмо за това процесът не може да бъде описан чрез категориите на превода. Всеки от нас носи в себе си българския език, струва ми се като много мощна потенция и имам чувството, че човек, на когото българският език е роден, носи този език, колкото и странно да звучи това, в неговите различни форми. Българският език присъства в нас в различни свои

форми. Едната от тях е актуализирана и ние говорим и пишем на нея. Това е съвременният книжовен език. Но във всеки човек, особено ако той има литературна езикова дарба, езикът съществува като потенция и в други форми – в остарели форми, в диалектни форми. Ако човек реши да използва тези други форми, процесът прилича на кладенец, който е затрупан с шума – махате шумата и водата бликва, защото вие сте носител на този език. Има някаква магия в родния език, така, както и не е много ясно как човек го научава. Така всъщност според мен въобще не е ясно в колко и в какви форми българският език съществува някъде дълбоко в ума ни. Така че аз успях да напиша книгата на този език, благодарение тъкмо на това, че той е мой роден език. През категориите на превода това никога не може да бъде обяснено.

Аз обаче отново ще ви задам въпрос, свързан с превода. Според регламента на Наградата на Европейския съюз, наградените романи ще бъдат преведени на някакъв друг европейски език – един или няколко – вие как ще решите този толкова труден въпрос с превода на Вашия роман – това ще бъде тежка задача и огромно предизвикателство за преводача?

Според регламента, ЕС плаща превода на наградените романи на всички европейски езици на страните-членки на Съюза. Ако някой издател във Франция, Германия или Англия, или която и да е друга страна от Съюза, пожелае да издаде книгата, Европейският съюз ще плати за превода, което облекчава значително разходите на издателя и по този начин улеснява разпространението на книгата. Това е, което ЕС може да направи като институция за книгите, които награждава. Оттук

нататък, специално в случаи като моя, е много важно и много трудно да се намери добър преводач. Аз вече съм намерил такъв за превода на моя роман на английски в резултат на щастливо стечение на обстоятелствата. Аз сключих договор с едно латвийско издателство, което ми се обади още преди да бъде номиниран за наградата, още през пролетта – те проявиха интерес към книгата ми, без да знаят, че ще бъде наградена, т.е. там наистина е интересно да видим какво ще се случи с преводача. Аз за съжаление не знам латвийски, тъй че не мога нито да контролирам, нито да помогна за този превод. Преводът на такива книги е риск: някъде ще стане добре, другаде – зле... Най-вероятно на най-много места ще стане „средна ръка“... така е...

А преводът на английски на романа Ви?

Преводът на английски го прави един мой приятел – Кристофър Бъкстън, който е завършил Английска литература и по програмата на Британския съвет за учители в чужбина идва в България през 1980-те години. После се оженва тук и остава 30 години в България. В момента е пенсионер и живее през лятото в България, през зимата – в Англия. Той знае много добре и двата езика, хареса много книгата ми и един ден ми прати по мейла преведен един откъс от 30 страници от книгата, без изобщо да сме говорили за това, който той беше превел ей така, за удоволствие. Беше превел текста на своя роден диалект от графство в Централна Англия. Преводът беше много смешен, на много смешен диалект, на смешен английски език, а той е смешен, когато е съпоставен със съвременния книжовен английски, по същия начин, по който езикът на моята книга е смешен, съпоставен със съвременния книжовен български език. Кристофър намери ключ към това стилистично съответствие, което е много важно – езикът трябва да бъде особен, за да носи по-голяма комическа сила, това е едно от нещата, на които моята книга разчита. Ако преведете тази книга на стандартен книжовен английски език, нещата няма да се

получат добре. Тя трябва да се превежда или на някакъв диалект, или на някаква леко остаряла, но в същото време разбираема форма.

Ако днес пишехте роман за съвременна България, какво щеше да бъде заглавието му?

Не съм мислил за това, но ако трябва да обобща с една дума това, което според мен става в момента в България, то първата дума, която ми идва наум, е „безпътица“. Не бих го сложил в заглавие, тъй като книга, която се казва „Безпътица“, никой няма да я купи, но ако трябва да обобща с една дума, което всъщност е смисълът на въпроса Ви, какво става през последните двадесетина години в България, то това е някакво усещане за безпътица. Между другото, държа да подчертая, че това е усещане за безпътица, а не същинска безпътица. Защото, в края на краищата, България, макар и бавно, се развива добре, и, струва ми се, в правилна посока. Ако не вярвате в това, сравнете 2014-та година с 1994-та и ще видите, че за тези 20 години България е вървяла на добре. България в момента е много похубава страна, отколкото беше през 1994-та. Но всичко тук става много бавно и мъчително, а то става бавно и мъчително, защото българите нямат свойството и склонността да вземат радикални и бързи решения, на българите им липсва радикализъм.

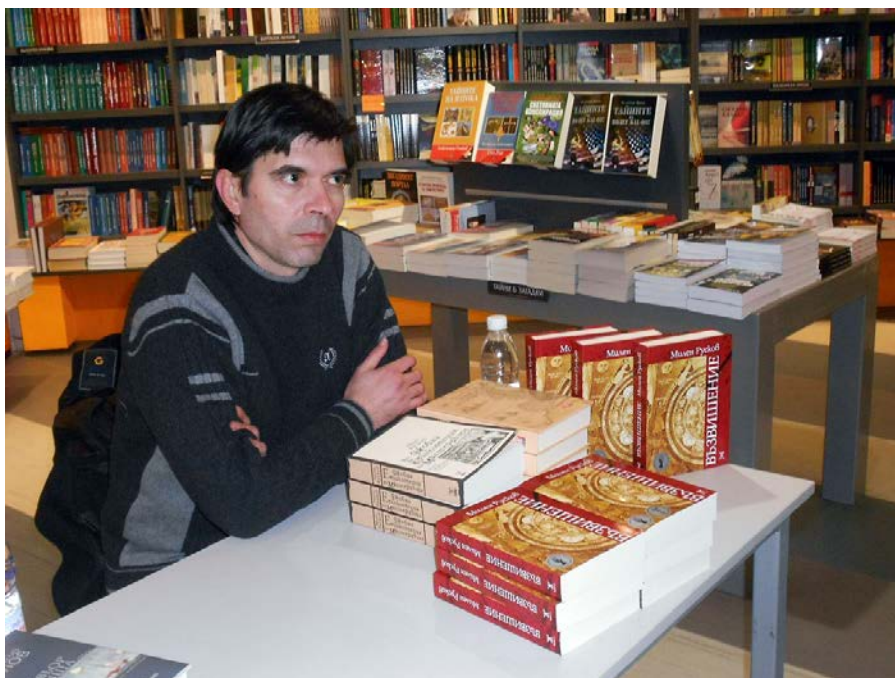
Мислите ли, че интелектуалният елит на България се е отдръпнал от водещата си роля? Мислите ли, че го има изобщо този елит или е набутан в ъгъла?

Струва ми се, че да, той е изгубил водещата си роля, ако изобщо я е имал някога през тези 25 години, а и преди това. Нито по времето на комунизма, нито след това интелектуалният елит в България е имал водеща роля. Мисля, че и преди това, между двете войни, също няма водеща роля. Изобщо, България е страна, в която интелектуалците не стигат до властта.

Смятате ли, че ще се въздигне българинът? Кой ще му помогне?

А, никой няма да му помогне. Това е много неправилно и твърде широко разпространено очакване, че някой ще дойде да ви помогне. Никой няма да ви помогне. Съдбата на човека е в неговите собствени ръце. „Съдбата е другото име на характера“ – има такава древна максима и тя е много вярна. Характерът е съдбата. Никой няма да ви помогне. Дали българинът ще се въздигне, зависи от самия него. И няма нужда да чакате да се въздигне българската нация, за да се въздигнете Вие. Това винаги е конкретен въпрос, става дума винаги за конкретен човек и всичко винаги е в неговите собствени ръце. Всъщност е така.

Симпатичен ли ви е съвременният българин?

Донякъде. Но нямам особен сантимент. Честно казано, смятам, че в момента живеят едни от най-слабите български поколения. Това е смесване на две поколения – едното е постсоциалистическото, а другото е ранно-капиталистическо, „а ла примитив“ поколение от времето на първоначалното натрупване на капитала. Тези две поколения се смесват и предизвикват нещо невероятно – това, което виждате, е резултат от смесването на тези две слаби поколения. България е имала много по-силни поколения, много по-силни и всъщност всички, за които се сещам, са много по-силни поколения от тези двете. Но това ще се оттече. Въпрос на време е.

Но Вие, все пак, избирате да останете при силните поколения, в творчески план?

Не. Във въображението си и като писател да, защото те ми дават по-силни характери. Това, между другото, невинаги е добре. Тук трябва да направя една уговорка. Например, най-силното поколение, за което се сещам, е това поколение, което е изнесло войните и ги е загубило (между 1912–1918 година). Тези хора идват после, след войните, влизат в политическия и стопанския живот на страната през

1920-те години – ето, това е много силно поколение. Калено, оцеляло. Дарвинистко поколение. Но тези хора са страшно безскрупулни и жестоки. Същите хора се връщат отново на власт след 9 септември 1944-та год. Едни и същи хора са направили преврата на 9-ти юни 1923-та и на 9-ти септември 1944-та година – това са Дамян Велчев и Кимон Георгиев, хора от Военния

съюз. И комунистите, които се връщат през 1940-те години на власт, са същите, които за пръв път се появяват през 20-те години – Георги Димитров, Цола Драгойчева, тези хора около Военната организация на БКП, които са оцелели от 1920-те години, през 1940-те години пак те идват на власт... Те произвеждат „обратния“ терор. Въобще това е много силно поколение, но не съм сигурен, че бих желал да живея с него.

А да пишете за него?

Да, това да. Тъй като те са много интересни като характери. Интересни са като личности. Но са опасни хора.

От тази епоха ли да очакваме следващия ви роман?

Да. Искам да напиша книга за 1920-те години на България, които според мен са много интересни, много драматични, пълни именно с много интересни характери, двусъставни, в които доброто и злото са смесени. Това са литературно много интересни хора.

Пожелавам Ви успех и Ви благодаря за това интервю.

Златна Костова

Милен Русков

е български писател и преводач от английски език. Роден е на 23 юни 1966г. В Бургас. През 1995 г. Завършва Софийския университет „Св. Климент Охридски“, специалност Българска филология, след което е докторант по лингвистика в БАН. Публикувал е три романа, всеки от които е удостоен с различни литературни награди. „Джобна енциклопедия на мистериите“. Пловдив: Жанет 45, 2004 „Захвърлен в природата“. Пловдив: Жанет 45, 2008. Романът е издаден на английски под заглавието „Thrown into Nature“ (Рочестър, Ню Йорк, 2011) в превод на Анджеа Родъл. „Възвишение“. Пловдив: Жанет 45, 2011.

Романът му „Джобна енциклопедия на мистериите“ е отличен с наградата „Южна пролет“ за литературен дебют (Хасково). Вторият роман на Русков, „Захвърлен в природата“, е отличен с Награда „ВИК“ за Роман на годината (2009). През същата година влиятелният литературен критик Светлозар Игов му връчва своята награда „Дъбът на Пенчо“. След третия си роман, „Възвишение“, Милен Русков е отличен с отличието „Златен век“ на Министерство на културата (2012), с Националната награда за литература „Христо Г. Данов“ (2012) и с Награда за литература на Европейския съюз (2014) заедно с още 12 писатели, определяни от национални журита (българското жури е с председател Георги Константинов и членове Владимир Зарев, Деян Енев, Желю Георгиева и първия български носител на наградата – Калин Терзийски).

Превел е над 20 книги от английски, в т.ч. „Изповедите на един английски пушач на опиум“ на Томас де Куинси, „Пари“ на Мартин Еймис, „Как да гледаме философски на живота“ на Джеръм Джеръм, и др. Носител на наградата „Кръстан Дянков“ за превод от английски (2009).

Краен квартал

Ахой, дами и господа, добрий ден. Снощи си поплаках за България. Може и да ми се смеете, но си поплаках. А като прочетете и разберете защо съм си поплакал, може и вие да си поплачете или поне да отроните някоя сълзичка – или поне да въздъхнете. Всичко започна с това, че се озовах в един от ония квартали на София, за които много не бях чувал или посещавал и всъщност само бях минавал дотогава оттам – транзит, с кола, трамвай или автобус, но никога не се бях заглеждал, замислял или спирал да обикалям наоколо, както се случи това тази вечер. Може и времето да имаше пръст в тая работа. Беше едно такова меко, есенно, ноемврийско, а ония ми ти листа капеха от дърветата – жълти, червени и прочие, тихо и нежно. Нямахме и полъх от ветрец – изобщо пълна романтика, дами и господа, есенна рапсодия от цветове, сгради и прочие, истинска музика за душата.

И така, в този прекрасен есенен ден, аз, по една случайност, се озовах в един от ония крайни квартали на София – Триъгълника, намиращ се точно там, където излизат трамваите от Надлез „Надежда“, а и беше наистина с триъгълна форма – от една страна беше въпросният „Надлез“ – грозно, комунистическо произведение на допотопната тоталитарна архитектура, съчетание на грандомания и селска простотия; от другата страна – ж.п. линиите, които отиват към Централна гара /заради които именно беше построен въпросният надлез/. Тия линии, от двете страни на които пространството беше осеяно със запустели терени, превърнати в сметища, изоставени, ръждясали халета, разрушени къщи, в стаите на които растяха дървета, треви и храсти, а сред тази разруха обикаляха бездомни кучета, просяци и всякакви други същества, виреещи в запустели пространства като това около ж.п. линиите на софийската централна гара. Този квартал „Триъгълника“ от тия две страни беше, тъй да се каже, изолиран от света, като някакъв остров на прокажени. Да, местоположението

му беше по-подходящо за казарма, затвор, инфекциозна болница или за някакъв вид промишлена дейност, заради съседството на колите, влакове, шума и мръсния въздух.

Да, обаче вместо затвор, гробище, екарисаж или нещо подобно, тук се оказваше, че има жилищен квартал. Неголям, с тесни улички, в които имаше малки, бедни къщички. И това, дами и господа, беше въпросният квартал „Триъгълника“.

Ще бъде несправедливо, ако не кажа, че от третата си страна /забравих да го кажа! /кварталът, който граничеше с Перловската река /или по-скоро канал за отходните води на София/, ако не спомена, че от тази трета страна, „Триъгълника“ беше опасан с нещо като градинка, сива, грозна градинка от саморасли дървета, мръсна, неподдържана и с тъмни алеи, използвана най-вече за кучешка тоалетна, доколкото можах да преценя, съдейки по десетките притежатели на кучета, придружавани от притежанията си, които бродеха, дори в тъмните часове на есенния ден, в който посетих това славно място.

Защо казвам славно ли?

Сигурно ще се изненадате, но аз, кой знае защо, именно на това безумно място, в тази триъгълна крепост /защото този квартал приличаше на нещо като крепост, ограден от трите

си страни – с ж.п. линията, надлеза и канала/, та именно на това невероятно място, най-силно се трогнах, разчувствах и както вече споменах – и си поплаках.

Как стана това?

Кое ме разчувства толкова силно в това забравено от Бога място, ще се запитате вие?

Ще ви кажа. Нека не ви прозвучи невероятно, но това място, този квартал някак се превърна за мен в нещо като символ, именно тук аз сякаш прозрях истината за страната, в която се бях родил, която като малък, кой знае защо, ме бяха учили да обичам. Става въпрос за България, дами и господа, за нея става въпрос, колкото и да ви звучи странно, защото днес вместо това име, най-често я наричат „тая държава“, „скапана държава“ или нещо подобно. Но – да се върна на темата, както се казва. На нашия „Триъгълник“. Той беше нещо като антипод на Центъра, на лустросаната Докторска градина, на улиците, на които живееха богоизбраните политици, журналисти и бизнесмени, където се намираха Парламента, БНТ и Университета и т.н. държавни институции. Тук, в „Триъгълника“ нямаше никакви държавни институции, нямаше богаташи. Нямахме градинки, които да са получавали два милиона лева за нов фонтан и електронна система за

поливане. По улиците не се мяркаха джипове, мерцедеси. Самите тия улички изглеждаха доста беднички. Но, дами и господа, все пак по тия улички имаше съвсем нормален живот. Те бяха с къщи с дворчета, а на някои от тях за свое учудване, аз видях закачено българското знаме! Това доста ме учуди, признавам. Какво правеше българското знаме на тия невероятни къщурки?

Но това не беше всичко. Изненадата дойде, когато стигнах до най-крайната уличка на този най-краен /или по-скоро най-забутан!/ софийски квартал. Там, когато тръгнах от канала за отпадни води и покрай запуснатите къщи край релсите искаха да стигна по хипотенузата на триъгълника Надлез „Надежда“, аз видях една табелка, на която пишеше как се казва въпросната жалка и грозна уличка и разбира се, с любопитство вдигнах глава, за да я прочета. Така разбрах, че тази улица, това олицетворение на разрухата и грозотата се казва... Как мислите, дами и господа? Казваше се „Захарий Стоянов“, дами и господа.

Улица „Захарий Стоянов“.

В първия момент не повярвах на очите си. Само прочитането на това име, според мен, въздейства на всеки един, който е прочел дори една страничка от неговите спомени, публицистика, биографиите му на Ботев, Левски, на „Записките по българските въстания“ и едва ли има български писател, освен Христо Ботев, който да е толкова силен и въздействащ, а в същото време да е толкова свързан с българската история, с нейните най-героични страници и след това да е толкова важен участник и в изграждането на Нова България. Само името му говореше, топлеше, помагаше. Разбира се, той беше и любим мой автор – няма българин, който да не го обикне, ако прочете нещо от него... И ето, представете си, в тази ноемврийска вечер, аз налетях тук, на тази улица, която се казваше „Захарий Стоянов“.

Какво толкова, ще кажете вие. Ами, да, хубаво е, че има кръстена на бедния, отровен Захарий Стоянов уличка в София.

Е, нищо че е най-бедната, най-пустата, най-грозната /да ме прощават обитателите й!/. Улица, на която

няма Парламент и банки, телевизия и министерства, училища, университет, изобщо – чудесен начин да отбиеш номера като кажеш, че да, има такава улица, на някого, който случайно вземе, че се сети за това, хем – да го натикаш буквално, това име – в трета и пета, не ами, в ДЕСЕТА глуха! Защото, явно не случайно, тази уличка, дами и господа, беше именно успоредна на т.нар. глухи ж.п линии на Централна гара, които се наричат така, защото по тях не минават влакове, а понякога ги използват само при меневрите.

Представа си нямах кои са „кръстниците“ на тази улица. Но в това не видях нищо случайно.

Омразата на тия кръстници към Захарий Стоянов, подигравката, с която бяха я нарекли на негово име, беше просто очевидна.

Разбира се, тази улица можеше да се казва „Цар Освободител“, „Граф Игнатиев“ или „Княз Дондуков“. Интересно защо ли не я бяха кръстили „Скобелев“ или „Сан Стефано“, „Гладстон“, „Лега“ или, о милостиви Боже, защо не „Московска“?! А някои от улиците и булевардите в центъра на София, да се нарече Захарий Стоянов?

Но, дами и господа, това явно беше случайно. И в резултат на тази случайност, бедничкият ми Захарий се беше озовал тук, на най-крайната, десета глуха уличка на София.

И на мен ми стана тъжно за Захарий Стоянов.

С такива чувства и мисли аз продължих напред, като в същото време изпитвах странна топлина от факта, че вървя по улица „Захарий Стоянов“. И колкото повече вървах по калната й, осеяна с дупки и локви разкопана настилка, тази топлина ме завладяваше. Все пак имаше такава улица, кръстена на моя любим писател, аз вървах по нея и тук, едва ли не на края на света, аз и той сякаш се докоснахме. Далеч от суетата, от лъжите и измамите, ние и двамата бяхме еднакво захвърлени от света и непризнателните му жители.

И така, аз стигнах до първата /също като първата бедна и неугледна/ пряка, по която завих – и за мое учудване /аз вече с любопитство четях имената на улиците на този софийски музей на „благодарността“/ – тя се казваше – „Мърквичка“!

Мърквичка също ми беше по някакъв начин близък, бях виждал някои от най-прекрасните му, изпълнени с невероятен, тъй роден колорит и дух картини в една от залите на Народното събрание, и едва ли имаше, въпреки чешкия му произход, по-български – и по-забравен художник от него... Той и Захарий бяха чудесен тандем, събратя по дух... и забрава. Спомних си самотния гроб на Мърквичка в Прага, който бяхме посетили една неделя с жена ми и дъщеря ни, предупреждението от гробищната управа, което намерихме на гроба, че таксата за мястото не е плащана от години и предстои костите му да бъдат извадени... Бедни ми Захарий и бедни ми Мърквичка, тук, и двамата в този краен, беден софийски квартал, забравени, захвърлени от потомците, заради които бяха живели. Но това не е всичко, дами и господа, далеч не беше всичко, което видях аз тогава, в онази тъжна ноемврийска вечер. Когато стигнах до спирката на метрото на този прекрасен, изоставен от бога квартал, чак сега забелязах как се казвала тя.

А тя, дами и господа, забележете /и пак ми кажете, че всичко това, което ви говоря е случайно и аз си въобразявам какво ли не! – тази спирка на метрото в квартал „Триъгълника“ се казваше... „Хан Кубрат“! Това вече ме довърши, признавам!

Не знаех да се смея ли, да плача ли, какво да правя... Само ми ставаше все по-мъчно и мъчно... Дойде един от хубавите нови, европейски трамваи, които напоследък се движат из София и аз се качих в него и зарях поглед навън, през стъклата, където нощта, есента и слабият дъждец, който заръмя, поглъщаха отдалечаващият се беден квартал със славни български имена... И именно тогава, преди следващата спирка, от мястото си станаха един мъж и една жена, като мъжът беше явно спял, защото безпомощно протегна ръка и викна силно и ядосано на жената, която го придружаваше, но беше избързала пред него: – Каж ми накъде да вървя!... Напред или назад?!

Жената нищо не му отговори, но се върна при него, мълчаливо го улови за ръката и двамата слязоха, а аз продължих... И тогава, както вече ви бях казал, аз – като свързах тази

случка с въпроса на слепеца с предшните и си помислих какви слепци всъщност сме и ние, българите, адски се натъжих... и дори, срам – не срам, си поплаках, но така, разбира се, че никой в трамвая да не разбере...

Заклучение

Твърде съзливо, сантиментално ми звучи сега всичко това, което съм написал. Но – няма как да върна времето назад, да променя това. Написана дума – хвърлен камък. Подобно на химичните реакции, може би някои имена на велики личности очевидно предизвикват в мен странни, емоционални реакции които – също като тях,

ме променят. Както от два различни елемента се получава трети, с нови качества и вид, така и имената на Захарий Стоянов, Мърквичка и хан Кубрат бяха предизвикали в мен подобни промени. Първо се натъжих и поплаках, но после ми стана светло и прекрасно. Само мисълта, че в София, в България, все пак има квартал, макар и краен, в който тия горди имена са изписани на табелите на улиците и метрото, ме окрили и изпълни с надежда. И една твърде смела мисъл ме завладя: щом тези велики личности придаваха дори на един толкова краен, български квартал стойност, чар, и ме изпълваха с такава

необикновена светлина и надежда, какво щеше да бъде въздействието им, ако заемеха друго, далеч по-почетно, заслуженото, полагащо им се от историята място? И – само за мен... или и за другите българи важеше това? Ако случайно... Но – стига вече драми, дами и господа! Стига сълзи и сополи! Празници приближават, светли християнски празници, да сте живи и здрави, вие и семействата ви! Много не му мислете, ами просто се повеселете... и изпийте една халба хубава чешка бира и заради мен! Наследяноу и хезкий ден!

Стефан Кисъв

Александрина Милчева на 80 години

Александрина Милчева е родена на 27 ноември 1934 г. в Смядово, в семейството на свещеник. Завършва гимназия в Шумен. Кандидатства в Софийската консерватория, но не е приета с аргумента, че няма гласови данни. Препятствията обаче не я отчайват. Младата певица първо печели конкурс за хористка във Варненската опера, където пее две години – вкл. и малки роли. После се връща се в София и пет години учи пеене при проф. Черкин, като същевременно работи в Ансамбъла за песни към Българското радио. През 1960 г. вече е солистка на Варненската опера. Първата ѝ голяма роля е Дорабела в „Така правят всички“ на Моцарт. 20 години по-късно изпълнява същата роля във Виенската държавна опера. Александрина Милчева е носител на голямата награда на Международния певчески конкурс в Тулуза през 1966 г. След него следват и първите ѝ изяви на международни сцени. „Аз съм попска дъщеря и това много ми е пречило“, казва певицата. „Например, много трудно ме пуснаха да отида на конкурса в Тулуза. И добре, че нямаше българи в журито, иначе може би пак щях да взема награда, но нямаше да е Голямата. Да не говоря за трудностите, когато се явявах на прослушвания за конкурси. Тулуза беше единственият конкурс, на който успях да отида“. През 1968 г. Александрина Милче-

ва е вече солистка на Софийската опера, където дебютира в ролята на Пепеляшка от едноименната опера на Росини. На сцената на Софийската опера тя пее Амнерис от „Аида“, Азучена от „Трубадур“, Марина от „Борис Годунов“ и Кармен от едноименната опера. През 1978 г. директорът на Виенската държавна опера проф. Егон Зеефелнер я чува в Пловдив в ролята на Марина от „Борис Годунов“ и я кани да пее в австрийската столица. Във Виенската държавна опера изпълнява 170 централни роли. Най-вълнуващото ѝ преживяване е Кармен с партньор Пласидо Доминго. Доминго е и нейният любим сценичен партньор, а най-вдъхновяващата за нея публика е италианската. Александрина Милчева пее на сцените на Миланската Скала, Арена ди Верона, Театър Сан Карло, Театро Комунале, Римската опера, Гранд Опера, Ковънт Гардън, Болшой театър, Метрополитън, в Сан Франциско, Далас, Синсинати, Токио, Театро Колон – Буенос Айрес, Рио де Жанейро, оперите в Барселона и Мадрид, Цюрих, Женева, Лозана, Мюнхен, Хамбург, Бон и много други. Нашият известен мецосопран се изявява под диригентската палка на големи диригенти като Клаудио Абадо, Рикардо Мути, Джанандреа Гавацени, Зубин Мета, Лорин Маазел, Жорж Претр, Херберт фон Караян, Юджийн Орманди, Мишел Пласон. Алексан-

дрина Милчева е и един от най-известните ни камерни изпълнители. Заедно с пианистката Светла Протич тя изнася камерни рецитали с песни и романси от Мусоргски, Рахманинов, Чайковски, Рихард Щраус, Шуман, Шуберт, Дебюси, Вивалди. Милчева е известен вокален педагог. Тя е създател на Международната оперна академия „Сакра“. За почти 30 години в майсторските ѝ класове са взели участие млади певци от цял свят. Много от тях пеят на световните оперни сцени.

Мария Захариева

Пловдив се готви

за Европейска столица на културата през 2019 г.

Пловдив ще бъде Европейска столица на културата през 2019 г. – така реши международното жури, в което европейските експерти преобладаваха. Два града са избрани за столица на културата в споменатата година – един италиански и един български. Италианският е Матера. Усещането за победа дойде след първия кръг, когато от 8 български градове, кандидати за титлата, бяха избрани 4, които да продължат. Отпаднаха Бургас, Русе, Шумен и Габрово, продължиха напред София, Пловдив, Варна и Велико Търново. Всички имаха своите шансове – спечели един.

Защо? Вдъхновяващ слоган – „Плов-

див заедно“, силна програма, добра презентация на младите хора от Пловдив, точно избран консултантски екип. А всичко започна през 2010-та, когато група пловдивски артисти и интелектуалци се обединихме в усилията си и решихме да работим за кандидатурата за Европейска столица на културата. Това гражданско движение получи подкрепата на местната власт и беше създадена фондацията „Пловдив 2019“. Някои от нас, които инициирахме този процес, останахме да работим и до днес в Управителния съвет на организацията. Паралелно с процеса на кандидатстване Община Пловдив разработи Културна стратегия за

периода 2014 – 2024, включиха се в работата по нея над 80 представители на културния сектор, състояха се редица специализирани работни групи и публични дискусии. Това подчертава желанието на Пловдив да започне дългосрочен процес на трансформиране на традиционните модели в културната политика на България и града, свързвайки кандидатурата с всички големи културни, образователни и туристически оператори в града.

Програмата „Пловдив 2019“ е посветена на нещо, което на пръв поглед може да изглежда банално – обединение. Нека не забравяме, че в Пловдив се е състояло през 1885 г. Съединението на Източна Румелия с Княжество България. Така че „Пловдив заедно“ не е просто и самомото, но и основната тема, основният стремеж на града и екипа. Всички събития и проекти в програмата ни следват тази линия: искаме да обединим групите в Пловдив, за да създадем „Пловдив заедно“, което да доведе до трансформация на градското пространство в място, което хората споделят. На свой ред това ще предизвика възраждане на идентичността и чувството за съответност на културата и наследството, които ни помагат да релаксираме в тези напрегнати времена. Така ще създадем условия за устойчив растеж и развитие за хората със и за гражданите, което да ни помогне да обединим различните групи в града заедно... И така, проектите и идеите са структурирани в четири програмни платформи (СЛИВАНЕ, ТРАНСФОРМИРАНЕ, ВЪЗРАЖДАНЕ, РЕЛАКСИРАНЕ). Те оформят общо 12 проектни клъстера, включващи проектни инициативи, събития, фестивали, рамкови програми, конференции и социални дейности. СЛИВАНЕ е платформата, която обхваща темите за интеграция на етноси, поколения, територии, различни социални групи и религии. Целта ни е да сближим общности и поколения, да преодолеем инер-

цията и изключването, за да създадем по-положителна перспектива и увереност по отношение на града, така че гражданите да развият чувство за място и идентичност, чувство за принадлежност и общност не само на местно ниво, но и с нашите колеги европейци.

Проектните клъстери са „Махала“ (Mahala), „Красавицата и Изтока“ (Beauty and the (b) East) и „РегионалЕ“ (RegionalE).

Някои смятат, че Пловдив е спечелил заради вниманието си към проблемите на ромската общност и проектите от клъстера „Махала“. Дори това да е донесло известен бонус, не е единственото, което събуди любопитството на журито. ТРАНСФОРМИРАНЕ, например, означава преосмисляне и „рециклиране“ на забравени и изоставени градски пространства, както и промяна в начина на възприемането им. Но „Трансформиране“ е и платформата, която разработва нови подходи в образованието и спрямо младите хора, трансформиране на гледната точка и възможностите за граждани-те. Проектни групи тук са: „Градски мечти“ (Urban Dreams), „Образовай (се) (edYOUcate)“, „Река на въображението“ (River of Imagination). Следващата платформа е ВЪЗРАЖДАНЕ и тя се фокусира върху нови начини, в съвременен контекст, за съхраняване и представяне на миналото и културното наследство, като го прави част от ежедневието, а не само туристическа атракция. Платформата „Възраждане“ ще опита да мотивира хората да участват в културата, както и да я пренесе близо до тях, защото по този начин

ще я интегрира в живота им.

Проектните клъстери, свързани с тези идеи, са: „Културата среща хората“ (Culture Meets People), „Машина на времето“ (Time Machine), „Изкуство за забравеното бъдеще“ (Art for Forgotten Future).

РЕЛАКСИРАНЕ е посветена на необходимостта от превръщането на Пловдив в град с устойчиво развитие, с осигурен висок индекс на благосъстояние на неговите жители и посетители, със свободно време за забавяне на темпото, за спорт, за посещение на културни събития. Защо да не покажем как един град на „ръба“ на Европа може да се превърне в добър пример чрез намиране на начин на живот и производствени методи в съответствие с визията за „устойчив, интелигентен и приобщаващ“ растеж на Европа 2020?

Основни проектни клъстери: „Айляшки град“ (AyliakCity), „ЕУритмика“ (EUrhythmica), „Раздвижи града“ (Animate the City).

Още през септември, непосредствено след радостната вест за победата на Пловдив в надпреварата, отпразнувана подобаващо от целия град, започна осъществяването на първия етап от проекта „Тютюнев град“. Екипът на „Пловдив 2019“ засега се състои от десетина души, предимно млади хора, с годините до събитието ще се увеличава. Девет са и членовете на борда, състоящ се от творци и дейци на културата и оглавяван

в последно време от зам. кмета по хуманитарни дейности Стефан Стоянов. От създаването си до днес Общинска фондация „Пловдив 2019“ е поместена в една от красивите къщи – паметници на културата, в Стария град. Синята къща – така се нарича, поради оцветените в синьо рисунки по фасадата ѝ, се възроди за нов живот – сега в нея, освен че е офис на фондацията, се уреждат отново изложби, прожекции, презентации, четения.

През 2015 г. се очаква Европейската комисия да потвърди официално решението на Международното жури за Пловдив и за италианския град Матера. А градът на хълмовете продължава да се готви за събитието след 4 години. Самото събитие ще дойде и ще отmine, важен е процесът. В „бавния град“, както понякога се самонарича Пловдив с не без известна гордост, бърза бавно, но все пак достатъчно и добре бърза, щом успяхме да спечелим титлата и да дадем самочувствие и перспектива на младите поколения.

Пенка Калинкова

Атанас Далчев

И НЕГОВИЯТ ПОЕТИЧЕН СВЯТ НА ВЕЩИТЕ

Атанас Далчев

„Философът поет или поетът философ – това е най-обобщената и открояваща се представа за присъствието на Атанас Далчев в българската литература.“

Далчев пръв в нашата поезия открива художествената изразителност на вещите, той съсредоточава погледа си върху предметния свят „тук и сега“, призовава към виждане във вещите, за да се открие поетически значимото. Той създава нова поезия, за каквато творците до него не са и мислили – поезия на предметите, на обикновените неща, на делника. Това е поезия, доловила човешкия размисъл, останал „затворен“ в болничната стая и опредметен от прозорците и вратите, от пътищата и колите, от балконите и огледалата – изобщо от всичко, с което е запълнено ежедневието на обикновения човек и което дори не се забелязва.

Далчевият свят е монотонен и еднообразен, човекът в него стига до максимално песимистичния размисъл за преходността на живота и безсмислието на съществуването. Разрушена е връзката между личността и света. Движението не съществува, а светът е застинал в своята статичност и непроменност, с множеството предмети, които отвеждат към единственото сигурно и смислено нещо – смъртта. *Ний непрестанно мрем и бавно чезнем.....*

Поетът създава един нов, оригинален градски пейзаж – монотонен и трагичен, белязан с отчуждението между хората, затворени зад вратите на своите домове, със сивота и безнадеждност, с дисхармонията между човека и обкръжаващата го действителност. Градът не е представен откъм социалния му аспект. Основна роля имат елементите на жилищната стая-стените, подът, вратите, балконът, прозорецът. Те разкриват отношението към света и човека: нищожността на човека, спрялото време. Загубеният смисъл на нещата водят до пълен песимизъм. Човекът е открил вечната тревога на духа в предмета, откъснат от света. Тъга и меланхолия изпълват стиховете – човекът не може да намери своето място, своя път.

*И сякаш аз не съм живеел никога.
И зла измислица е мойто съществуване!*

Времето безжалостно отминава – дори часовникът е мъртъв. Това е свят на безвремие, на безкрайно умиране, на затвореност и безнадеждност.

Последователното вглеждане в уродливото, грозното и непривлекателното присъства неизменно в стихотворенията на Далчев („Хижи“, „Болница“, „Врати“, „Вечер“, „Път“). В същото време поезията му е съпричастна и към темата за диаволичното. В „Дяволско“ лирическият човек преживява своето битие като ад с дванайсет кръга. Този свят на потреса, на невъзможните събития и на несъстоялия се живот се проявява и чрез метафората на книгата за чуждия живот, която замества живота на героя.

*Години да четеш за чуждия/ живот
на някой чужд,
А твоят, никому ненужен,/ да мине
глух и пуст.*

Духът също крее в света на вещите. Според Далчев шанс за безсмъртие има по-скоро камъкът, отколкото духът. Затова същински обект на художествено съзерцание остава предметният свят като „театър на

вещите“ – пожълтели портрети, спрели часовници, замъглени от прах огледала – все символи на безизходността от спрялото време. Човешкият дух е немощен в своята жажда за прозрение, той се лута из предметния свят и последен шанс му предоставя вглеждането в смъртта. И затова единствено възможното поетическо послание към хората е провокацията видение на обесения върху прозореца:

*Не искам състрадание от хората!
Аз имам всичко : моя е смъртта.
И аз ще се изплезя на света,
обесен върху черния прозорец.*

Стихотворенията на Далчев на пръв поглед оставят впечатление за безкраен песимизъм, а картините в поетическия му свят като че ли избягват темата за доброто у човека. Истината е, че лирическият герой не само обича хората, но той иска да ги спаси от безсмислието на живота. „Молитва“ прокарва път към душите, за да ги пречисти, да ги обнови. И погледът започва да търси чара на живота („Любов“, „Работникът“, „Неочакваният дъжд“), отчуждението е преодоляно, авторът се любува на красотата на случайното и тайнството на мига.

*Аз забравям и пътя, и хижите, / аз забравям скръбта и една
от небето дошла хладина / ми измива
лицето от грижите.*

Различната идейна насоченост и емоционална обогатеност са на лице в ключовия текст „Ангелът на Шартър“:

*Не зная твоя чин, ни име/на ангелите
във реда,
но знам – че ти в нощта откри ми/
отново пътя към света.*

Благославящият ангел върху стряхата на катедралата на Шартър става за Далчев художествен символ и светъл поетичен благослов на живота. Много дълго отчужденият, изгубен за себе си и за другите лирически

човек на Далчев живее с тъмните си разочарования, но идва прозрение то за доброто в образа на благославящата небесна птица. Светът се преобразява, заблестява с изначалните си цветове и форми, зазвучава в нова, оптимистична тоналност. Долетелият от Шартърската катедрала ангел благославя неспокойния, търсещ дух и скептичния ум на поета, който отрива отново пътя към света. Лирическият герой на Далчев открива пътя към света и в трите лирически цикъла „И сърцето най-сетне умира“, „Грешният квартал“ и „Среща на света“. Те продължават линията на духовното просветление, започната в „Ангелът на Шартър“. Окончателно е преодоляно сковаващото чувство на самота и човекът, доскоро изправен пред неразрешимостта, сега намира опорна точка за ново житейско начало в топлината, излъчвана от човешката близост. С ново съдържание е изпълнена и поетическата метафора на прозореца. Малкият земен човек може да изпрати своето предизвикателство срещу потискащото величие на недостижимите небеса. В стихотворението „Среща на гарата“ лирическият Аз мъдро заявява: *Прости, че пред звездите твои /и огньовете им в нощта / светлинка на едни прозорец /готов съм да предпочета.*

Домът със своята топлина, доброта и човешка любов намира смисъл в живота на героя. Самотата на човека вече не се отразява в диaboличното огледало, защото то изобразява една нова и дивна действителност. Затворените, неизвеждащи „никога“ и „никъде“ пътища се отварят и намират ярната посока, а в края им, сред нивите, в лоното на природата героят среща магията на „една жена“. Нощта, къщите, керемидите, прозорците, задните дворове придобиват неизмеримо очарование, цвят, мирис на живот. Човекът - победител излиза от дяволския свят и намира себе си в простите, най-истински неща. Задните дворове, балконите от желязо, простряното пране, гръмките тупалки и прашните килими са незначителни, периферни, но вглеждането в тях сваля от човека бремето на централните въпроси на живота. Неговата осъзната безсмисленост се

превърща в „безсмисленост щастлива“, а предишните му грижи показват своето засмяно празнично лице. Поезията на А. Далчев проследява постепенното преодоляване на отчуждението, изстраданото приобщаване на лирическият Аз към човешката общност и преоткриване на красотата, съдържаща се в истинските, вечни с обикновеността си неща. По пътя на прозрението, духовното просветление и спасението лирическият герой неизменно си поставя въпросите „къде е родината“, „каква е родината“, „каква е връзката човек-родина“. Отговорите им прозвучават в стихотворението „Към родината“. Вместо тържествена приповдигнатост в стихотворението прозвучава една съдържана и сякаш омаловажаваща съдбовна връзка човек-родина:

*Не съм те никога избирал на земята.
Родих се просто в теб на юнски ден
във зноя.*

*Аз те обичам не защото си богата,
а само затова, че си родина моя!*

„Лирическият Аз отхвърля най-яркия традиционен аргумент на българския патриотизъм – този за най-богато надарената „земля рай“, която притежава всички блага на природата. На мястото на сакралната клетвена формула за принадлежността на родината застава искреното обяснение за тази принадлежност на

Поетът със съпругата си Анастасия

основата на трагичния исторически спомен:

*И българин съм... не заради твоята слава
и твоите подвизи и бранна сила,
а зарад туй, че съм безсилен да забравя*

за ослепените бойци на Самуила“. Емоционалната кулминация тук е свързана с патриотизма като интимно и безкористно съпричастие към страданията на родината, към обикновения живот на обикновените хора, обагрен от она трагизъм, който пронизва историята на България от древността до наши дни. Не почестите и властта, а съпричастията към трагизма свързват човека с родината. Това обяснява тихата патетика на стиховете:

*Страданиято мен по-силно с теб ме свързва
и нашата любов в една съдба превръща.*

Поетическите търсения на Далчев го отвеждат до помирение със света, до дълбоко хуманно осъзнаване на най-обикновените, незабележими човешки радости. Той задълго остава самотник в нашата литература. Неговата приглушена, философски вгълбена поезия е нехарактерна и трябва да минат години, докато в тази новаторска по дух и форма поезия намерят своя творческа опора поетите от новото поколение – Александър Геров, Валери Петров, Блага Димитрова и др. Те преоткриват Далчевия копнеж по земност и предметност и се приобщават към неговата анти патосност и одухотворяване на вещественото. В поезията си те продължават неговия поетичен размисъл за света и човека – вечно противоречащи си и вечно стремящи се един към друг.

Поезията на Далчев е една лирико-философска повест и краят на тази лично изживяна повест е един славослов на живота и на неговата най-голяма ценност – човешката близост. Славослов без патетика и повърхностен оптимизъм, пронизан от мъдро примирение и светла тъга, опрян върху специфичната дарба на поета да чувства необикновения смисъл на обикновеното.

Снежана Таскова

Звездите от „Ало! Ало!“ донесоха в София ударна доза смях

„По покана на преводачката на сериала на Би Би Си „Ало, ало!“, Златна Костова, в столицата пристигнаха шест от звездите на световноизвестната британска телевизионна поредица.“ Такива горе-долу бяха заглавията в почти всички печатни медии през март, 2014, когато чудото се случи!

Предпрожекцията и представянето на звездите от сериала „Ало! Ало!“ в Дома на киното

Години наред се бях опитвала да се свържа с някого от тях, да им разкажа колко добре е приет сериалът в България, как десетки хора се поздравяват с „Добрютро“ и подхвърлят реплики от филма в ежедневната си реч. Уви, все не успяха – агентите им очевидно ги пазеха като цербери. Но, както знаем, търпението винаги се възнаграждава и в този смисъл дочаках мига, за който само бях мечтала и който многократно си бях представяла.

В София пристигнаха Гай Сайнър (лейтенант Грубер), Ричард Гибсън (Хер Флик), Вики Мишел (Ивет), Артър Бостром (английският полицаи Крабтрий), Сю Ходж (Мими) и Ким Хартман (Хелга), заедно с техния мениджър Кийт Падингтън Ричардс. Посрещна ги екип на БТА. Националната агенция беше медиен партньор на гостуването на звездите.

На пресконференция в Гранд хотел „София“ актьорите разказаха много интересни случки като тези, които разкриха в интервютата си за БТА, които взех още в Лондон.

Британските актьори гостуваха на „София филм фест“, на Емоушън Клуб, и се срещнаха с българските

си колеги от дублажа на „Ало, ало!“ Веселин Ранков, Венета Зюмбюлева, Стефан Димитриев, Иван Райков и Ева Демирева. Обещаната ударна доза смях с прожекцията на специален, неизлъчван досега епизод, в кино „Люмиер“ и в Дома на киното не закъсня. Двата големи киносалона буквално „се напукаха по шевовете“ от желаещи да зададат въпроси, да послушат актьорите, да се посмеят с тях, да си направят незабравими снимки, да вземат автографи... Макар да бе приютявал много звезди, Гранд Хотел София наистина не помни такава пресконференция, сякаш продължила с подранило начало и без край! Епизодът, който бе излъчен в два поредни дни в рамките на София Филм Фест, е създаден по случай 25-годишнината на сериала и се казва „Завръщането на „Ало! Ало!““. В него Рене пише мемоарите си в следвоенно време и има нужда от помощ за запълване на големите дупки в спомените си. Следват 30 минути, в които зрителите се наслаждават на нови сцени с познатите „стари муцуни“, както и на кадри от старите ленти. Този път насладата дойде от превода на Матей Тодоров, а актьорите-добра-

жисти бяха вложили в озвучаването душа и сърце (както във всичките предишни 86 епизода!).

„Ало, ало!“, чиито снимки започват преди три десетилетия, заема едно от първите места в класацията на Би Би Си за „Най-добър британски сериал“. Без да принизява събитията през Втората световна война, той е своеобразна пародия на военните драми, които заливат малкия екран във Великобритания преди няколко десетилетия. Формулата се оказва успешна. От Би Би Си увеличават бюджета на „Ало, ало!“ и продължават излъчването му до девет сезона, или общо 86 епизода.

Носталгията на актьорите по „Ало! Ало!“

В поредица от интервюта актьорите от „Ало! Ало!“ споделиха за „най-сладките моменти“ от сериала. Пъръв на поканата ми се отзовава Гай Сайнър, „нежният“ лейтенант Грубер. Той, както и останалите актьори, определя сценариите като безупречни, снимали се почти буквално, така, както са били написани. Много рядко се случвало някой да подхвърли нещо, да се опита да добави, особено когато не снимахме в студио, пред публика – тогава си по-свободен и можеш „да се пробваш“, нещата са по-лежерни, по-леко върви всичко. И ако успееш да разсмееш Дейвид Крофт (един от двамата сценаристи), предложението си остава, снимат го, разказва Гай. И до днес участниците в знаменития сериал се виждат, постоянно са във връзка, събират се, дори преди 5 години заснели още един епизод – „Завръщането на „Ало! Ало!““. Но, всички знаем, че не можем да бъдем същите, особено след 30 години. Дали изпитвам носталгия по „Ало! Ало!“? – естествено, и то голяма! Лейтенант Грубер беше много по-добър човек от мен, той страшно ми липсва! И винаги

ще ми липсва, казва Гай Сайнър. Уточнява, че в началото на сериала е бил малко притеснен. Но то май всички бяхме, поради самата тематика, нали разбирате. Но публиката много скоро възприе хумора, пое ситуациите, смешките, думите на героите и „отвори душата си“ за сериала, разказва актьорът. Когато говорим за любими роли, мечтани роли, успешни роли, Гай Сайнър признава, че в дългата му артистична кариера ролята на лейтенант Грубер вероятно ще си остане най-добрата му роля. И най-любимата. Актрисата Сю Ходж (Мими Лабонг в английския комедиен сериал) сподели, че сериалът „Ало! Ало!“ е бил най-хубавият период в живота ѝ. Много естествена, изключително жизнена и също като героинята си, Мими Лабонг, Сю е пълна със свежи идеи и планове. Често си спомня с носталгия за снимките на „Ало! Ало!“ – „Всичко беше чиста радост, радост, радост и въпреки трудните епизоди, в които се появяваше героинята ми, ако сега трябваше отново да заснема „летящата монахиня“, нямаше дълго да мисля“, – твърди екранната Мими Лабонг. За Сю диалогът, създаден от сценаристите Дейвид Крофт и Джеръми Лойд, е идеалният диалог – „просто няма какво да му пипнеш!“ Въпреки това всички звезди имали пълната свобода да предлагат нови хрумвания, действия или диалог. Сю наистина се гордее с ролята, която прави в „Ало! Ало!“ Гордее се и с приятелствата, които са ѝ останали след снимките на сериала, особено това с „колежката-сервитьорка“ Вики Мишел (палавата Ивет). Артър Бостром със сигурност е най-ярката звезда сред актьорския състав на популярния ТВ-сериал „Ало! Ало!“, или поне най-често и най-масово цитираният. Неговото „Добрютро“ обикаля света във всякакви езикови разновидности и неизбежно свързва хората чрез смях и радост. Артър разказа, че хората и днес го спират по улиците, макар не толкова често, колкото непосредствено след края на снимките на сериала, когато ходел навсякъде, следван от големи групи почитатели. Онова, което най-силно ме впечатлява и озадачава, обаче, е фактът, че 30–35-годишни млади хора често ми казват, че аз съм техният любим герой от сериала и като малки те и родителите им никога не

пропусkali епизодите по телевизията. Как е възможно! Тези младежи са били тогава съвсем деца!“ Артър Бостром разкри и как замалко да „изпадне зад борда“ от снимките на „Ало! Ало!“, защото сценаристите Дейвид Крофт и Джеръми Лойд му казали един ден, че са се изчерпали откъм смешки за него. Тогава Артър се впуснал в сериозен анализ на смешните си реплики, открил каква е сърцевината им и споделил с Дейвид и Джеръми. Разковничето било репликите не да имат някакъв дълбок, скрит, филологически, философски, мръснишки и т.н. смисъл, а просто да бъдат глупави и смешни. Оттам насетне глупавите му появи станали ежедневни и той останал със смешните си реплики чак до края на снимките. Случките и интересните епизоди, за които Артър Бостром си спомня, са толкова много, че спокойно биха запълнили една мемоарна книга. Актьорът е мислил и за това, но все още нуждата от мемоари не е така огромна, споделя той. Все още съм твърде активен, смята актьорът. Ким Хартман със сигурност е най-позитивната, най-загадъчно усмихнатата и съвсем не на последно място най-красивата към днешна дата звезда от популярния ТВ-сериал „Ало! Ало!“. За снимките Ким Хартман си спомня с много обич и умиление, а не с носталгия. Нищо в този сериал не я е притеснявало, нищо не я е карало да се чувства неловко или да изпитва неудобство. „Моята роля, убедена е актрисата, беше написана прекрасно! И е толкова смешна!“ „Странно, хората днес като че ли ме разпознават по-лесно, отколкото някога, споделя актрисата и продължава – В реалния живот не приличам много на героинята си Хелга – тя е толкова спретната, точна, изрядна във всичко, а аз съм доста „неподредена“. „Бяхме наистина щастливи да работим по сценария на такива талантлив автори като Крофт и Лойд“, припомня си с усмивка Ким. В началото на сериала всеки се

опитвал да експериментира с нещичко – къде с фраза, къде с реакция, къде с хрумнала му в момента смешка. Хрумването, с което Ким ужасно се гордее, и което останало в сериала като нейна отличителна черта, е крещенето, когато обявява на вратата влизането на някой гост в кабинета на Полковника или на Хер Флик. И до днес Ким е запазила прекрасните си отношения с повечето от своите колеги във филма – главно с хората от нейната възрастова група – Ричард Гибсън (Хер Флик), Вики Мишел (сервитьорката Ивет), Артър Бостром (Полицай Крабтрий), Сю Ходж (сервитьорката Мими Лабонг) и Джон Д. Колинс (един от укриваните английски летци). С тях тя се среща често за дълги и приятни разговори на чай, играе в общи постановки и прави общи планове за турнета. Аз също се сприятелих „до живот“ с тези невероятни хора. Всъщност, това се случи с всички, които се докогнаха до тях, успяха да се посмеят с тях и да си поговорят надълго и нашироко. Незабравими ще останат за звездите от сериала срещите с българските актьори от театър „Възраждане“, които изиграха пред тях пиесата; с дублажистите, с които разиграха етюди, с управителя на Емоушън Клуб Тихомир Тодоров, с двамата ентузиастични от Блек Фламинго Пъблишинг – Виктор Лилов и Йордан Йорданов, които направиха чудеса и успяха да издадат пиесата в чудна малка книжка докато оригиналните действащи лица още бяха у нас; с неукротимите киномани от София Филм Фест... Е, чудно ли е тогава, че през април, 2015 год., звездите от „Ало! Ало!“ отново ще ни гостуват?

Златна Костова, БТА

Хуан Гарсия Ерерос: България също е номинирана!

„Скъпа приятелко, каква невероятна новина! Щастлив съм и искам веднага да споделя с теб, че новият ми албум *Нормас (Normas)* е номиниран за наградата *Грами* в категорията *Най-добър латино-джаз албум за 2014!* Моля те, сподели радостта ми с всички мои приятели и колеги в България чрез вашата уважавана агенция, БТА. Това е номинация и за България! България също е номинирана!„

Това беше кратичкото писмо, което получих от колумбийския виртуозен басист Хуан Гарсия Ерерос в деня на обявяването на номинациите за най-престижната музикална награда – *Грами*.

Колумбиецът Ерерос бързо се превърна в любимец на българската публика след емоционалните концерти, които изнесе в България с братя Владигерови, със Стоян Янкулов – Стунджи и с група Дел Падре. Когато за последно гостува в София Лайв Клуб и остави почитателите си без дъх, албумът му *Нормас* все още не беше излязъл.

Сега албумът не само е в ръцете на най-ревностните му почитатели, но има и една завидна номинация. Голямото признание за албума идва и с участието на наши, родни таланти – уникалния Стоян Янкулов и половинката от тандема Братя Владигерови – Александър (тромпет и флигорна), участвали в записите

на номинирания албум.

Събрал съм „ООН от майстори-музиканти“ – казва с умиление той за своите колеги и съмишленици и лицето му са разпуква в детска усмивка. Върху *Нормас* Ерерос работи почти две години, а записите в студио завършиха през

юли миналата година. „За всеки джаз музикант, който се е вписал в музикалната история на страната си, настъпва момент в кариерата му, когато трябва да запише албум със стандарти. Това от една страна е задължителното отдаване на почит към традицията, а от друга – доказване на импровизаторски умения. За мен този момент е белязан от появата на албума *Нормас* (исп. „стандарти“). Приех това предизвикателство и се хвърлих с цялата си любов и умение в реализацията му. Взех заглавията на известни джаз стандарти и ги преведох на езика на своята интерпретация така, както според мен трябва да звучат съвременните джаз-стандарти“, разказва Хуан.

Питам какво е било настроението по време на записите. „Най-добрият начин да усетиш какво е било, отвръща той, е да чуеш албума.“ И ми подава изключително стилна черно-бяла кутия, в която е пъхната и книжка със снимките на музикантите. – „В края на записите всички се прегръщаме и плачем от радост и сега, когато ни гледат на сцената, хората винаги виждат само усмихнатите ни щастливи лица. И по време на записите, и сега, по време на концерти, ние постоянно се смеем и се шегуваме“. Самата комуникация на хора от толкова различни култури е ужасно смешна! Представи си българин,

който трябва да общува с африканец, а преводачът им е колумбиец! Говори се някакъв „международен, небрежен и крайно неправилен“ английски, който обаче всички разбират, ръкомахат, правят знаци, и всичко това на фона на непрестанен смях!

Този албум, продължава Хуан, не е просто мой соло албум. Той е хронология, запис на моите странствания по света, пътешествията ми, срещите ми с други култури, и цялата тази мистерия, интерпретирана чрез музиката. Африкански ударни, горещи насечени и ритмични латино-фрази, ярки мелодии, убийствени китари, балкански неравноделни тактове – всичко това в една сесия! Свири, интерпретираме, добогатаваме взаимно богатите си духовни традиции! Невероятно е.

Българите, и по-специално музикантите, ме обгърнаха с толкова внимание при моите гостувания в прекрасната ви страна! Благодаря, България!

Златна Костова

Хуан Гарсия-Ерерос, известен още като „Снежната сова“, е колумбийски басист и композитор, отличава се с виртуозно музикално майсторство на 6-струнен електрически бас и контрабас. Роден в Богота – Колумбия. На 9-годишна възраст се мести в Ню Йорк със семейството си и прави първите си стъпки в музиката с флейта. След като завършва средно образование се мести във Флорида, където в ръцете му попада бас китарата. Следват усърден труд и множество предизвикателства. На 21-годишна възраст Хуан се връща в Ню Йорк, за да прави своята професионална музикална кариера там. Независимо дали музикалният жанр е джаз, поп, фънк, салса, рок, хеви-метъл, или *Avante Garde*, той свири без никакви компромиси. На 26-годишна възраст заминава за Виена, Австрия, където живее и свири в момента.

Лимоненото момиче

Два-три километра плажна ивица, сгушена между носовете Емине и Кочан, разположени нейде по Северното Черноморие, дюни с растящи по тях тръстикоподобни треви и синкави пясъчни тръни, плаж с напъплили го десетки нудисти, непрекъснато заплашвана от свлачищата гора, приютяваща многобройните им биваци, безстилно пъстри, хаотични и различни на временно спрели там цигански катунни – ето го цялото Иракли. И аз, застанал сред него: критикарски настроен тийнейджър, недоволен от странната хрумка на семейството си да ме доведе тук.

Но както разбрах впоследствие, това, първото ми стигане до Мястото, е било без особено значение, защото е било чисто пространствено. А придвижването в Мястото е особена работа и иска да стигнеш първо до себе си, за да стигнеш до Него. Истински до Мястото можеше да ме заведе само Ема.

Ема.

Ема с жълтата си рокля, Ема, тръпчица и лимонена, Ема във водата и Ема от водата, Ема, волен дух и първична материя.

Тя е навсякъде в спомените ми.

Боса, винаги боса, разбира се. Дори в най-горещата част от денонощието, когато слънцето пече безмилостно и превръща плажа в същинска адска пещ. Наблюдавам я от началото на пътеката как извлича от морето пълна кофа с вода. Остава още малко, стъпила в прибоя, попивайки хладилната му, за да събере кураж, поема

дъх, стиска здраво дръжката на кофата и се затичва през дюната. Бяга като нестинарка през нажежения до бяло пясък, през наситения с ослепително светла жега въздух. Когато достига заветната хладна пръст на пътеката, така се е засилила, че почти се блъска в мен. Появява се като внезапно заслепяващ очите ми слънчев лъч, нахлува с поразяващо жълтата си рокля, с мириса си на море и момиче в обсега на ръцете ми, които неволно простирам да я възпра, допирайки кръста и китката ѝ. Внезапно поразяващо усещане за жълтата ѝ рокля и горещата ѝ плът. Дръпвам се като опарен.

– Извинявай! Извинявай.. – повтаря тя забъркано.

– Не, не, няма нищо. Да ти помогна?

– Не, мерси. – категоричен отказ, който ми подсказва, че въпросът е бил глупав. В очите ѝ се прокрадва спокойно гордото и леко насмешливо „Нима предлагаш помощ на мен, амазонката?“ Дива, жилава, гъвкава и силна като стъблата на заобикалящите ни осики, естествено, че не иска помощ. Усмивва се на сбогуване, завърта се и продължава нагоре по пътеката с танцова стъпка.

– Как се казваш? – извиквам след нея. Тя се извързва и казва:

– Ема.

Усмиввам се в отговор и тя отново тръгва нагоре.

– Емалин... – промълвявам замислено на себе си зад гърба ѝ.

Ема се извързва като тайфун, жълтата рокля се увива около бедрата ѝ, водата от кофата се разплисква в краката

ѝ, просъсквайки при съприкосновението с нажежените ѝ стъпала.

– Какво? – пита, смаяна.

– Нищо! – стряскам се аз. В следващия момент изуменият ѝ поглед неудържимо ме подтиква да побягна надолу към плажа. Така и правя. Знам, че продължава да стои там с кофата в ръка и да гледа стреснато след мен. Соленият допир на кожата ѝ и памучното усещане за роклята ѝ е полепнало по дланите ми.

Привечер на брега. Ема и родителите ѝ слизат на плажа.

Тя изглежда бърза да влезе във водата. Пръстите ѝ гъвкаво разкопчават копчетата на жълтата рокля и тя се свлича в краката ѝ. Голото ѝ тяло се белва, мрамор на фона на кобалтовосиньото море. Отпускам книгата в скута си и затаявам дъх, снишавайки се сред дюните. Гледам я как пристъпва напред и нагазва във водата с ръце на кръста, замислено плъзгайки поглед по хоризонта. Бавно навлиза в морето, докато краищата на косата ѝ не се потапят в солените вълни, и тогава внезапно се хвърля във водата с главата напред. Гмурка се като делфин, играе си като дете и и е пленителна като сирена. Къпе се поне час. Като че е родена от водата. Известно време се преструва, че не чува виковете на родителите си да излиза вече, но накрая е принудена да ги послуша. Излиза с демонстративно нежелание, отлагайки до последно момента на измъкването от морето. Плува навън с изцяло потопено във водата тяло

чак до самия прибор, когато коремът ѝ докосва дъното. Вече няма накъде, изправя се, „красива и страшна като стегната за бой войска“. В отиващата си лилавееща светлина на свечеряването, голото ѝ тяло проблясва, цялото мокро и лъскаво от водата.

Откъсвам поглед от нея не от смущение, а защото е неучтиво да я зяпам така, а вече би могла да забележи. Всъщност, кой знае защо, да я гледам гола е най-нормалното нещо на света. Като че именно на това място голотата ѝ принадлежи естествено. Милион пъти по-смущаваща и лъстива е с жълтата си рокля, която сякаш крие невъобразими тайни отдолу. Не мога да гледам към нея, без да се смутя неимоверно.

Прекъсвам размишленията си и отново я потърсвам с поглед: вече би трябвало да се е облякла.

Обаче явно я влече все към водата. Действително облякла се е и отново нагазва в приборя чак до бедрата, придържайки боязливо полите на роклята си. Пристъпва внимателно успоредно на брега, усмихва се на нещо свое и си пее. Цяла картинка на спокойно изящество, същинска нерейда.

Зарейвам поглед в далечината и отново се замислям. Не мога да се освободя от чувството, че води някакъв вътрешен диалог с Иракли. Действително забелязва се от пръв поглед, че тя изглежда някак силно свързана с това място, сякаш се движи в унисон с неговите движения и е съставена от неговата материя. Внезапно разнесъл се глас зад рамото ми прекъсва размишленията ми: – И все пак... Как ме нарече?

Ема. Поникнала е от дюната сред пясъчните бодили, материализирал се до мен потайно вечерен лимо-

ножълт цвят. Излязла е от водата и някак се е прокраднала зад гърба ми през дюните, неуловима като морски бриз.

– Емалин. – признавам смутено. – Извинявай, сигурно не обичаш да те преименуват. Стана спонтанно.

– Не, виж.. В действителност мразя да умаляват името ми. Ема е достатъчно кратко, за да е нужно да ми викат Ем. Сякаш с по-късото име скъсяват дистанцията, а всъщност просто загрозяват името. Ти си първият, на когото хрумва да го допълни. А защо Емалин, всъщност?

– Не знам. Така ми прозвуча. – Неочаквано и за самия себе си добявам:

– Имаш плавността на Емалин. – Значи Емалин... Красиво е. – казва, изчервявайки се. – Благодаря. Подхвърля ми бърза усмивка на сбогуване и се отдалечава по посока пътеката към бивака си, стъпвайки ловко между изящно острите си-неещи се бодили. Краят на роклята ѝ е мокър, близнат от някоя недоловена вълна.

На другата сутрин намерих бивака ѝ и я чаках пред палатката ѝ, докато не излезе от нея, все още рошава и ухаеща на сън.

– Вчера не се представих. Аз съм Александър. – изтърсих глупаво.

– Аз съм Емалин. – усмихна се тя. – Е... Да се разходим?

Истината беше, че на подсъзнателно ниво и тя не беше изненадана, че съм там.

Чисто и просто започнахме да се виждаме всеки ден, отношенията ни се завързаха леко и естествено, така, както се създават приятелствата в детинството. Взимах я сутрин от бивака ѝ и се разхождахме из Иракли. Вървах след нея между дюните и пя-

съчните лилии, вървах след нея из гората през знайни и незнайни биваци по различните пътеки, а много често дори без пътека, направо през склона или пък през дерето, захващайки се за корени и клони, подскачах след нея по камънаците след Пешова колиба. Иракли имаше необятна история, порядки и легенди. А тя можеше да ми разказва безкрай за всичко. Свежа и тръпчива като лимон, с меко жълтата си помучна рокля тя беше самият дух на мястото. Започнах да я наричам „лимонено момиче“. На нея изглежда ѝ харесваше.

Тя ме въвеждаше в тайните на мястото, но покрай това си говорехме много и за книги. И двамата обичахме да четем... Но впрочем, не. Не, ние не „обичахме да четем“ и мразехме този глупав израз. По повод четенето единственото, което ни идваше на ум, и най-доброто, което можехме да кажем, беше една мисъл от „Да убиеш присмехулник“: „И докато в този миг не се изплаших, че ще ми забранят да чета, аз не обичах да чета. Както не се обича дишането.“ А по висше благоволение на съдбата и двамата най-добре знаехме да дишаме чрез „Майстора и Маргарита“, Майстора и Маргарита“ бе любимата книга и на двама ни, от всички книги нея най-добре знаехме да обичаме.

Обсъждахме с часове Иракли и различни книги, много често преплитайки темите. Относно Иракли аз все така бях скептик. Според нея, правех всичко погрешно. Напътстваше ме с лека насмешка към моето невежество по основните въпроси:

– На първо място, разпънали сте на плажа. А по обед там, по думите на Димитър Димов, е „нещо средно между сауна и крематориум“.

– Димитър Димов? – вдигам вежди

аз. – Онзи Димитър Димов? „Осъдени души“, „Тютюн“ и прочее?

– Не, уф, разбира се, че не. Този Димитър Димов е местен чешит. Известен е още като Водния дух или просто като Духа. Впрочем издал е и книга за Иракли. Сега я чета.

– Интересна личност, значи. Но както и да е, разпънахме на плажа, защото беше най-лесно. Къде ще тръгнем да търсим сбоводен бивак в гората, че и да копаем после с теслите.

– Браво, Архимед. Открил си формулата за лесен живот на Иракли. – подигра ми се тя. – Не ви ли хрумна, че си има причина умните хора да предпочитат да са в гората. Първо, това, което вече ти казах. Второ, сутрин по изгрев слънцето непременно ви свети право в очите и ви буди. Трето, наоколо ви постоянно е шумно. Нормално, в крайна сметка живеете посред плажа. Как искаш Иракли да ти харесва, като дори не се възползваш от нещата, които ти предлага? Гората ни приютява като майка-закрилница, дава ни дом през нощта и убежище от жегата през деня. Гората е, за да живееш в нея, плажът е, за да ходиш да се къпеш. Азбучна истина.

– Е, съжалявам, не идвам на Иракли от 100 години като теб, Ема.

– Само от седемнайсет, Алекс – засмива се тя.

– Ти не беше ли на шестнайсет?

– Да, но за пръв път съм била тук, когато майка ми е била бременна с мен в осмия месец. А на следващата година съм проходила по плажа. Имам снимки. – усмивва се гальовно тя на спомена.

Дух на мястото ли? Какво съм си мислел? Че тя направо си беше плът от плътта му и кръв от кръвта му. Изградила бе връзката си с него още от утробата. „Тук съм у дома си“, повта-

ряше често тя. Какво ти у дома си. Там тя направо бе при корените си.

– Мисълта ми е, че не взимаш нищо от това, което Иракли иска да ти даде. – продължи тя. – Вчера ми се оплакваше, че пристигането тук напълно разстроило четенето ти. Говореше, че четеш „Тъй рече Заратустра“ и че за Ницше е нужно спокойствие и залез. Че само така си можел да го осмислиш пълноценно. Аз още не съм чела Ницше, но това е философия, а ти гледаш твърде плоско на нещата. Говори се с притчи, като в Библията. Дори там да се казва именно залез, защо си решил, че изгревът няма да свърши същата работа? И двете са символ на вечното прераждане. Всяка вечер слънцето залязва, за да има отново изгрев на сутринта. Дори залезът да е смърт, а изгревът – живот, нима едното не се прелива постоянно в другото? Възползвай се от единствените предимства на дюната: възможността да наблюдаваш изгрева още щом си отвориш очите, и тишината, която цари на плажа единствено по това време. Знаем, че ставаш рано, така че вместо да висии до безкрай в очакване да се събудя пред палатката ми, чети на фона на изгрева. Красиво е.

За нищо на света нямаше да й призная, че смятам да я послушам още на другата сутрин.

С Ема прекарвахме много време заедно, и въпреки всичко прекарвахме и много време разделени. Тя имаше множество ежедневни традиции, свързани с Иракли, и да ги следва беше инстинкт, по-силен от нея. Всеки неин ден протичаше по строго определен начин. След обяд напимер четеше цял следобед в хамака си. В тези дълги следобедни часове

присъствието ѝ ми липсваше особено много, така че в главата ми се зароди щурата идея да се промъквам незабелязано под хамака ѝ, да лягам там и просто да се наслаждавам на близостта ѝ. Отначало изглеждаше мисията невъзможна: Ема не просто имаше усещането за всичко в Иракли, като да бе продължение на тялото ѝ, ами и аз не бях никак ловък в промъкването. Не бях свикнал да ходя бос като нея, та охках болезнено при настъпването на всяка по-твърда буца пръст. С времето обаче привикнах, а бях изучил идеално и всичките ѝ движения и бях разбрал основното: че човек не трябва да върви против мястото, ако иска да постигне нещо. Така се научих да се движа с природните стихии, успях да придобия ловката ѝ стъпка на хищник и да се доближавам без да ме усети, излягайки се внимателно едва на един дъх разстояние от нея.

Един следобед се бе потопила в „Мястото или сказание за Иракли“ от гореспоменатия Димитър Димов. Неочаквано тя зачете: „МЯСТОТО е населено със сталкери. Живи при живите, спомен със спомена, не само хора – всякаква твар. Сталкери, които не желаят да ти покажат щастието, тъй като твърдо вярват, че никой не ще да го пипне, да го вкуси, да го има. Дори да ги поиш с цистерни чист дестилат. Дори да ги храниш дни с прясно одрани плъхове. Дори да им гарантираш безсмъртие.

Те единствено знаят да водят.“ Изтръпването на гласа ѝ към края на фразата ме удари право в корема. Знаех, че е дошъл моментът да говоря с нея.

Вечер. Нощта се е спуснала над Иракли. По цялата плажна ивица като огнени цветя започват да изникват лагерни огньовете. Силата и магията на мястото сега се усещат най-концентрирано. Няма значение какво мислиш за Иракли, ти ги чувстваш и поне пред себе си ги признаваш. С Ема седим до нашия лагерен огън на дюната. Над нас – удивителен звезден небосклон, до нас – тъмният шум на морето. Ема се е загледала в далечината. На лицето ѝ има някак болезнено изражение. Няколко кичура коса са се изплъзнали от импровизирания ѝ кок и се развяват от вятъра. Роклята ѝ, през деня свежолятно жълта като лимон, сега е в тревожния цвят на Маргаритините цветя на отчаянието и самотата. Не е нито с Иракли, нито с мен, някаква мъка я разкъсва отвътре. Не за пръв път нощем става с нея тази тъмна трансформация.

– Ема. – повиквам я тихо. – Значи Сталкер, а?

– Откъде знаеш за Сталкерите? – сепва се тя.

– Не само ти можеш да бродиш из Иракли като сянка. Аз също се научих. От теб. – подхващам внимателно. – Виждаш ли. Имаш заложби за Сталкер.

– Кой ти каза, че искам да съм Сталкер?

– Гласът ти, когато проплака края на фразата за Сталкерите. А и Сказанието може да не съм чел, но Тарковски съм гледал. И тебе те виждам.

– Аз не ставам за Сталкер, Алекс.

– Не ме карай да се смея. Водиш ме из това място вече с дни, а аз все повече се приближавам до него.

– Но не си го достигнал.

– Защото за да ме въведеш, трябва да си Сталкер. А ти не си още. И ще

ти кажа защо. Стахуваш се дори да назовеш Иракли пред мен Мястото, както го наричаш в мислите си. Как ще ме въведеш в него, щом не можеш дори да ми откриеш името му? За да си Сталкер, не трябва да има страх.

А ти се страхуваш още да освободиш и последната си тайна, последната бариера, която те възпира нощем.

Само четенето не е достатъчно. Нищо казва „От всичко написано най-обичам написаното със собствената кръв. Пиши с кръв: и ще проумееш, че кръвта е дух. Не е така лесно да разбереш чуждата кръв: аз мразя хората, които си губят времето с четене. Който познава четеца, той не прави вече нищо за четеца. Само още едно столетие четци — и самият дух ще почне да вонее. Който пише с кръв и притчи, той иска не да го четат, а да го научат наизуст.“ Напиши го, Ема. Защо са ти тайни от Иракли. Виж се. Та ти си плът от плътта на това място и кръв от кръвта му, каквото напишеш с кръвта си, ще е писано с кръвта на Мястото. А Мястото, както знаеш, е вечно. Вечно ще е и написаното, а ти ще си свободна.

Ема слушаше мълчаливо, мълчаливо слушаше, слушаше, слушаше...

Накрая скочи на крака и избяга в нощта. Последно зърнах роклята ѝ, тревожно жълто петно наред с тъмните силуети на дърветата.

Легнах си в палатката с тежко чувство.

На сутринта се събудих от уханието на лимони. Измъкнах се сънено и тронаво от палатката, за най-голяма своя изненада настъпвайки едно тество кремави листа, оставени пред нея. Върху тях – един лимон.

Ема.

Изглеждаше невъзможно този

силен мирис да се носи само от този едничък лимон, но изглежда така беше. Завъртях го замислено между пръстите си, а с другата ръка вдигнах листата. Чак сега забелязах, че към тях има прикрепена малка бележка. Тя гласеше:

„Пиши с кръв: и ще проумееш, че кръвта е дух; Ръкописите не горят“ Смръщих се срещу бележката. Какво се опитваше да ми каже това момиче?

„Ръкописите“... Е, да де, но тук нямаше нищо написано... Или имаше? Очевидно ми намекваше, че има.

Така... „Пиши с кръв“, „кръвта е дух“... Значи, листите са изписани с кръв?

С дух? Но как така?!? Какъв е духът на Ема? Погледът ми пада първо върху лимона, а после и върху последната подчертана фраза: „не горят“.

В главата ми проблясва светкавица. Кръвта на лимоненото момиче е лимоновият сок! За да видя написаното, трябва да приближа листите до огън! А, така или иначе, „ръкописите не горят“.

Що за дяволски шифър! Пръстите ми треперят, докато разравям багажа за запалка. Когато най-после намирам и поднасям пламъка ѝ към първия лист, по него започват да се появяват разкривени, разтреперани, претръпнати думи, кафяви като стволите на дървовете в ираклийската гора.

„Нарекох я Морфея, което трябваше да означава „морска фея.“ Доста находчиво за Х годишния дребосък, какъвто съм била тогава. Не можех да кажа кога съм се запознала с нея

и на колко години съм била, както човек не може да каже как и кога се е запознал с майка си. Тя просто беше в живота ми. Беше приятелка на майка ми и нейна кръстница, така че дори бяхме в някакво духовно родство. Покрай майка ми бе станала и моя приятелка и за мен това

беше в живота ми. Беше приятелка на майка ми и нейна кръстница, така че дори бяхме в някакво духовно родство. Покрай майка ми бе станала и моя приятелка и за мен това

беше възможно най-пленителното приятелство, което изобщо може да се измисли. Фантазираше си с мен за феи и магии и се включваше в игрите и измислиците ми с не по-малка готовност от мен самата. Бяхме изградили цял митологичен свят, в центъра на който бяхме аз и тя, морската фея Морфея и огнената фея Нала Мел. Беше ми настойница в окултното и водачка в обредите. От нея се научих как се почитат много празници, най-важен сред които, разбира се, Еньовден. Лятното слънцестоене. Частта от ваканцията, през която с мама бяхме във Варна, с Морфея бяхме нераздерни. Денем пладнувахме като блажен прайд в „стаята при птичките“, както обичаше да нарича тя мансардната си спалня, тъпчехме се със сладко („храна за феи“) и тя и аз спяхме, вплетени в прегръдките си. Нощем се разхождахме край морето и се къпехме на лунна светлина, щом дойдеха „арабските нощи“ и водата станеше топла като чай. Беше времето на нашите магически лета и на нашата необятна като морето и неосприма като слънчевата светлина любов и как, как, как можеше да се предскаже тогава, че няма да минем заедно през живота си, че има нещо, способно насила да изтръгне една от друга сплетените ни ръце? Бях на четиринадесет ненавършени години, когато майка ми замина на някаква конференция и с Морфея останахме сами във Варна. Тя изживяваше тежко смъртта на баща си и това я подтикваше към крайни думи и постъпки. Привидно прекарвахме отлично, ходехме къде ли не и тя навсякъде ме представяше, разбира се, като „дъщеря ми“. Раздразнението ѝ обаче само търсеше откъде да избие и изблиъкът,

естествено, не закъсня. Дойде под формата на грозен скандал за едни снимки, припомнянето на подробностите около който би било оскърбление за човешкия дух и за който отдавна не ми се говори... Достатъчно е да кажа, че тя си науми, че я лъжа най-нагло, и едно прекрасно утро дойде да си иска обратно подаръците, които ми беше дала наскоро същото лято. Обяснението ѝ беше, че не съм достойна за магията им, а приятелството ни съм пожертвала за момичешкото си самодоказване. Малко е да се каже, че бях смаяна. Не можех да повярвам на това, което се случваше. В първите мигове на катастрофата не осъзнавах въобще последствията, не можех да предугадам бездната от самота, която се стоварваше върху мен. А после... После нищо. Сега, като гледам на нещата от дистанцията на времето, било е най-нормална раздяла с пристъпи на любов и омраза, с опити за забрава и за задържане на спомените, с прошка и с милостиво временно затихване на болното съзнание. Може да се каже обаче, че това бе първият ми сериозен сърдечен разрыв, и той дълбоко ме разтърси. Всяка любовна песен минаваше право през сърцето ми, защото ми напомняше Нея. Липсваше ми непрекъснато, всеки ден и всеки час. Бълнувах я и боледувах от нея. Дори Мястото не можеше да ме спаси от кошмарите ми. Споменът за нея все още е с мен, а през повечето време и аз го подхранвам усилено. Задържам сълзите в очите си, скъпернически пазя и последната си останала частичка морска вода от моята морска фея. А вероятно по-умното (и всъщност

единственото), което мога да направя, е да прочета още веднъж – за последно – думите от едно от писмата ѝ: „Разстояния и време не съществуват, ние сме заедно!“ И най-после да проумея, че нищо от това не се случи.“

Приключих четенето. Сега вече Разбрах. Втурнах се като луд да намеря Ема. Открих я в палатката ѝ... Спейки дълбоко. Трябваше цяла нощ да е седяла по турски пред палатката си в тънката си жълта рокличка и да е писала, да е треперила от студ и спомени и да е писала и едвам да е държала очите си отворени от умора, докато е овладявала треперенето на тялото си и е довършвала историята си, докато изгревът не прогонил окончателно тайнствената нощ с нейните шумове от гората и не пресушил и последните капки лимонов сок. Моето лимонено момиче се събуди към обед. Отвори очи, видя ме... И се хвърли в прегръдките ми, и изля цял порой от задържани сълзи. Пусна на свобода и последната останала частица Морфея. След което внезапно се успокои напълно. Изправи се, хвана ме за ръката и ме поведе надолу по пътеката, към морето. Пристъпвах след нея като сомнамбул. Излязохме на плажа, преминахме през дюните сред сините пясъчни бодили, та чак до морето. Без да каже и дума, Ема ме издърпа след себе си във водата. За да ме кръсти в името на Мястото. Жълта рокля, дъх на лимони. Последвах инстинктивно знака Му. Ема най-сетне се бе превърнала в Сталкер.

Дарина Стоянова

Непознатото Карлово

За всеки българин от моето поколение, от това на децата и внуците ни, каже ли се Карлово, асоциацията е ясна – родното място на Васил Левски. В ония вече далечни времена от средата на миналия век, като деца (в изпълнение на училищните програми за патриотично възпитание) всички ние, от цялата страна, през някоя от пролетните си ваканции се натоварвахме на влак или автобус, помъкнали чанти и торбички с варени яйца, сиренце, домати и кюфтенца, преметнали връз крехките си рамена навито на руло старо одеяло, и хайде да опознаваме родината! Спяхме по гимнастически салони, върху дюшemetата и паркетите на класни стаи, висяхме по гарите в очакване на някой влак, който естествено никога не идва навреме, и набъбвахме като патриоти.

Така и аз по тази линия за първи път посетих Карлово и се запознах с дома на Апостола. По-късно, вече възмъжал патриот, съпровождах като преводач другарски делегации от братска Чехословакия и на няколко пъти разглеждах отново дома-музей, превеждайки разказа на екскурзовода. Другарите домакини, развеждайки ни по най-представителни обекти на градящия се социализъм, сигурно са разказвали по нещичко и за града си, но много май не си спомням. Разни ми ти там заводи, от които най-известен бе комбинатът за трактори, който произвеждаше зелен малогабаритен

трактор марка „Болгар“ (дали го има още?) и беше гордостта на българското социалистическо селскостопанско машиностроене. Естествено ставаше дума и за българската роза (нали бяхме в Розовата долина!), за розовото масло и разни козметики на негова основа. Останал ми е обаче спомен, че Карлово е градът с най-голям брой слънчеви дни в България – цели 300! За броя съм сигурен, не съм уверен обаче дали това е реминисценция от преподаването на екскурзоводство в Бургас или от посещенията ми с делегации. Така или иначе това бе всичко, което знаех за недалечния

от Пловдив град и то ми бе напълно достатъчно.

Докато видях нашумелия филм на режисьора Стефан Командарев „Светът е голям и спасение дебне отвсякъде“. Освен че филмът приятно ме изненада и определено ми хареса, впечатлиха ме сцените от родния град на героите. Уличките, калдъръмите, къщите от възрожденски тип. Странно, това не бе Старият Пловдив, нашите кинаджии обикновено снимат него, къде ли може да е тази носталгична красота? Така ми се прииска да я видя наживо. Не помня как и от кого (ах, тази неверница паметта!), но узнах, че епизодите са

снимани в Карлово. Ха, че то е на две крачки от Пловдив, непременно трябва да го посетим.

И както обикновено става в нашето семейство, при всяко наше желание нещо да посетим или видим, появяват се добри хора, които улесняват реализацията на мечтаното ни желание. Та така и сега. При едно от есенните ни завръщания в България и Пловдив, бяхме поканени от мили млади хора от Сопот, (с които естествено се бях сприятелил, скитайки с тях по пражките забележителности и кръчми!) да им гостуваме. След класическа българска трапеза, щедра на чувства, мохабети, ядене и пиене, след сладката отмора, на другия ден пожелахме да останем сами в Карлово и оттам да си се приберем в Пловдив.

Разходката ни започна от центъра и първата сграда, която ни впечатли бе... джамията?! Странно, нямаше никакъв спомен да съм я виждал. При това постройката е архитектурно импозантна, красива. Почувствах се глупаво, откъде ли се е взела, там нали Карлово е един от най-българските градове?! Когато се прибрахме в Пловдив, веднага побързах да разгадая загадката с помощта на чичко Гугъл.

Най-старите следи от живот датират от новокаменната /неолитната/ епоха / VI хил. пр. Хр./ – местността „Ясъ тепе“ западно от Карлово е съществувало неолитно селище.

Предполага се, че името Карлово

произлиза от името на някой си Карлъ Заде Али бей: Карлъ'ова – земя на Карлъ. Според друго предание името на града идва от Карлъ Ова, което значи „снежно поле“.

Карлъ Али бей около 1482–1485 г. получава от султан Баязид II в частно владение (мюлк) подбалканското село Сушица. През 1496 г. превръща това владение от мюлк във вакъф. Това пак означава недвижим имот или движимо имущество, но не в частна собственост, а представено такова за религиозни или благотворителни цели. Така доходът от вакъфа отива за издръжка на мюсюлмански религиозни обекти. Това обяснява и построяването на споменатата джамия в някогашното село Сушица, което в следващия век прераста в град, който започва да се нарича Карлово. Карлъ Али бей издига и най-старата запазена сега постройка в Карлово — Куршум Джамия (1485), наречена така заради оловния ѝ покрив. За построяването ѝ се използват материали от разрушения манастир „Свети Спас“. Днес Куршум Джамия е обявена за паметник на културата.

През Възраждането процъфтяват занаятите – казанджийство, обушарство /папукчийство/, дюлгерство; железарство; стъklarство; производство на барут; златарство и др. Карловци първи използват медни казани за дестилация на розовото масло. Още през 1820 година тук за били засети 6000 дка розови градини

В средата на XIX в. са построени две църкви – „Св. Николай“ и „Св. Богородица“, около 1810 г. възниква първото училище. Образователното дело в Карлово достига своя разцвет, когато през 1828 г. учител в града става Райно Попович и учителства там почти 24 години. На 11 май 1861 г. в Карлово е основано читалището, а през 1869 г. е създадено Женското дружество.

Спуснахме се по широката улица, която води на юг от джамията, и в уличките наляво, после надясно започнахме да ги издиряме една по една.

Тук-там две-три сгъсени една до друга, но не в цял ансамбъл, както е в Стария Пловдив или в Копривщица, например. Ала и в това имаше някаква прелест. Сред съвременни домове с китни градинки и плодни дръвчета из дворовете, зад високи дувари се кипри двуетажна красавица с типичните еркери и ярки цветове. Личеше си, че са реставрирани и поддържани, но така и не разбрахме дали някой сега живее там или са предоставени някому за културни цели. Пък и имаше ли значение – ние се наслаждавахме на едновременното им обаяние и атмосферата, които струяха от тях. За нас имаше нещо романтично да криволичим из уличките и да се радваме на всяко свое ново откритие. Особено внимание отделихме на дома на двамата големи родолюбци – братята Евлоги

и Христо Георгиеви, въпреки невъзрожденския му тип. Че как инак, та нали в младоста си почти ката ден ги виждахме като бронзови стожери пред общата ни Алма Матер. Има и художници, които, омагьосани от тази непозната красота на Карлово, я увековечават в своите платна. Познавам един от тях – Борислав Ждребев. След като бях споделил с него, че съм очарован от възрожденските си открития в Карлово, той ми изпрати свои картини. Ако и вие сте художник или обичате да снимате и търсите красиви обекти за вдъхновение, горещо ви препоръчвам да посетите Карлово и да се отдадете на споделеното търсачество. Защото описаната красота не е, както бива, нито в центъра, нито по пътя от София или Пловдив. А като възнаграждение за предприетото романтично приключение по наша препоръка, ще ви издам и още една от тайните на Карлово. А може и да не е тайна за вас, знам ли. След подобна разходка краката и апетът ви сами ще ви понесат към някое от малките симпатични ресторантчета в този край на града. И ако сте любители на националното ни вече аперативно питие ракията, а и обичате анасоновия привкус, то непременно си поръчайте карловска анасонлийска. Избора на мезето оставам на вас и – на здраве! Та така...

Васил Самоковлиев

Бележити карловци:

Карлово е родният град на Васил Левски – национален революционер, организатор на националноосвободителното движение, създател на Вътрешната революционна организация, организатор на комитетската мрежа с цел освобождение на България от турско робство.

В Карлово е роден и д-р Иван Богоров – публицист, преводач, издател на първия български вестник „Български орел“, автор на първата българска граматика, Ботьо Петков – учител, книжовник, публицист и общественик; баща на великия поет и революционер Христо Ботев; Христо Попвасилев, основоположник на женското образование в града.

С Карлово са свързани и имената на: Иван Попов – основател на българския театър и негов историограф; Пешо Радоев – основоположник на балетното изкуство; артистите Васил Кирков и Елена Снежина; Райна Касабова – първата жена в света, летяла на боен самолет; Анка Ламбрева – първата българска околосветска пътешественичка; алпиниста Христо Проданов; Иван /Джон/ Ночев – ракетен конструктор и др.

Карлово дава на България и двамата най-щедри дарители – братята Евлоги и Христо Георгиеви, дарили средства за Софийския университет „Св. Климент Охридски“, както и за болници, църкви и училища.

Паметникът на Васил Левски е издигнат в Карлово на площада между двете църкви по проект на Марин Василев през 1907 г. На пиедестала на паметника са изписани имената на загиналите през юли и август на 1877 г. карловци, възприели веруюта на Левски: „Нам свобода и човешки правдини трябват!“ **Национален музей „Васил Левски“** Родната къща на Апостола на българската свобода Васил Левски се намира в западната част на Карлово. Къщата е построена в края на XVIII век от Кунчо Иванов, дядото на Левски, а след това е обитавана от двамата му сина Иван и Вълчо Кунчеви. Възстановена е през 1933 г. с помощта на гражданите на Карлово и войници от местния гарнизон и е отворена за посещение като музей през 1937 г. Представлява скромна едноетажна сграда със спалня, гостна, зимник, работилница и бояджийница. Възстановени са и калдъръменият двор, чешмата с бистра старопланинска вода, чемширите и китната градинка, дуварите, старата асма. Комплексът включва още експозиционна зала, Чардаклиевата къща, в която е живяло семейството на лелята на Апостола Дона Чардаклиева, Онбашиевата къща и параклиса „Всех святих българских“, където се съхранява най-ценната реликва – косите на Апостола.

Вароша – архитектурният музей на Благоевград

Всеки град има стара част, запазила своята автентичност и уникална архитектура и превърнала се в любимо място за разходка не само на любознателните туристи, но и на неговите жители. Едно от тези кътчета е старинният квартал на Благоевград Вароша, обявен преди няколко десетилетия за паметник на културата и превърнат в архитектурен комплекс. Днес той е един от 100-те национални туристически обекта на България.

Белите каменни къщи, накацали една върху друга, малките и тесни калдаръмени улички, които се вият нагоре-надолу, приличат на декор от някой исторически филм, пресъздавайки идилията на възрожденската атмосфера. Те ни пренасят неусетно в миналото на града и ни разказват за ежедневието и бита на нашите предци. Кварталът „Вароша“ възниква през XVII век в подножието на Делвинския баир. Отначало той има турски облик, но един век по-късно се превръща в единствената махала с християнско население, което се състои от 150–200 семейства и чийто брой постепенно се увеличава. Кварталът бързо се превръща в средище на занаятчийска дейност и оживена търговия. Три моста свързвали „Вароша“ с останалата част на града, която е разположена

от другата страна на минаващата през Благоевград река Бистрица. Там се е намирала чаршията и турската махала. Самата дума „вароша“ има старобългарски произход и буквално означава „стар град“ (думата и до днес се употребява в сръбския език с това значение).

В архитектурно отношение Вароша не се различава много от останалите стари градове в страната. Подобни квартали са запазени в още няколко български града – Ловеч, Разград и др., и като цяло много си приличат. До началото на XX век къщите във Вароша са били едноетажни и с малки прозорци. След това се появява нов елемент в украсата им – изписването на сградите отвън с различни орнаменти. Пример за красотата и обаянието на тогавашната архитектура

е построената през 1888 г. Мощанска къща, чийто автентичен облик е запазен и до днес. Друга забележителност на града е родната къща на Георги Измирлиев-Македончето (1851–1876) – български революционер, сподвижник на Стефан Стамболов и един от военните ръководители на Априлското въстание. През 60-те години кварталът се сдобива и със свое читалище. Безспорно, най-голям интерес представлява църквата „Въведение Богородично“ със своя уникален външен вид, обявена за национален паметник на културата. През 1844 г., благодарение на издаването на султански ферман, християнският храм е бил тържествено осветен. За красивата църква и гостоприемните жители на квартала споменава руският славист Виктор Григорович по време на

пътуването си от Мелник за Рилския манастир. В архитектурно отношение храмът представлява трикорабна базилика. Корабите са разделени с два реда колони, свързани с арки, които имат сложен профил. Притворът е отворен, а колонадата продължава чак до камбанарията и огражда двора. Уни-

калното на тази църква е, че камбанарията е изнесена встрани от нея. През втората половина на XIX век църквата е достроявана и изографисвана с доброволните дарения на българите от града. През 1879 г. българите канят зографи, които да изпишат стените. В интериора на храма доминира богато резбованият иконостас, изработен по

подобие на този в църквата в Рилския манастир, дело на майстори от Дебърската художествена школа. Голяма част от иконите е дело на майстори от Банската и Самоковската художествена школа, а стенописите – на зографите от Банската художествена школа Михалко Голев и Димитър Сирлещов. През 80-те години на миналия век част от постройките са били застрашени от срутване. За да запази това архитектурно богатство, община Благоевград започва реставрацията на квартала. Външният облик на къщите обаче е запазен. В днешно време две от тях са частни, а останалите са „приютили“ галерии, работилници за производство на керамика, центрове по живопис. В част от къщите посетителите могат да видят нагледно как се шият обувки или се правят тъпани. Друга част от къщите са превърнати в хотелчета и уютни кафенета за гостите на града. Във Вароша са разположени и Регионалният исторически музей и дирекцията на Национален парк „Рила“.

Д-р Красимира Мархалева

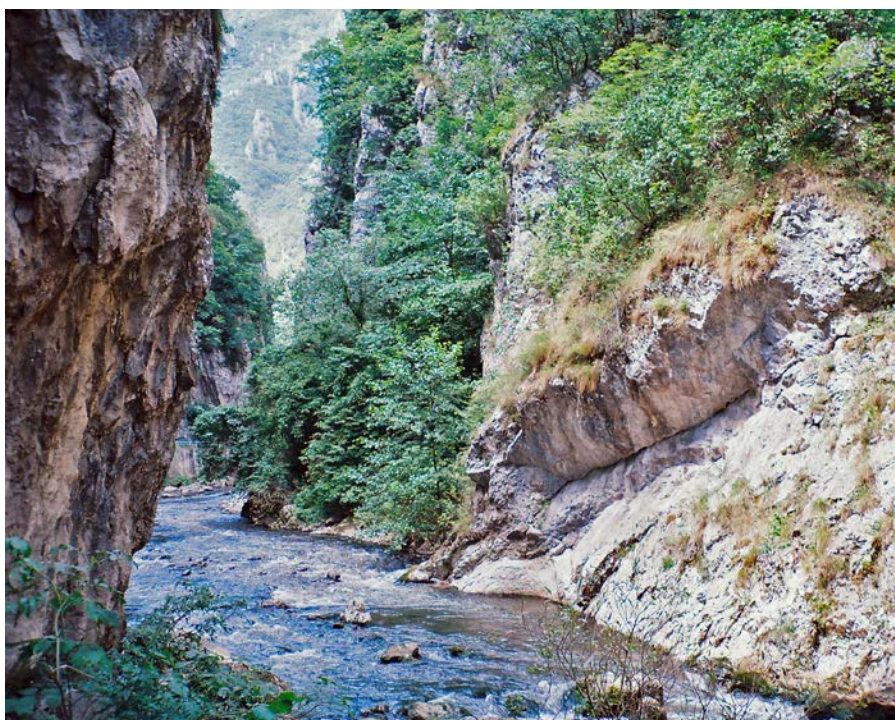
Снимки: Красимира Мархалева

По ждрелото на река Ерма

Ако сте любители на планинския туризъм, можете да го практикувате само на 80 км от София. Дивата при-

рода на Трънския край, разположен в котловината Знеполе, смятана за едно от най-студените места в Бъл-

гария, дава възможност за подобно приключение. Само на 3 км от град Трън водите на р. Ерма, носейки се стремглаво върху скалисти брегове и скачайки от камък на камък, в продължение на хилядолетия са „издълбали“ дълбока теснина във варовика и са образували ждрело със стръмни гористи склонове, известно като „Трънско“ или „Ломнишко“, по името на близкото село Ломница. Районът е изключително планински – венец от планини прави мястото живописно и му придава романтичен вид. От върха на близката планина Руй пред туристите се разкрива панорамна гледка към Осоговската планина, Рила и Милевската планина. През 1961 г. ждрелото е обявено за природна забележителност и защитена територия. Днес ждрелото е един от 100-те национални исторически обекта на България. В „българската част“ на ждрелото от двата бряга на реката се издигат скали с внушителната височина 200 м,

наречени Манастирището и Жилав камък. В най-ниската част разстоянието между скалите достига едва 3–4 м. Човек има усещането, че на това място скалите като че ли искат да смачкат реката. В теснината може да се види 4-метров водопад. Непосредствено пред самото ждрело над река Ерма се издига 35-метров дървен мост. Гледката оттам спира дъха на посетителите при вида на внушителните скални образувания по течението на реката, на входовете на карстови пещери, на буйните водопади и водни прагове, които създават чудесни условия за планински туризъм. Според познавачи на този край дългият 300 м тунел при ждрелото напомня сцена от сюжет от романите на Джон Толкин. Пътеката слиза към реката, откъдето продължава по склона от другата ѝ страна. Следва 30-минутно изкачване до върха Манастирището, откъдето се разкрива чудна панорамна гледка към долината на река Ерма. Този приказно красив край може да се опознае и от по-неопитни туристи

чрез откритата през 2002 г. и добре поддържана Трънска екопътека, изградена по програмата ФАР и по инициатива на Българската асоциация за селски и екотуризъм. Тя се състои от равни участъци, стръмни изкачвания и слизания, мостове и стълби. Самата пътека започва от южната част на ждрелото, дълга е 13 км и може да бъде обходена за около 8 часа. Друг изходен пункт на екопътеката е село Банкя, където се намира първата лятна къпалня с плаж в България. От селото води началото си друго великолепно ждрело, Ябланишкото, приело името на десния приток на Ерма, р. Ябланица.

Образува живописното ждрело. Точно преди ждрелото р. Ерма приема водите на малката рекичка Ломница, а няколко метра по-нататък и на своя десен приток, р. Ябланица. Веднага след това Ерма напуска България и се връща в Сърбия. Там реката образува красивото Погановско ждрело, на името на намиращия се наблизо манастир. Ерма завършва своя път, вливайки се в р. Нишава. Прокараната граница със Сърбия по билото на планината Руй преди близо един век разделя ждрелото на „българско“ и „сръбско“ и прави невъзможно навлизането в сръбската му част по протежението на реката. Намесата на политиката ни кара да прибегваме до абсурдни маршрути. За тази цел трябва да пропътуваме още 180 км, т.е. да прекосим София, Сливница, Калотина и Димитровград, български селца от т. нар. Западни покрайнини и след около 20 км да се озовем пред Погановския манастир, обграден отвсякъде с внушителни по размери скали. Оттам започва разходката ни из сръбската част на ждрелото. Ако продължим по течението на Ерма на сръбска територия, може да стигнем и до т. нар. Звонски бани – балнеосанаториум с добра хотелска база, посещавана от хора с бъбречни и дерматологични проблеми.

Трънският край е интересен и с живата природа. Тук се срещат изключително редки и красиви растителни видове, като смрадликата и т. нар. райхенбахова перуника, която може да се види през месец юни. Макар че днес се смята за един от на-дивите и изостанали райони както в България, така и в Сърбия, в миналото Трънският край съвсем не е бил непознат за пътешествениците. В своите пътеписи от обиколките си из България през 80-те години на XIX век К. Иречек подробно описва Трънския край, като го нарича „Българската Швейцария“. Десет години след него тукашната дива природа кара писателя Алеко Константинов – Щастливеца да изпадне в захлас от гледката, която се открива пред очите му, описвайки я в пътеписа „Какво? Швейцария ли?“: „Още малко, още един хълм... Погледнете сега!... В този момент ще въздъхне ли някой за Тирол и Швейцария, че да го ца-

пна по устата!... Господааа! Гледайте бе, гледайте хубости, гледайте чудеса... Защо е тъй беден човеческият език, защо е тъй слабо моето перо! Е, как да опиша сега ония колосални порти, образувани от разноцветни скали, в които е прикован моят поглед? Как да опиша фантастичните фигури, които гледам през тия порти? Как да дам понятие за тая райска долина, окръжена с всевъзможни лесисти хълмове? Мога ли да схвана неизчислимите оттенъци в игрите на светлината и цветовете? Всички сили и способности немеят пред туй подавялюще величие и всичко се съсредоточва в зрението, в нямото благоговейно съзерцание... Да ми е да хвана целия свят за яката, да го дотъртя дотука и да им извикам: – Гледайте бе, дураци, какво се врите из вашите вмирисани градове и села!...“

Още по-интересен е послесловът на пътеписа: „Ще доживеем ли до свободни екскурзии по Пирин и Шар планина, господа туристи?“ По ирония на съдбата по онова време двете части на ждрелото са били разположени на българска територия, докато Пирин планина е била извън пределите на България.

Д-р Красимира Мархолева

Как котаракът Мирко спаси своя стопанин

Мирко беше кротък котарак и напълно отговаряше на името си. Този път обаче бе излязъл от обичайното си лениво състояние. Безпокоеше се за своя стопанин. Навън вече притъмняваше. Стъмваше се за втори пореден път, откакто вчера вечерта художникът излезе. „Няма да се бавя“, беше казал той на любимия си черен котарак, преди да облече палтото си и да излезе. Котаракът обиколи стаята за пореден път, душейки всеки ъгъл и мяучейки тъжно. Изведнъж ушите му се наостриха. Външната врата долу се отвори и по стълбата се чуха стъпки. Мирко измяучи разочаровано. Това не беше

неговият стопанин, а госпожа Караянкова от горния апартамент. Накрая котаракът скочи върху перваза на прозореца. Навън валеше сняг и лампите осветяваха затрупаните от преспи улици. Мирко мразеше зимата. За разлика от котките на госпожа Тотоманова, които живееха в къщата отсреща, той никога не излизаше навън в това студено време. „Трябва да ги питам – мина му изведнъж през ума. – Те скитат из целия град. Може да са видели моя стопанин.“ Котаците на госпожа Тотоманова бяха много известни музиканти. Канеха ги на всички котешки сватби не само в града, но и в цялата околия.

Когато не бяха на турне, обикновено репетираха в дървената барака в двора. Мирко бутна с лапичката си леко открехнатия към балкона прозорец и ловко се провря през него. Откъм бараката долиташе шум. Май имаше късмет. Музикантите си бяха у дома. Брррр... навън беше студено. Мирко въздъхна и се покатери на парапета на балкона. Оттам скочи върху покрива на бараката, но пресният сняг се свлече под лапичките му и Мирко тупна заедно с него в двора, затъвайки в прясната. Котаракът отръска грижливо черното си палтенце преди да почука на вратичката на бараката, откъдето се чуваше обичайната врява. Отвори му един от рокаджиите. Мирко пристъпи след него и спря нерешително, като видя вперените в себе си десетки котешки очи. – Художникът изчезна – каза той тъжно. – Не се е прибирал от вчера. Котките се изсмяха, гледайки презрително домошара. Подигравчивият Роко скочи върху една стара бъчва, която кой знае откако седеше в бараката, дръпна струните на китарата си и направи жална муцуна. – Ах, ах, Мирко останал сам и няма кой да му сипе млекце...Рокаджиите се закискаха още по-силно. От дъното на бараката, където репетираха цигуларите от Големия котешки оркестър, се чу неодобрително мяучене: – Каква е тази врява? Към бандата рокаджии се приближи възрастният цигулар Мето. Като разбра каква е работата, се обърна към Мирко: – Хората са безотговорни същества и понякога не се прибират с дни. Може да е на гости някъде. Мирко поклати тъжно глава и попита дали все пак някой не е виждал стопанина му оттогава. Но котаците бяха престанали да му обръщат внимание и продължиха с репетициите си. Отчаян, Мирко излезе навън, погледна към тъмния дом на художника

и премести поглед към улицата, където прозорците на къщите светеха уютно. „Ще тръгна да го търся“ – реши той и пристъпи по студения сняг. Внезапно някой го повика и Мирко се обърна. Беше котенцето Лиса, дъщерята на тоя нехранимайко бас китариста.

– Почакай – каза Лиса. – Ще дойда с теб да потърсим твоя приятел.

– Както искаш – зарадва се Мирко. Двамата поеха нагоре. По улицата нямаше жив човек. Снегът валеше и заличаваше всички следи. След няколко часа бродене, Мирко измръзна и се отчая.

– Да погледнем в старата кръчма – предложи Лиса, която вече трепереше от студ.

– Да, тъкмо ще се постопим – съгласи се Мирко.

В кръчмата имаше много хора, но художникът не беше там.

– Хей, това не е ли Мирко? – чу се внезапно познат глас. Беше съседът, господин Караянков, който играеше табла с мъжа на госпожа Тотоманова. Мирко се приближи и погледна двамата мъже с надежда. Може би те знаят нещо.

Но г-н Караянков го погали разсеяно по гърба, отрязва му късче салам и каза на своя приятел:

– Чудно защо не дойде този човек тази вечер. Да не е настинал от снощи?

– Мирко, чуваш ли? – каза тихо Лиса.

– Художникът е бил тук вчера.

Мирко кимна отчаяно с глава. Май никой не беше виждал стопанина му от снощи.

Двете котки тръгнаха към къщи.

Лиса припикаше отпред и се опитваше да лови снежинките. Мирко наблюдаваше с почуда. Как може да й харесва това ужасно време? Внезапно Лиса изчезна. Мирко се огледа изненадан:

– Хей, не си играй! – каза той строго. – Трябва да се прибираме, че е студено.

Лиса не отговори. „Глупаво игриво коте“, ядоса се Мирко. „Къде се запילה сега. Може художникът вече да е у дома“, помисли си той с надежда и измяука сърдито:

– Лиса, хайде! Прибираме се.

Изведнъж той дочу жалното мяучене на Лиса, което сякаш идваше като от под земята.

– Лиса, къде си? – попита той тревожно.

– Тук долу! – дочу той уплашения й гласец.

Изведнъж Мирко разбра. Точно под краката му се намираще старата шахта, която сега снегът беше покрил. Но как ли се е озовала долу? Шахтата имаше железен капак, който през лятото се напичаше силно и Мирко винаги го заобикаляше, за да не си опари лапите. Сега той разрови снега предпазливо и разбра. Капакът го нямаше и Лиса беше паднала долу.

– Ранена ли си? – извика той тревожно и надникна в шахтата.

– Не – измяука Лиса, – но ме е страх.

– Тук има чудовище!

– Няма чудовища, Лиса – каза Мирко разумно. – Те са само в приказките. Сега ще сляза да ти помогна.

Мирко предпазливо скочи долу. Миришеше на нещо гнило, но поне беше топло.

Лиса се беше свила в единия ъгъл и с ужасени очи му посочи нещо тъмно в ъгъла. Мирко погледна нататък и изведнъж извика тревожно: в ъгъла лежеше художникът!

С един скок той се озова при тялото на своя приятел, мяучейки силно. Художникът не реагира.

– Умрял ли е? – попита уплашено Лиса, която първоначално бе взела художника за чудовище.

– Не – каза той, – но е в безсъзнание.

И кракът го боли. Може би е счупен. Като всяка котка Мирко имаше способността да открива веднага болното място, защото то излъчваше особена топлина. „Но какво прави тук“, чудеше се котаракът и изведнъж разбра. Ами да, също като Лиса художникът беше паднал в шахтата вчера на път за къщи.

Как ще го измъкнем оттук? – погледна го Лиса безпомощно.

Мирко вдигна поглед нагоре. За една котка не беше трудно да се изкачи обратно, но не и с такъв огромен товар. Внезапно му хрумна нещо.

– Ти стой тук – каза той на Лиса. – Аз ще извикам помощ.

След малко Мирко тичаше с всички сили към кръчмата. Връхлетя вътре като гонен от триста кучета и налетя право на сервитьорката, която изтърва таблата. Разговорите в кръч-

мата секнаха и посетителите с почуда загледаха пощръклия котарак, но той не им обърна внимание. Мирко отиде при съседа на художника, захапа крачолата му като някое невъзпитано куче и го задърпа. Господин Караянков го гледаше смаян:

– Какво има, Мирко? Какво те прихваща?

Мирко тръгна към вратата на кръчмата, върна се обратно, измяука умолително, гледайки г-н Караянков в очите и пак тръгна към вратата.

– Иска да ти покаже нещо – сети се г-н Тотоманов, който имаше опит с котки. Двамата мъже се изправиха, взеха палтата си и тръгнаха след Мирко.

Цялата кръчма се надигна и всички излязоха навън. Мирко тичаше по преспите, спираше се да види дали мъжете го следват и пак продължаваше напред. Господата ускориша крачките си, чудейки се на странното поведение на винаги кроткия котарак. Изведнъж Мирко изчезна. Те стояха и гледаха с недоумяващи очи белия сняг, не разбирайки къде изведнъж потъна черният котарак.

– Мяууу! – чуха те внезапно някъде изпод краката си.

– В старата шахта – досети се г-н Караянков. Мъжете предпазливо пристъпиха напред и погледнаха надолу. Двете котки стояха на пост край нещо голямо и тъмно.

– Но това е художникът! – промълви г-н Караянков.

*

След два дни художникът бе изписан от болницата и се върна у дома с гипсиран крак. Общината отпусна средства за котешка храна за всички бездомни котки на града. Кметът лично щеше да открие предстоящата изложба на художника, централно място в която щяха да са портретите на Мирко и Лиса. На приема бяха поканени всички градски котки, а Големият котешки оркестър щеше да свири на тържествения концерт. От бараката, където музикантите репетираха усилено, долитаха звуците на „Зимата“ на Вивалди, а Мирко и Лиса спяха прегърнати на дивана край камината.

Даниела Горчева

Прага получи от ЮНЕСКО титлата „Творчески град на литературата“

Градската библиотека в Прага, която от 2009 г. е координатор на проекта „Прага град на литературата“, съобщи, че през декември ЮНЕСКО одобри кандидатурата на Прага в мрежата „Творчески градове на литературата“. Титлата се присъжда на градове с изключителни заслуги в областта на литературата. Мрежата творчески градове е създадена през 2004 г. и нейни членове досега са били градовете Единбург, Мелбърн, Айова Сити, Норич, Рейкявик, Дъблин и Краков. „От първия момент вярвахме в този проект, вярвахме, че ние ще получим титлата“, казва директорът на Градската библиотека в Прага Томаш Ржехак. „Това беше постигнато благодарение на сътрудничеството на всички партньори, подкрепата на Общината на град Прага, Министерството на културата, чешките представители в ЮНЕСКО и редица други (...) Получаването на титлата трябва да ни даде импулс за още по-интензивно сътрудничество и нови проекти за подпомагане на литературата в Прага. Прага винаги е била градът на литературата. Сега вече това се знае от целия свят и той ще ни наблюдава!“

София е определена от ЮНЕСКО за творчески град на киното.

28 нови града от 19 държави влизат в мрежата, създадена през 2004 г. Мрежата на творческите градове на ЮНЕСКО има за цел да развие международното сътрудничество на местно ниво на базата на разбирането, че творчеството е стимул за устойчиво развитие. „Титлата, която ЮНЕСКО даде на София – творчески град на киното,

е голям успех за столицата. Усилията, които направихме през последните години си струваха, защото успехът и признанието за града ни дойдоха“ – каза кметът на Столична община Йорданка Фандъкова, цитирана от Фокус.

„София е домакин и на световно известни филмови фестивали, които се организират ежегодно. Тази титла е високо признание за нашия град, но то задължава и е голяма отговорност, защото оттук нататък ние трябва да покажем, че подкрепата, която имаме от генералния директор на ЮНЕСКО и от експертите, които са оценили всичко, си е струвала и ние ще се представим добре“, допълни Йорданка Фандъкова.

ЮНЕСКО призна чипровските килими за Световно нематериално културно наследство.

Това става ясно от съобщение на сайта на Организацията. Решението е взето от Международния комитет на ЮНЕСКО по време на деветата сесия, която се провежда в Париж в края на ноември. Българската кандидатура „Традицията на производство на Чипровски килими“ бе представена пред ЮНЕСКО в края на март миналата година. На сайта на Организацията е представена кратка информация за чипровските килими: занаятът се предава от майки на дъщерите им, килимите се тъкат на вертикален стан в Чипровци, мъжете се грижат за производството на вълна, обработката и багренето й. Килимите влизат в световното културно наследство заради орнаментите, композициите и цветовете си.

Велико Търново е на първо място в класация на авторитетния италиански вестник „Република“ за най-красиви места в света, които са построени на отвесни склонове.

След него в класацията са: емблематичният комплекс от манастири Метора в Гърция, испанският град Ронда, френският Рокамадур, италианските Риомаджоре, Вернаца, Чивита ди Баньореджо, Пиодао в Португалия, Вади Даван в Йемен, Санторини в Гърция и др.

Реставрираната крепост Цари Мали град в село Белчин спечели световна награда за туризъм.

Признанието е и за община Самоков, която привлече туристи с инициативата си „Една легенда оживява“. Кампанията спечели първото място на наградите Golden World Awards на Международната PR асоциация (IPRA). Проектът бе отличен от международно жури в категорията „Пътуване и туризъм“ и е единственият от България с награда във форума, съобщава сайтът на Асоциацията на българските села.

С хълма Свети Спас до самоковското село Белчин са свързани легендите за древно селище, известно като „Цари Мали град“, което означава „малък Цариград“. През 2007 г. там започват археологически проучвания. Община Самоков създава проекта „Реставрация, консервация, социализация и експониране на късноантична

крепост с църковен ансамбъл и оброк Цари Мали град“, който се реализира с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Регионално развитие“ 2007–2013 г.

Българският инженер Росен Даскалов изобрети уникален спортен автомобил.

Колата по нищо не отстъпва на известните си западни събратя и се казва „Sin“. Младият инженер поясни, че ще продължава да доразвива автомобила. По думите му това е първият

прототип и като всеки такъв си има много детски болести, които ще бъдат излекувани.

Разследващият журналист и изследовател на комунистическия режим Христо Христов е сред 47-те лауреати за Гражданската награда на Европейския парламент за 2014 г.

Той е номиниран за наградата Гражданин на Европа за 2014 г. от евродепутата Андрей Ковачев (ГЕРБ/ЕНП). Ковачев е посочил, че с дейността си на разследващ журналист Христо Христов отстоява свободата на мисълта, съвестта и религията, както и свободата на информираност и изразяване на мнение. Христов е автор на 8 документални книги, 3 документални филма и редица медийни публикации за преосмислянето на тоталитарното минало.

През 2011 г. Христов основава и поддържа независимия специализиран сайт desebg.com. Разследването му за убийството на писателя Георги Марков през 1978 г. в Лондон е отразено и цитирано от редица световни медии.

Заедно с Христо Христов сред отличените са и младите доброволци от Варна, участвали в спасителните дейности след наводнението в града това лято, които са номинирани от евродепутата Момчил Неков (БСП/С&Д).

Националният ансамбъл по художествена гимнастика бе избран за Отбор на годината.

Златните български момичета в състав Ренета Камберова, Цветелина Найденова, Цветелина Стоянова, Християна Тодорова и Михаела Маевска, водени от Ина Ананиева, заслужиха приза след като спечелиха златен медал в многообоя на Световното първенство и завоюваха още много медали от Световното и Европейското първенство, както и в състезанията от Световната купа.

Любомир Сергеев стана носител на най-престижната награда за фотография в света.

Той бе удостоен с „Гран при“ на най-големия фотографски конкурс в света – TIRENBERG Super Circuit. Статуетката „Виктория“, чиито притежател вече е и варненецът Любомир Сергеев, се счита за „Оскар“ на фотографията. „Поканиха ме да участвам в конкурса, казаха ми какви са категориите, в които мога да представя снимките си, и аз приех. След около 3 месеца ми се обадиха с новината, че печеля“, разказва фотографът. От началото на годината Сергеев е спечелил 10 златни медала в различни конкурси, 2 престижни награди и статуетката „Виктория“.

Тенисистът Григор Димитров спечели титлата Спортист на годината 2014.

Негови подгласници станаха шансистът Иван Марков и сноубордистката Александра Жекова.

Димитров е най-успешният български тенисист в историята и е първият, влязъл в Топ 10 на АТР. През 2014-та той спечели три титли, стигна полуфинал на Уимбълдън, и четвъртфинал на Australian Open.

Старши треньорът на ансамбъла по художествена гимнастика Ина Ананиева бе избрана за Треньор №1 за 2014 година

в церемонията за Спортист на годината, след като ръководените от нея български момичета станаха световни шампионки в многообоя.

Здравка Евтимова е носител на наградата „Балканика – 2013“ за най-добра книга от автор на страните от Балканския полуостров за 2013 г.

Наградата беше връчена на 6 декември 2014 г. в град Тирана, Албания. Наградата е учредена от Фондация „Балканика“ с председател българският писател Николай Стоянов и е връчена за първи път през 1997 г. на писателя Давид Албахари от Сърбия, вторият носител на „Балканика“ е Антон Дончев – през 1998 г. Сред спечелилите наградата „Балканика“ е и Исмаил Кадаре от Албания – през 2009 г. Вторият български писател, спечелил наградата, е Димитър Шумналиев с книгата си. Десет години по-късно Здравка Евтимова печели приза със сборника „Пернишки разкази“. Председател на журито е професор Андрю Вахтел, САЩ, като в журито са включени литературни критици от страните, чиито писатели участват в литературния конкурс.

Абонамент

Интересува ли ви животът на българите в Чехия, България и в целия свят?

Абонирайте се за списание „Българи“, подкрепете своето българско списание! „Българи“ е едно от най-представителните списания на българската общност.

Годишният абонамент за 6 броя е само 180 Кч. Пощенските услуги поема сдружение „Възраждане“. Средствата можете да изпратите на сметката на сдружението 1962160309/0800 или по пощата на адрес: o.s. Vazraždane, Vocelova 3, 120 00 Praha 2.

Обадете ни се на GSM 777 196 322 или ни пишете на e-mail bulgari@atlas.cz

За контакти:

o.s. Vazraždane
Vocelova 602/3, 120 00 Praha 2
Тел.: +420 777 196 322
bulgari@atlas.cz, www.bulgari.eu

Българи брой 5–6/2014

Издател:

Гражданско сдружение „Възраждане“,
Americká 28, 120 00 Praha 2

Адрес на редакцията:
Vocelova 3, 120 00 Praha 2

„Българи“ излиза с финансовата подкрепа на Министерството на културата на Чешката република

Регистрационен номер в Министерството на културата на Чешката република: E 13282

Главен редактор:

Мария Захариева

Редакционен екип:

Красимира Мархолова, Васил Самоковлиев

Сътрудници:

Снежана Таскова, Пламен Тотев, Стефан Кисьов, Даниела Горчева, Татяна Борисова, Минка Генчева, Катерина Ненкова, Луиза Станева, Сирма Зидаро-Коунова, Леда Аврамова, Златна Костова, Румяна Кирилова и Галина Тодорова

Дизайн: „Макс“ студио

Година 12, брой 5–6/2014

e-mail: bulgari@atlas.cz
www.bulgari.eu

Печат: Tiskárna Libertas, a.s.
Дадено за печат: 23. 12. 2014

Цена: 60 крони

Годишен абонамент: 180 крони

Всички права запазени

Това издание или отделни негови части не могат да бъдат размножавани, публикувани и/или предавани по електронен, механичен, фотокопирен или друг начин, както и въведени в информационни системи, включително компютърни, без изрично писмено съгласие от издателя – Vazraždane

Bulgari

Periodikum bulharske menšiny v České republice
Časopis je vydáván s finanční podporou Ministerstva kultury České republiky

Bulgari 5–6/2014

Adresa redakce a tel. spojení:

Vocelova 3, 120 00 Praha 2
221 419 838, 777 196 322
bulgari@atlas.cz, www.bulgari.eu

Ročník XII

Periodicita: 6

Náklad: 600 výtisků

Místo vydávání: Praha

Číslo vydání: 5–6/2014

Den vydání: 30. 12. 2014

Evidenční číslo: MK ČR 13282

Vydavatel: Vazraždane, Americká 28
120 00 Praha 2, IČO 26544229

„Българи“, списание за българите в Чехия

Българи

„Възраждане“ „Българи“ Абонамент фото галерия връзки

Архиви броеве

- 2005 година
- 2006 година
- 2007 година
- 2008 година
- 2009 година
- 2010 година
- 2011 година
- 2012 година
 - „Българи“ 2012, брой 1
 - „Българи“ 2012, брой 2
 - „Българи“ 2012, брой 3
 - „Българи“ 2012, брой 4
 - „Българи“ 2012, брой 5-6
- 2013 година
 - „Българи“ 2013, брой 1
 - „Българи“ 2013, брой 2
 - „Българи“ 2013, брой 3
 - „Българи“ 2013, брой 4-5

Списание „Българи“ 2012, брой 5-6

Разгледай списанието по рубрики -
Съдържанието:

- Българската общност
- Празка премиера на филма „Миграцията на палемуда“
- Литературата имва душите
- Среща с режисьора Людмил Тодоров и преводачката Златна Костова
- В света на Леан Енев
- IV фестивал на българите по света „Аз съм българче“ III
- Международен фестивал за детско творчество „Колела моето семейство, моята родина“
- Даниела Джорова Волданс: Поезията и музиката са за мен естествените открития на еждивенето
- Българите в Чехия – културна характеристика, имиграционен процес и социална интеграция в настоящето – премиера в БКИ Разговор с Румяна Георгиева
- Др Соня Сеница – стематоложка от Любимци
- За приказките и танците
- Детски книги на български език
- Българска кулинарна напосава – Прага 2012
- Българо-чешки връзки
- 120 години от основаването на Софийското дружество „Чех“
- Хор „Гуспа“ в Прага
- Търговска мисия на българските производители в Прага, Чехия
- Давид Бернщайн: България е абсурдът който обичам
- Хоразп поема към българския читател I Градината на литературната история

Култура

- Едно докосване до света на Йордан Йовков
- Людмил Тодоров: Киноверигите, заедно с разпространителите

Посетете интернет страницата на гражданско сдружение „Възраждане“ и на списание „Българи“
www.bulgari.eu Facebook: [Bulgari Vazrazhdane](https://www.facebook.com/BulgariVazrazhdane)

БЪЛГАРСКО УЧИЛИЩЕ „Д-р Петър Берон“ – ПРАГА ШАНС ЗА ВАШИТЕ ДЕЦА

www.bgschool.eu

Съботно-неделно училище „Възраждане“

Снимки: Ваня Дрянкова и Мария Захариева

Снимки: vaniaimages